

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

KOSTEL NEJSVĚTĚJŠÍHO JMÉNA JEŽÍŠ ZVANÝ KOSTEL U JEŽÍŠKA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavel Kozák

Specializace v pedagogice, obor Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. června 2020

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Paul Kora". The signature is stylized and cursive.

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Janu Kiliánovi, Ph.D., bez jehož prvotního impulsu již na počátku studia by tato práce zřejmě nevznikla, za vedení práce, cenné rady a připomínky. Dále děkuji ostatním učitelům z Katedry historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni za podněty k mnohým částem práce a Ing. arch. Janu Soukupovi a Pavlu Bartovskému. Největší poděkování patří rodině a přátelům za podporu, pomoc a za to, že mi byli inspirací.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Pavel KOZÁK**
Osobní číslo: **P17B0025K**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Téma práce: **Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš zvaný Kostel U Ježíška**
Zadávací katedra: **Katedra historie**

Zásady pro vypracování

Ve své práci se autor bude věnovat historii a stavebním úpravám Kostela U Ježíška a osobnostem spojeným s historií kostela. Vycházet bude především z archivních zdrojů a porovnávat je s dostupnými tištěnými prameny. Dále bude vycházet z dostupných orálních pramenů.

Rozsah bakalářské práce: **30 stran**
Rozsah grafických prací: **Fotografie, plánky**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Archiv města Plzně

LÁBEK, Ladislav. Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni. Plzeň, 1936.

SOUKUP, Jan. Kostelík u Ježíška v Plzni: k problematice jeho stavebního vývoje, in: Dějiny staveb, Nečtiny, 2002.

Janusová, Jana. Barokní umělci Plzně a západních Čech. Plzeň, 1995.

Bělina, Pavel: Česká města v 18. století a osvětené reformy. Praha, 1985.

Pavel Bělina, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Irena Veselá, Vít Vlnas. Velké dějiny zemí Koruny české IX. (1683 – 1740). Praha, 2011.

Bělina Pavel, Jiří Kaše, Jan P. Kučera. Velké dějiny zemí Koruny české X (1740 – 1792). Praha, 2001.

Pavel Bělina, Milan Hlavačka, Daniela Tinková. Velké dějiny zemí Koruny české XI.a. Praha, 2013.

Bělina, Pavel. Česká města v 18. století a osvětené reformy. Praha, 1985.

Haubelt, Jiří. České osvětenství. Praha, 1986.

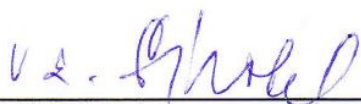
Kárníková, Ludmila. Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754 – 1914. Praha, 1965.

Gaži Martin, Hansová Jarmila. Svatyně za hradbami měst. České Budějovice, 2012.

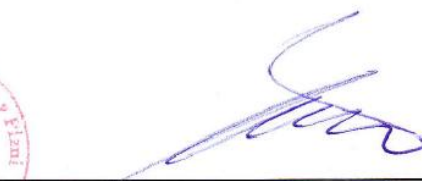
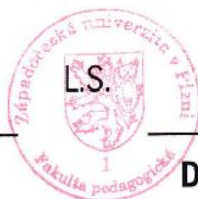
Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.**
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **20. května 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2020**

RNDr. Miroslav Randa, Ph.D.
děkan

Doc. PaedDr. Naděžda Morávková,
Ph.D.
vedoucí katedry

Obsah

Abstrakt	3
Klíčová slova.....	4
Seznam zkratk	5
Úvod.....	6
1. Počátek historie	8
2. Barokní církevní stavby v Plzni	10
3. První zdokumentovaná přestavba	12
4. První změna majitele.....	17
5. Kaple v majetku plzeňských zvonářů	18
5.1. Jakub Vilém Seitz	20
5.2. Pernerové	22
5.3. Rozšíření kaple	26
6. Poslední soukromý majitel.....	28
7. Nešťastné století.....	29
7.1. Úpadek a první pokusy o záchranu.....	29
7.2. Památník padlých.....	31
7.3. Léta budování lepších zítřků.....	31
7.4. Znovuzrození	32
8. Stavitelé, architekti, zachránci	33
8.1. Matěj Ondřej Kondel	34
8.2. Anton Barth	35
8.3. Hanuš Zápal	37
8.4. Ladislav Lábek.....	40
8.5. Karel Jíša	42
8.6. Ing. arch. Jan Soukup.....	43
9. Významný mobiliář a výzdoba kostela	43
9.1. Krypta	43
9.2. Ježíškův zvon.....	44
9.3. Fresky Františka Julia Luxe	45
9.4. Varhany.....	47
9.5. Náhrobek Anny Říhové	48
9.6. Náhrobní epitaf čtyřčat Alžběty Pernerové	48
9.7. Náhrobní epitaf rodiny Diviškovy	49
9.8. Liturgické náčiní	50
9.9. Lábkův pošumavský betlém	51
10. Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš.....	52
10.1. Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš v Lánech.....	53
10.2. Kostel Jména Ježíš v Telči.....	53
10.3. Kostel Nejsvětějšího jména Ježíše v Křišťanově.....	53
10.4. Kaple Nejsvětějšího jména Ježíšova.....	54
11. Ježíšek v životech Plzeňanů.....	54
11.1. Kde je Ježíšek?	54
11.2. Život U Ježíška	55
11.3. Ježíšek v pověstech.....	57
11.3.1. Bílá paní »U Ježíška«.....	57
11.3.2. Jan Sladký Kozina.....	58
11.3.3. Pernerové ponížení	59
11.3.4. Bohaté »Boží požehnání«.....	59
11.3.5. Železný kříž nad kostelíčkem »U Ježíška«	60

11.3.6. Dřevěný kříž nad kostelíkem »U Ježíška«	61
11.3.7. Čert hlídá mrtvolu advokáta	61
11.3.8. Ochrana před vodníkem	62
11.4. Ježíšek očima umělců	62
12. Naplnění odkazu zakladatele	63
13. Závěr	64
Resumé	66
Seznam literatury a použitých pramenů	67
Seznam příloh.....	73
Přílohy	77

Abstrakt

Bakalářská práce **Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš zvaný Kostel U Ježíška** zpracovává historii a stavební úpravy výjimečné plzeňské chráněné nemovité kulturní památky kostela U Ježíška a dále se věnuje osobnostem spojeným s touto stavbou. Práce je rozčleněna do několika částí. Nejprve je chronologicky zpracována historie stavby a informace o osobnostech spojených s jejími přestavbami, v dalších částech jsou zachyceny údaje o významném mobiliáři a výzdobě stavby a o sakrálních stavbách stejného zasvěcení. Závěrečná část je věnována významu této pamětihodnosti v životě Plzeňanů.

Abstract

Bachelor's thesis **The Church of The Blessed Name of Jesus, known as The Church U Ježíška**, aims to outline the history and the structural alterations of the cultural extraordinary immovable protected landmark of The Church U Ježíška in Pilsen. It also encompasses the historical figures linked to the building. This thesis is divided into several parts. Firstly, it chronicles the church's history and presents information about the characters related to the church's reconstruction through time. The following sections provide data on the noteworthy furniture and the church's interior ornamentation, as well as describe other sacral buildings of the same consecration. The final segment is dedicated to this church's significance in the lives of the people of Pilsen.

Klíčová slova

Kostel U Ježíška, kostel Nejsvětějšího jména Ježíš, gotika, baroko, rokoko, klasicismus, Petr Pavel Helffer, Matěj Debler, Jakub Vilém Seitz, Pernerové, Petr Pavel Perner, Jan Divíšek, zvonáři, Matěj Ondřej Kondel, František Julius Lux, Anton Barth, Ladislav Lábek, Hanuš Zápál, Karel Jíša, Jan Soukup, pověsti, Lábkův pošumavský betlém, varhany.

Keywords:

The Church U Ježíška, The Church of The Blessed Name of Jesus, Gothic style, rococo, baroque, classicism, Petr Pavel Helffer, Matěj Debler, Jakub Vilém Seitz, the Perners, Petr Pavel Perner, Jan Divíšek, campanologists, Matěj Ondřej Kondel, František Julius Lux, Anton Barth, Ladislav Lábek, Hanuš Zápál, Karel Jíša, Jan Soukup, superstitions, Lábek's Christmas crib of the Bohemian Forest, the organ.

Seznam zkratek

AMP – Archiv města Plzně

ZČM – Západočeské muzeum v Plzni

NMP – Národopisné muzeum Plzeňska

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

Úvod

Součástí historie a dlouhého života lidstva jsou stavby, jež dnes nazýváme nemovitými kulturními památkami. Bez nich sice můžeme existovat fyzicky, ale právě ony jsou duševní potravou, kterou pro život a pro pochopení světa nezbytně potřebujeme.

Památkový fond České republiky zahrnuje nemovité památky, jakými jsou církevní a sakrální stavby, šlechtická sídla, různorodá městská i venkovská zástavba, technické památky včetně dopravních staveb, ale také archeologická naleziště a kulturní krajiny formované lidmi.¹ Vyspělému člověku totiž odedávna záleželo na tom, aby si takový svůj díl kulturního světa postavil, aby ho opravil a udržoval, aby si uklidil svůj životní prostor, náves, pokosil trávu, renovoval křížek, natřel fasádu kaple nebo se staral o jinou památku. V současné době tomuto niternému nasycení pomáhají mimo jiné různé obnovované a nově vznikající občanské spolky, které pečují o kulturní a stavební památky jako o dědictví svých předků. V devadesátých letech 20. století, po pádu komunistického režimu v Československu, vznikala občanská sdružení,² dnes spolky, díky nimž zůstaly pro naše potomky zachovány stovky památek, jež se tak znovu staly součástí kultury našeho života.

Před několika lety jsem se právě do takového sdružení, které hledá, udržuje a renovuje památky v okolí Rokycan a na Plzeňsku, zapojil i já. Jednou z nich, jež díky tomuto sdružení přetrvala do dnešních dnů, je plzeňský kostel Nejsvětějšího jména Ježíš známý jako kostel U Ježíška. Přestože je stavba památkově chráněna již od roku 1958,³ nacházela se v devadesátých letech 20. století v žalostném stavu.

K této stavbě mám velmi osobní vztah, neboť jsem členem spolku „Vršíček, spolek pro obnovu památek“,⁴ dříve „Sdružení pro obnovu památek v Rokycanech a okolí“, který o tuto významnou českou, respektive plzeňskou, památku pečuje, a podílím se na realizaci velkého množství kulturních akcí, jež se v současnosti v tomto kostele konají a z nichž mnohé se za posledních deset let již staly vyhledávanými pravidelnými aktivitami kulturního dění v Plzni.

Kostel je výjimečnou chráněnou nemovitou kulturní památkou Plzně jak po stránce historické, tak po stránce umělecké a spolu s kostelem svaté Anny je jedinou památkou

¹ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

² SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010. s. 116.

³ Národní památkový ústav. *Památkový katalog. Kostel U Ježíška, právní ochrana*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/kostel-u-jeziska-157441>

⁴ Vršíček, spolek pro obnovu památek. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=796361&typ=UPLNY>

barokního církevního stavitelství v Plzni.⁵ Stavbu kostela dnes tvoří dvě obdélníková křídla s nepravidelnou sakristií na východní straně. Umělecky není sice stavbou nadprůměrnou, ale je dokladem velmi dobré řemeslné a umělecké práce. Historicky je po zničení podobných památek poslední rodinnou sakrální stavbou v Plzni, a především dokladem kulturního a náboženského života plzeňských měšťanských rodin v minulosti.

Velmi zajímavé bylo zjištění, že kostely se zasvěcením Nejsvětějšímu jménu Ježíš jsou v současnosti v České republice pouze čtyři. A protože žádný ze stejně zasvěcených kostelů se nedá nazvat obyčejným a nezajímavým, zdá se, že stejné zasvěcení předurčovalo těmto stavbám zajímavý osud.

Plzeňské památce od nepaměti žádný z Plzeňanů neřekne jinak než U Ježíška a jeho jedinečnost jako plzeňské památky podtrhuje i to, že byl vždy držen v soukromých rukách a církvi byl k bohoslužbám jen propůjčován. Starší prameny uvádějí, že jde o stavbu Matěje Ondřeje Kondela provedenou v roce 1746 pro tehdejšího primátora Petra Pavla Helffera, ale jak vyplynulo z poměrně nedávno zjištěných informací, Kondel ve skutečnosti jen přistavoval presbytář ke starší stavbě, která dnes tvoří předstín kostela. Je tedy možné pracovat s faktem, že prvotní stavba je zachycena již na Willenbergově vedutě Plzně z roku 1602.⁶ K žádné jiné plzeňské barokní stavbě se nedochoval původní plán, o žádné jiné stavbě není k dispozici tolik informací a žádná jiná v sobě neskrývá tolik záhad a překvapení.

Tuto pamětihodnost jsem si vybral jako téma své práce, neboť jsem za několik posledních let zjistil mnoho zajímavých informací. Za cíl jsem si položil zmapování její historie, stavebního vývoje a zjištění jejího významu pro město a jeho obyvatele. Vyzdvihnu i pozoruhodné mobiliáře a stavební součásti, jimiž jsou mimo jiné zvon, fresky Františka Julia Luxe, varhany, náhrobek Anny Říhové, náhrobní epitaf čtyřčat Alžběty Pernerové, pozoruhodná krypta a v neposlední řadě Lábkův pošumavský betlém. Při hledání pramenů jsem vycházel především z originální studie významného plzeňského historika a muzeologa Ladislava Lábka, z materiálů Archivu města Plzně, Národopisného oddělení Západočeského muzea, informací poskytnutých Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršíček, a Pavlem Bartovským, synem jedné z posledních spolumajitelek kostela Vojtěšky Bartovské z rodiny Divíškovy. Pozornost budu věnovat i jednotlivým stavitelům, architektům a zachráncům – Matějovi Ondřeji Kondelovi, Antonu Barthovi, Hanuši Zápalovi, ale i Karlu

⁵ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška, 1936. s. 23.

⁶ Viz Příloha č.2.

Jíšovi a Ing. arch. Janu Soukupovi. Právě především dvěma posledně jmenovaným kostel vděčí za novodobou záchranu.

Ladislav Lábek, badatel, historik a první ředitel Národopisného muzea Plzeňska, o stavbu pečoval ve 30. letech 20. století. V souvislosti s hledáním informací o vztahu jeho a kostela U Ježíška jsem mimo jiné narazil na zajímavou informaci, která uvádí, že jednou z úvah o budoucím účelu kostela bylo vybudování „Památníku padlých“ na bojištích Velké války.

Po celou dobu existence kostela mu věnovala pozornost řada umělců, proto jsem se i v této oblasti snažil zdokumentovat díla, na kterých je kostel znázorněn. Často se ke každé významnější stavbě se váže pověst a „Ježíšek“ jich má hned několik, které stojí za zmínku, a protože i v současnosti žije kostel čilým životem, zaměřím část práce i na tuto oblast.

1. Počátek historie

Původní kaple, dnes tvořící vstupní část kostela U Ježíška, byla zbudována poměrně daleko jihovýchodně od Plzně při staré formanské cestě na Nepomuk, pod starými středověkými vinicemi,⁷ které patřily k nedalekému kostelu svatého Mikuláše, jenž byl původně gotickým svatostánkem postaveným v letech 1406-1410. Nechal jej zbudovat na ostrohu nad řekou Radbuzou malíř Vít⁸ vlastníci zde kromě vinic zřejmě i pole a dvůr. Po jeho smrti kostel koupilo město a založilo kolem něj hřbitov, kde byli zpočátku pochováváni pouze měšťtí občané z nižších vrstev a evangelíci. Od poloviny 19. století zde byli pohřbíváni významní měšťané, např. Emil Škoda a Josef Kajetán Tyl.⁹

Úplný počátek historie původní kaple předcházející kostelu U Ježíška není zcela spolehlivě a přesně znám. Jisté bylo, že sahá zřejmě poměrně daleko před její první známou a zdokumentovanou přestavbu v letech 1745-1746, i když ve starších pramenech je uvedeno, že „roku 1745 byl založen kostelíček zvaný „u Ježíška“ Petrem Pavlem Helfferem z Helfferstreu, toho času primátora plzeňského“.¹⁰ Původní, na první pohled odvážnou domněnkou bylo, že její historie sahá zřejmě až do 17. století. Podkladem pro toto tvrzení byla stavba stojící na spojnici mezi Pražským předměstím a kostelem svatého Mikuláše

⁷ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 644. Viz Příloha č. 1.

⁸ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980. s. 97.

⁹ MAZNÝ, Petr, KRÁTKÝ, Vladislav, RŮŽIČKA, David. *100 zajímavostí ze staré Plzně III*. Plzeň: Starý most, 2009. s. 17-18.

¹⁰ HRUŠKA, Martin. *Knih pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 226.

vyobrazená na známé vedutě Plzně Jana Willenberga z roku 1602¹¹. Gotická silueta kostela svatého Mikuláše na vrcholu kopce totiž stavebně souzní s malou nenápadnou stavbou stejného slohu u paty stráně. Vzhledem k tomu, že se jednalo o známého autora, který pravdivě a věrně dokumentoval tehdejší česká města, lze předpokládat, že i tato kresba vyjadřuje tehdejší skutečný stav.

Při rekonstrukčních pracích v roce 2001 bylo zjištěno zcela průkazně, že historie kostela U Ježíška sahá před první zdokumentovanou přestavbu kaple v letech 1745-1746, a tudíž je možné zmiňovanou stavbu na Willenbergově vedutě zcela přesvědčivě ztotožnit se stavbou, která je součástí dnešního kostela U Ježíška.¹² Podle těchto znaků je možné se dokonce domnívat, že stavby kostela svatého Mikuláše a předchůdce kostela U Ježíška spadají do stejného časového období. Můžeme tedy považovat za potvrzené, že zde tehdy stávala obyčejná hranolová kaple, postavená zřejmě v gotickém slohu a v době první přestavby orientovaná vchodem přibližně k severu, která dnes tvoří předsíň kostela. Není však znám žádný spolehlivý pramen objasňující informaci, kdo a kdy nechal kapli postavit.

Jednou z tradovaných a nepotvrzených domněnek také je, že šlo o soukromou kapli plaských cisterciáků, respektive opatů tohoto kláštera, užívanou při jejich návštěvách Plzně. Domněnka vychází z předpokladu, že autor přestavby kaple Matěj Ondřej Kondel byl mimo jiné realizátorem Dientzenhoferových staveb na Plasku. Právě fakt, že se v té době podílel i na přestavbě kaple, i když byla již v majetku Petra Pavla Helffera, svádí k hypotéze, že původní kaple byla postavena někdy koncem 17. století pro potřeby plaských cisterciáků.¹³ Toto tvrzení však vyvrací fakt, že v letech 1679-1681 byl dostavěn patrový městský dům plaských cisterciáků v Plzni, respektive jeho přední část.¹⁴ Tuto stavební úpravu potvrzuje letopočet 1681 vytesaný v klenbě portálu domu. V minulosti zde byl nad hlavním vjezdovým portálem i opatský znak, který zde však již není.¹⁵ Jeví se proto jako značně nelogické, že by si řád stavěl ještě kapli za městem, když měl prakticky ve středu města k dispozici svůj vlastní klášterní dům, v němž zcela jistě byl prostor určený k duchovním účelům.

Další z ústně předaných, a především zajímavých domněnek je, že na místě původní kaple stála formanská stanice či hospoda. V tomto případě bychom mohli se značnou a úsměvnou nadsázkou konstatovat, že šlo o první plzeňský předměstský „fastfood“. V okolí Plzně na

¹¹ Viz Příloha č. 2.

¹² Viz Příloha č. 3.

¹³ *Matěj Ondřej Kondel a kostelík U Ježíška*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://www.ujeziska.cz/forum/viewtopic.php?f=14&t=98>

¹⁴ Viz Příloha č. 4.

¹⁵ Viz Příloha č. 5.

hlavních směrech stávaly, a někde dodnes stojí, kaple, které pocestní využívali před svojí další cestou po odchodu z Plzně nebo při příchodu do Plzně, když již byly plzeňské brány na noc zavřeny. Z tohoto důvodu nemusí být právě tato domněnka pravdě zcela vzdálená, protože v bezprostřední blízkosti kolem kaple skutečně procházely staré cesty Koterovská a Černická.¹⁶

Při rekonstrukci kostela v roce 1935 Ladislav Lábek uvádí v soupisu mobiliáře, že v kostele bylo nalezeno malé cínové čtyřhranné pouzdro (kapsule) s ostatky svatých ještě z doby gotické spolu s autentikou z roku 1612, svědčící v té době již neznámému oltáři svaté Anny.¹⁷ Lze se domnívat, že oltář svaté Anny mohl stát v původní stavbě předcházející kostelu U Ježíška, protože jedna ze dvou soch osazených na sloupech u vstupu do areálu byla právě svatá Anna. Tato spojitost by mohla potvrzovat časové určení stáří stavby a potvrdit, že Willenberg na své veduté Plzně skutečně maloval v roce 1602 předchůdce kostela U Ježíška.

Po stavebních průzkumech v roce 2001 můžeme konstatovat jako velmi pravděpodobné, že stavbu kaple lze zařadit do období pozdní gotiky, protože odhalené stavební součásti, objevené při rekonstrukci prováděné pod vedením Ing. arch. Jana Soukupa z Atelieru Soukup Opl Švehla, s.r.o., pochází z gotického období.

2. Barokní církevní stavby v Plzni

Protože se hospodářské poměry v druhé polovině 17. století pomalu měnily k lepšímu, došlo k oživení stavební a umělecké činnosti, a proto se v souvislosti s tím objevují v Plzni mezi přistěhovalci příslušníci právě těchto profesí. Mezi usazenými řemeslníky a umělci byli převážně Němci, Češi v nich tvořili menšinu. K nim přibyla řada vlašských stavitelů, mezi nimiž vynikli Jakub Auguston starší a později Jakub Auguston mladší (strýc a syn).¹⁸

Stavitel Jakub Auguston mladší (1668-1735) měl v Plzni zvláštní postavení. Jako jeden z mála plzeňských mistrů totiž zaměstnával při svých velkých barokních stavbách větší množství tovaryšů, zpravidla 7 až 8, což byla výjimka, neboť z tehdejších 295 plzeňských

¹⁶ Viz Příloha č. 6.

¹⁷ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 34.

¹⁸ MACHÁČEK, Fridolín. *Nové dějiny Plzně*. In: Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti. Plzeň: Lidová universita Husova, 1925. s. 88.

mistrů pracovalo 151 tovaryšů jen pro 106 mistrů. Byl to jediný větší podnikatel mezi plzeňskými řemeslníky, kteří stále pracovali postaru cechovním způsobem.¹⁹

Umělecky hodnotná je jeho stavba budovy arciděkanství z roku 1710 (od roku 1993 biskupství) na západní straně náměstí Republiky.²⁰ Hned v následujícím roce Auguston začal vedle Litické brány (dnes Branka)²¹ na místě pěti bývalých měšťanských domů stavět společně s kostelem svaté Anny nový klášter dominikánek, jenž byl založen fundací Eleonory hraběnky Vratislavy z Mitrovic, jeptišky kláštera svaté Anny v Praze.²² V jeho prostorách je dnes Studijní a vědecká knihovna, v kostele, dnes pravoslavném, je Auguston pohřben.

K dalším zdařilým Augustonovým stavebním počínům patří důsledně barokní přestavba západního průčelí kostela Nanebevzetí Panny Marie a dostavba souvisejícího františkánského kláštera.²³

Auguston jako vyhledávaný architekt patřil k váženým a bohatým plzeňským měšťanům, za měšťana byl jako „*Vlach kunstu štukatérského*“²⁴ přijat 27. října 1692,²⁵ a jeho pozůstalost, odhadnutá na 12000 zlatých, byla rozdělena mezi jeho šest dětí.²⁶ Jako zajímavost lze vnímat Augustonovu koupi Gerlachovského domu v dnešní Dřevěné ulici, jenž měl tehdy hodnotu 1800 zlatých,²⁷ tedy toho samého domu, o jehož záchranu před demolicí se přičinil Ladislav Lábek s dalšími členy plzeňského Kroužku přátel starožitností a v kterém bylo později zřízeno Národopisné muzeum Plzeňska.

V souvislosti s fundací hraběnky z Mitrovic je třeba zmínit, že plzeňští měšťané hojně přispívali kostelům na různé opravy a pamatovali na ně ve svých odkazech. Roku 1745 lékař Petr Pavel Helffer z Helfferstreu založil na Pražském předměstí nový kostelík U Ježíška.²⁸ Právě oba zmíněné kostely, svaté Anny a Nejsvětějšího jména Ježíš (U Ježíška), jsou prakticky jedinými památkami církevního stavitelství barokního období v Plzni.

¹⁹ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 113.

²⁰ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980. s. 84

²¹ JANUSOVÁ, Jana. *Barokní umělci Plzně a západních Čech*. Plzeň: ZČU, 1995. s. 9.

²² MACHÁČEK, Fridolín. *Nové dějiny Plzně*. In: Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti. Plzeň: Lidová universita Husova, 1925. s. 88.

²³ JANUSOVÁ, Jana. *Barokní umělci Plzně a západních Čech*. Plzeň: ZČU, 1995. s. 11.

²⁴ VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. s. 33.

²⁵ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 89.

²⁶ JANUSOVÁ, Jana. *Barokní umělci Plzně a západních Čech*. Plzeň: ZČU, 1995. s. 11.

²⁷ VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. s. 34.

²⁸ MACHÁČEK, Fridolín. *Nové dějiny Plzně*. In: Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti. Plzeň: Lidová universita Husova, 1925. s. 88.

3. První zdokumentovaná přestavba

Plzeňská patricijská rodina Helfferova vlastnila dům č. p. 206,²⁹ od roku 1771 nazývaný „U Zlaté lodi“.³⁰ Dům, který dodnes stojí na levém nároží plzeňského náměstí a Staré poštovní (dnešní Riegrovy) ulice³¹ a jejíž rodina zakoupila již roku 1690³² za 1500 zlatých, ve své pozdější historii přivítal zajímavé hosty. Například v roce 1823, kdy jej vlastnil purkmistr David, byla pro vánoční pobyt cara Alexandra I. zřízena v prvním patře domácí kaple.³³

Způsoby psaní jména rodiny jsou v pramenech velmi rozmanité (Hellefert, Helffer, Hellfert, Helfer, Helffner), ale podle podpisu, který byl spolu se dvěma filigránovými relikviářiky nalezen v plechovém pouzdře ve věžičce při opravě kostela U Ježíška ve 30. letech 20. století, je správná podoba Helffer.³⁴

Helfferové, jako starý erbovní rod,³⁵ se vyskytují v Plzni již od roku 1678, kdy přišel pravděpodobně první z nich, lékař Jindřich Josef Helffer³⁶ z České Kamenice, poté co obdržel propouštěcí list od majitele panství Václava Octaviana hraběte Kinského.³⁷ Jindřich Josef Helffer, lékař a krajský fyzik, získal plzeňské měšťanství roku 1690.³⁸ Právě tento Helffer s manželkou Eleonorou koupil zmíněný dům.³⁹

Rodina byla velmi zámožná, protože jak je uvedeno v soupisu hospodářské a sociální skladby Plzně, v tomto období u rodiny sloužili 4 pacholci a 5 děveček. Pacholci tehdy sloužili jen u 40 měšťanů s domy, z celkového počtu 249,⁴⁰ ale v žádné rodině nesloužili více

²⁹ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 172.

³⁰ MACHÁČEK, Fridolín. *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*. Plzeň: Městské historické muzeum v Plzni, 1931. s. 78.

³¹ Viz Příloha č. 7.

³² MACHÁČEK, Fridolín. *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*. Plzeň: Městské historické muzeum v Plzni, 1931. s. 78.

³³ LÁBEK, Ladislav. *Edice Kroužku přátel starožitností v Plzni*. Číslo 1. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1912. s. I.

³⁴ L. J. C (Laudetur Jesus Christus) Petrus Paulus Helffer Medicinæ Doctor et Primator Civitas Pilsnensis extrui curavit. A. 1746./Petr Pavel Helffer doktor lékařství a primátor města Plzně dal zbudovat. Roku 1746.

³⁵ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 108.

³⁶ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 98.

³⁷ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška, 1936. s. 18.

³⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 248.

³⁹ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 104.

⁴⁰ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 125.

než 2 pacholci. Rodina vlastnila mimo hospodářského dvora na předměstí přes 270 strychů polí a luk a množství dobytka⁴¹ a jako symbol prestiže si patrně již koncem 17. století zřídila na svých pozemcích nedaleko řeky Bradavky (dnes Radbuzy), pod skálou se starobylým kostelem svatého Mikuláše obklopeným hřbitovem, také letohrádek (lusthaus), uváděný jako jeden z největších dvorů v Plzni.⁴² Podle mapy z roku 1781 ležel letohrádek uprostřed polí a zahrad, které měly v mnoha případech francouzskou geometrickou parkovou úpravu a byly lemovány stromy.⁴³

Rodina se tak připojila k řadě zámožných obyvatel města, která si v této prakticky zahradní čtvrti pořizovala módní letní rezidence v pohodlné vzdálenosti od města.⁴⁴ Časové určení vzniku letohrádku je obtížné, ale lze jej položit mezi rok 1735, kdy Petr Pavel Helffer dědí po svém otci Jindřichovi zahradu, ovšem bez zmínky o letohrádku, a rokem 1770, tedy rokem úmrtí Petra Pavla Helffera, kdy je letohrádek v soupisu dědictví už výslovně uveden. Zdivo helfferovského letohrádku se zčásti zachovalo ve zdech pozdější obytné budovy, která patřila do areálu náležejícího ke kostelu U Ježíška.

První zdokumentovanou přestavbu kaple u své usedlosti nechal v letech 1745-1746 provést doktor filosofie, lékař, městský a krajský fyzikus⁴⁵ a od roku 1734⁴⁶ plzeňský radní a později primátor Petr Pavel Helffer z Helfferstreu (1696-1770), který úspěšně kráčel ve stopách svého otce a stejně jako on dosáhl ve městě významného postavení. V roce 1741 byl zvolen plzeňským primasem⁴⁷ (primátorem) a úřad si udržel po řadu let i v dalších volbách.

Jako primátor zažil Helffer nelehké období okupace nechráněného města francouzsko-bavorským vojskem (1741-1742); plzeňská posádka tehdy následovala císařskou armádu, když byla předtím plzeňská děla odvezena na pomoc při obraně Prahy proti očekávanému spojenému francouzsko-bavorsko-saskému útoku.⁴⁸ V obecních účtech je v roce 1741 zaznamenána půjčka 7392 zlatých, které si město muselo vypůjčit na výpalné nepříteli.

⁴¹ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 104.

⁴² ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 125.

⁴³ Viz Příloha č. 8.

⁴⁴ MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně 1 do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 605.

⁴⁵ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 88.

⁴⁶ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 104.

⁴⁷ HRUŠKA, Martin. *Knih pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 218.

⁴⁸ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 96.

Celková částka výpalného není uvedena.⁴⁹ Helfferova věrnost císařskému domu byla v roce 1742 či 1744⁵⁰ odměněna šlechtickým predikátem z Helfferstreu.⁵¹

Helffer se také díky nashromážděnému kapitálu mohl významně podílet na hospodářském rozvoji a stabilizaci pokladny města Plzně. Samostatně si za 1000 zlatých ročně propachtoval bušovický dvůr a spolu s dalšími šesti radními a měšťany si za sumu 19000 zlatých ročně pronajali celé plzeňské panství. Tím oproti jiným městům zabránili pronájmu obecních podniků zámožnými šlechtici z okolí.⁵² Jenže měšťtí úředníci se dopustili v hospodářské administrativě podvodů a machinací, a tak byl Helffer roku 1752 z úřadu suspendován.⁵³ Proti nařčení z nedbalosti se hájil ještě několik let poté.⁵⁴ Otázkou však zůstává, jak dalece se toto nařčení zakládalo na pravdě.

Tento příslušník plzeňské nobility si chtěl na své oblíbené usedlosti vybudovat rodinnou hrobku a rozhodl se ji pojmut jako kapli. Jako hluboce zbožný člověk si všímal šířícího se kultu zázračné sošky Pražského Jezulátka, která se před více než stoletím dostala do kostela Panny Marie Vítězné, spravovaného v Praze bosými karmelitány. V inventáři z roku 1770 jsou pro Jezulátko zmiňovány patery šaty, které byly bosými karmelitánkami údajně převlékány podle části liturgického roku do roucha příslušné barvy. Zřejmě právě tento trend určil pozdější zasvěcení zamýšlené kaple Pražskému Jezulátku. Neexistuje však žádný pramen, který by osvětlil, jakým způsobem Petr Pavel Helffer kopii sochy Jezulátka získal, je však jisté, že si jako zámožný měšťan jistě mohl dovolit její výrobu.⁵⁵

Než však došlo ke stavbě samotné, setkal se primátor Helffer 27. dubna 1745 při pokládání základního kamene ke kapli svatého Jana Nepomuckého v Druztové, jejíž stavbu si vyžádal tamní farář na Plzni jakožto své vrchnosti, se stavitelem Matějem Ondřejem Kondelem. Je tedy možné, že k úmluvě o stavbě kaple došlo již tehdy. Při porovnání obou staveb, kaple svatého Jana Nepomuckého v Druztové a kostelíku U Ježíška, nalezneme totiž nápadné architektonické shody.

⁴⁹ HRUŠKA, Martin. *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 218.

⁵⁰ Rok udělení šlechtického přídomku je uváděn v různých pramenech rozdílně a bez odkazů na dokument dosvědčující tuto skutečnost.

⁵¹ HRUŠKA, Martin. *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 218.

⁵² MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně 1 do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 591.

⁵³ MACHÁČEK, Fridolín. *Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti*. Plzeň: Lidová universita Husova, 1925. s. 89.

⁵⁴ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška, 1936. s. 18.

⁵⁵ Rozhovor autora s Annou Radovou – Horovou, jednou z bývalých spolumajitelek kostela.

Matěj Ondřej Kondel, architekt a stavitel kaple, byl v předchozích letech realizátorem některých staveb dle návrhů Jana Blažeje Santiniho-Aichla.⁵⁶ Stavba, provedená v jediné stavební sezoně v roce 1746, je jedinou doposud pramenně známou Kondelovou realizací přímo v Plzni.⁵⁷

Výsledná Kondelova stavba vyniká poutavou, i když nijak náročnou architekturou. Kondelovi se podařilo zdárně propojit stavbu staré kaple lehce obdélníkového půdorysu s jeho vlastní, téměř čtvercovou přístavbou a kostel působí navenek celistvým dojmem. Rozdíl najdeme až uvnitř, neboť je každá část uspořádána jinak. Největší rozdíl je patrný na rohových pilířích. Ve starší části jsou pilíře konkávně vykrojené s pilastry uprostřed a v novější části bez vykrojených pilířů s pilastry po stranách. Zajímavým propojovacím prvkem je vítězný oblouk s mohutnými konzolami tvořící spojnici mezi oběma částmi stavby.

Původní kaple určila prakticky jediný možný směr další přístavby, protože vchod do kaple byl rovnoběžný s vchodem do areálu letohrádku. Přebudování proto spočívalo v přístavbě prostoru na jižní straně původní kapličky a obě části byly propojeny přestavbou původní okenní niky. Tak vznikl vítězný oblouk s archivoltou užší než svíslá část, na kterou nasedá přes konzolovité voluty. Tím se prostor původní kaple stává lodí a nová přístavba presbytářem.

I po přístavbě je však patrné, že nejstarší část kaple by mohla dále existovat jako samostatný objekt, a to jak vnitřní výzdobou, tak svojí celkovou stavební hmotou. Je zřejmé, že původní stavebník nechal vybavit malou kapli stejně, jako by se jednalo o daleko větší a důležitější sakrální stavbu.

Pro novou přístavbu jsou typické vnější elipsovitě vypouklé boční obvodové stěny, ve kterých byla prolomena okna zakončená velkým trojlistem. Starší část měla okna jen malá oválná. Všechna okna jsou zdobena profilovanými kamennými obrubami a kryta kovanými mřížemi, velká pak ještě zdobená kapkami v rozích.

V čelní stěně kostela zakončené tympanonem s kamennou kartuší a Kristovým monogramem je dělený barokní portál, zakrytý kovanou rokokovou mříží, ve spodní části dvoukřídlovou. Střecha nad nově vytvořeným presbytářem byla zbudována podle zachovaného nákresu.⁵⁸ Zřejmě byla již v této době zakončena věžičkou, přemístěnou po opravě na přechod střechy k největší části vybudované na počátku 19. století, a existuje tak dodnes. Osmiboká

⁵⁶ HORYNA, Mojmir. *Jan Blažej Santini-Aichel*. Praha: Karolinum, 1988. s. 126.

⁵⁷ MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně 1 do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 628.

⁵⁸ Viz Příloha č. 9.

věžička, prolomená osmi okénky, je kryta cibulovitou bání s římsou a dnes znovu pozlaceným křížem.⁵⁹

Kondel zvolil zřejmě nejvhodnější stavební řešení ve vztahu k původní stavbě a situoval stavební celek neobvykle severojižním směrem, přičemž se zjevně z praktického hlediska i logicky řídil osou starého vchodu do tehdejší zahrady a letohrádku. Na postranních masivních sloupech těsně sousedícího vchodu ponechal postaveny barokní sochy svaté Anny a svatého Josefa.⁶⁰ Hlavní průčelí se tak stalo dominantou cesty, která sem vedla od bývalého, velmi hojně využívaného přivozu.⁶¹

Hlavní oltář, s postavou Ježíška o výšce cca 40 cm umístěnou v zasklené skříni, vzhledem ke své velikosti zřejmě pochází ze stejného období, v němž byla realizována přestavba kostela. Kvůli své výšce byl značně předsunutý dopředu a prostor za ním byl využíván jako sakristie.

Na oltáři původně stály barokní akantové relikviáře,⁶² jejichž osud je dnes neznámý. Po stranách oltáře jsou dodnes dochované, i když v nedobrému stavu, sochy svatého Petra a Pavla o výšce cca 75 cm.⁶³ Jsou to patroni zakladatele Petra Pavla Helffera, jenž měl nástupce stejného jména (shodou okolností měl v osobě vlastníka kostela dalšího Petra Pavla, avšak již z rodu Pernerů).

K oltáři v pozdějším období patřily ještě dvě pozdně barokní sochy andělů-světloňů, které byly v roce 1933 odcizeny.⁶⁴ K mobiliáři kostela patřil rokokový oltářík Panny Marie s andělskými hlavičkami a novodobějším obrazem,⁶⁵ rovněž zřejmě zcizený, a ze stejného slohového období pochází i dochovaná čtyřboká mírně vybočená kazatelna⁶⁶ na jižní straně hlavní lodi kostela. V inventáři kostela je zmiňována také tepaná rokoková věčná lampa z poslední čtvrti 18. století.⁶⁷ Ke zcizenému mobiliáři patřila i cenná barokní zlacená soška svatého Vojtěcha, původně umístěná na skříni varhan na kruchtě⁶⁸, soška svaté Anny, umístěná v hlavní lodi kostela v blízkosti postranních dveří, a svatého Jana Nepomuckého,

⁵⁹ Viz Příloha č. 10.

⁶⁰ Sochy jsou po konzervaci, kterou financovala Nadace 700 let města Plzně, v současné době umístěny v depozitáři Střední umělecko-průmyslové školy a Základní umělecké školy Zámeček.

⁶¹ Viz Příloha č. 11.

⁶² POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980. s. 97.

⁶³ Viz Příloha č. 12.

⁶⁴ MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie. *Příběhy plzeňských domů I*. Plzeň: Starý most, 2012. s. 177.

⁶⁵ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980. s. 97.

⁶⁶ Viz Příloha č. 13.

⁶⁷ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980. s. 98.

⁶⁸ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980. s. 97.

umístěná ve výklenku na evangelní⁶⁹ straně kostelní lodi u hlavního oltáře.⁷⁰ Vrcholem výzdoby jsou obě stropní pole vyplněná freskami Františka Julia Luxe s výjevy Panny Marie jako přímlyvkyně a Glorifikace Srdce Páně.

K vysvěcení kaple došlo pravděpodobně první lednovou nedělí 1. ledna 1747 na svátek Nejsvětějšího jména Ježíš.⁷¹ Od té doby je kostel pravidelně zakreslován na městských mapách a zachycován na různých kresbách a malbách – viz „Ježíšek očima umělců“.

Příměstský prostor kolem kaple byl pro své krásné prostředí oblíben. V té době totiž ani nebyl navršen násep železnice, ani nezačalo budování Pražského předměstí, takže procházka mezi zahradami, parky a vinicemi byla velmi příjemná a nově otevřená kaple lákala k častým návštěvám. A konaly se zde pravidelné bohoslužby.

Brzy po stavbě kaple se vžil název „Kaple Ježíška Plzeňského“ a celému prostoru se stalo zvykem říkat „U Ježíška“ (něm. Zum Jesu-Kindlein/Kinderlein)⁷². Není proto divu, že přibývalo darů věnovaných Jezulátku za vyslyšení prosb, což dokládá soupis inventáře⁷³ sepsaný plzeňským arciděkanem Janem Ignácem Halíkem roku 1770, kdy Helffer zemřel.⁷⁴ Hodnota inventáře činila 226 zlatých a 27 a ¾ krejcaru.⁷⁵

4. První změna majitele

Petr Pavel Helffer v předvečer své smrti stanovil hlavním dědicem svého synovce, českokamenického děkana Jana Antonína Helffera, a zároveň požádal magistrát o vstřícnost vůči novému majiteli, aby bylo zachováno fungování kaple. Překvapující ovšem je, že si umírající nezvolil za místo posledního odpočinku rodinnou kapli, ale žádal o uložení u františkánů. Ladislav Lábek vyslovil domněnku, že to mohlo být způsobeno změnou poměrů, snad z rodinných důvodů nebo snad obavou o další osud kaple.⁷⁶

Ze závěti je však patrné, že o fungování kaple bylo již tenkrát postaráno přílehlými pozemky a finanční fundací 50 zlatých, o kterou měl od té chvíle pečovat plzeňský

⁶⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie heraldiky: světská a církevní titulatura a reálie*. Praha: Libri, 1994. s. 110.

⁷⁰ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 38-39.

⁷¹ Svátek Nejsvětějšího Jména Ježíš připadá na 3. 1. a slaví se v neděli mezi 1. a 6. lednem (ev. ve všední den připadající na toto datum).

⁷² Viz Příloha č. 14.

⁷³ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 43.

⁷⁴ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 9.

⁷⁵ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 43 - 45.

⁷⁶ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 9.

magistrát.⁷⁷ Hodnota fundace byla značná, takže ještě několik desetiletí po jejím ustanovení si plzeňští měšťané mohli z jejího jmění vypůjčovat značné obnosy.⁷⁸

Helfferův dědic po neprodleném příjezdu do Plzně a zhlédnutí dědictví považoval pozůstalost za značné břemeno, proto ustanovil svým zástupcem Josefa Jiřího Mückeho a ještě před odjezdem 1. června 1770 písemně magistrátu oznámil, že se dědictví vzdává. Ale již po měsíci se k dědictví a zabezpečení fundace přihlásil, čemuž magistrát s ochotou vyhověl, protože se tím zbavil svého závazku ke kapli. Zřejmým důvodem bylo brzké nalezení kupce, neboť 1. srpna 1770 získali za 5450 zlatých statek, zahradu, letohrádek včetně okolních pozemků, a rovněž i kapli manželé Matěj⁷⁹ (Mates) a Anna Deblerovi (Deblerowi), od roku 1761 plzeňští měšťané.⁸⁰

Součástí kupní smlouvy byl i závazek k udržování dosavadní devítidenní pobožnosti, přičemž dvě mše měly být slouženy za Petra Pavla Helffera a jeho manželku Eleonoru, jedna za Jana Antonína Helffera a spásu jeho duše po jeho smrti a zbylých šest mší za manžele Deblerovy a zemřelého Antonína Beštinu a jeho rodinu.

K zajišťovacímu kapitálu 50 zlatých pro fungování kaple byl pro zajištění devítidenních pobožností mimo kupní cenu zapsán do knih další kapitál ve výši 250 zlatých. Celkem tak kapitál pojištěný na kupované přilehlé zahradě tvořil 300 zlatých, z jehož stálého 4% úroku měl být závazek ke kapli plněn. Zbylé peníze po odečtení nákladů na odměny varhaníkovi a kostelníkovi s ministranty měly být určeny k opravám kaple a inventáře.⁸¹

5. Kaple v majetku plzeňských zvonářů

Denní režim již od středověku určovaly zvony a jejich zvuk tak zaujímal v ostatním denním ruchu mimořádné postavení. Jejich důležitou úlohu výstižně shrnují dobové zvonové nápisy, například rozšířené latinské trojverší *Laudo deum verum, plebem voco, congreo clerum, defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro, est mea cunctorum terror vox daemoniorum*, jímž zvon chválí Boha, hovoří k lidu, svolává duchovní, oplakává zemřelé,

⁷⁷ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kosteliku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 9.

⁷⁸ ZČM, NMP, fond Písemnosti. č. inv. 40621a.

⁷⁹ Koželužský mistr Matěj Debler koupil roku 1763 dům č. p. 73 v Saské ulici za 1670 zlatých.

⁸⁰ SCHIEBL, Jaroslav. *Ze staré i nové Plzně. Díl II*. Plzeň: Plzeňský obzor, 1909. s. 53.

⁸¹ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kosteliku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 11.

zahání mor, věnčí svátky a plaší svým hlasem d'ábelské síly. V těchto úkolech je formulováno sedmero ctností zvonu, septem virtutes campanae.⁸²

Je s podivem, že právě tak oblíbený svatostánek, jakým kostel U Ježíška byl, tuto důležitou a potřebnou součást každého kostela – velikosti a oblíbenosti kostela odpovídající zvon – neměl ani po svém dobudování. V soupisu inventáře z roku 1770 je zmiňován pouze zvonek.

V Plzni zvonáři působili vždy, a protože se kostel shodou okolností dostal do majetku zvonářské rodiny, bylo tak jen otázkou času, kdy přestane platit staré přísloví o kovářově kobyle, v tomto případě o zvonářově kostele, a kostel pořádný zvon dostane.

Plzeňská zvonářská škola měla značný vzhlas a její práce lze dodnes nalézt v mnoha církevních stavbách v blízkém i dalekém okolí Plzně. Pro představu uvedu několik příkladů jejich dobré a ceněné práce.

Po požáru plzeňského chrámu svatého Bartoloměje počátkem roku 1835 se čtyři nové zvony Marie, Jan, Prokop a Anna díky práci Václava Pernerera dostaly znovu do věže. Do dnešní doby se zachoval jen Prokop, který byl s váhou 547 kg ze čtveřice zvonů nejmenší a zřejmě proto nebyl nikdy zrekvírován. Toto pojmenování dostal na památku generála hraběte Prokopa Hartmanna z Klarsteinu, tehdejšího velitele plzeňské vojenské posádky, jenž svým rozhodnutím vyslat vojáky k hašení výrazně přispěl k záchraně kostela.⁸³ Největší zvon na plzeňské věži, Bartoloměj – lidmi zvaný Bárta, který také nevydržel do dnešních dnů, byl kvůli nedostatku zvonoviny odlit a vyneseno na nově opravenou věž až v roce 1838.

Pro kapli Matky Boží Pomocné v Chlumčanech nedaleko Plzně ulil Václav Perner v letech 1827 a 1831⁸⁴ dva zvony a pro nedaleký dnešický kostel svatého Václava byly dva zvony odlity v roce 1881.⁸⁵

Stejným směrem, jen o několik kilometrů dále, v Přešticích, odlil pro tamější děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie v roce 1772 zvon Jakub Vilém Seitz a v roce 1824 zhotovil další dva zvony Petr Pavel Perner.⁸⁶ Další známá práce Jakuba Viléma Seitze je na zámku

⁸² FLODR, Miroslav: *Komplexní pojetí funkce zvonu v středověkých zvonových nápisech*. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická. 1976–1977, roč. 25-26, č. C 23–24, s. 126.

⁸³ Římskokatolická farnost Plzeň u katedrály sv. Bartoloměje. *Zvon pro Bartoloměje*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://zvony.katedralaplzen.org/historie.php>

⁸⁴ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 14.

⁸⁵ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 9.

⁸⁶ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 81-82.

v Pteníně poblíž Přeštic. Tento zvon sice nese jeho značku IACOB WILHELM SEITZ IN PILSEN, ale není uveden letopočet.

Do Nezdic za Přešticemi dodala pernerovská dílna dva ze tří zvonů. V roce 1831 přelil starý zvon z roku 1582 Václav a v roce 1895 dodal nový zvon Robert.⁸⁷ Pro kostel svatého Mikuláše v Měčíně odlila v roce 1879 společná firma Juránek a Perner dva menší zvony o výšce 66 a 54 cm.⁸⁸

Žinkovský kostel svatého Václava získal od Václava Pnera zvon o výšce 38 cm v roce 1838 a další od společné firmy Juránek a Perner v roce 1879.

Pro nepomucký kostel svatého Jana Nepomuckého sice odlil Jakub Vilém Seitz zvon se zasvěcením svatému Janu Nepomuckému v roce 1775, ale ten byl požárem v roce 1835 zničen a do nového zvonu přelil pokračovatelem pernerovské dílny Václavem Pernerem v roce 1848. Druhý, podstatně menší nepomucký zvon o výšce 38 cm z roku 1716, byl přelit společnou firmou Juránek a Perner v roce 1879.⁸⁹

Na kopci nad Nepomukem stojí známý zámek Zelená hora, pro jehož kostel Nanebevzetí Panny Marie ulil zvon Josef Perner v roce 1750. Společná firma Juránek a Perner přelila ze starších zvonů z roku 1653 pro kapli svaté Markéty v Klášteře u Nepomuka nový zvon v roce 1877.⁹⁰

5.1. Jakub Vilém Seitz

Po zajištění odkazu Petra Pavla Helffera se zdálo, že další osudy kaple jsou plně zabezpečeny, zvláště když zájem o kapli ze strany měšťanů vzrůstal, o čemž svědčí např. odkaz 20 zlatých od Zuzany Halašové z roku 1771.⁹¹ Avšak po šesti letech Matěj Debler zemřel a jeho manželka Anna, nově provdaná Stibitzová, se zadlužila natolik, že přišla o celý

⁸⁷ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 62.

⁸⁸ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 36.

⁸⁹ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 57.

⁹⁰ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 24.

⁹¹ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 11.

svůj majetek.⁹² Kaple i okolních pozemků se spolu s kostelním inspektorem Františkem Frantou ujal plzeňský arciděkan Jan Ignác Halík a roku 1776 prodal pole, kapli, letohrádek a vše k tomu náležející za 2000 zlatých plzeňskému zvonáři Jakubu Vilému Seitzovi (1744-1793),⁹³ jehož žena Anna Alžběta, rozená Strohlová, (1724-1797) byla vdovou po plzeňském zvonáři Josefu Pernerovi (1714-1768). Seitz byl o celých dvacet let mladší než vdova, a byl tak jen o tři roky starší než její prvorozený syn Jan Josef (1747-1804).

Seitz v roce 1773 přestěhoval slévárnu do nových prostor nacházejících se v tzv. Zwingeru⁹⁴ mezi tehdejší Pražskou a Saskou bránou⁹⁵ a jako první z rodiny začal kromě zvonů vyrábět i požární stříkačky a čerpadla.⁹⁶

Noví majitelé se o kapli starali svědomitě. Mimo jiné o tom svědčí ta skutečnost, že již v následujícím roce byl pro kapli v Seitzově dílně ulit nový zvon⁹⁷ a pořízena věčná lampa v rokokovém stylu s monogramem manželů. Zvon jako zázrakem unikl válečné rekvizici, protože jej majitelé včas snesli z věžičky a uschovali, a úřady na něj zapomněly.

Díky Seitzově vzorné péči, a pravděpodobně i přispěním plzeňského arciděkana Jana Ignáce Halíka, byla 23. května 1781 v Římě vystavena listina, jíž papež Pius VI. uděluje na sedm let *odpušky ke kapli sv. Ježíše na předměstí*⁹⁸, takže její význam pro věřící mimořádně stoupl. Téhož roku Seitz nechal zanést do pozemkových knih závazek, že bude provádět on i jeho nástupci veškeré opravy kaple na svůj náklad. V tomto smyslu tak učinil v roce 1793 i svou poslední vůlí,⁹⁹ když k péči o kapli věnoval polovinu přilehlé zahrady a pole, které byly oceněny na 2000 zlatých.¹⁰⁰ Povinnost péče o kapli byla přitom nerozlučně spjata s vlastnictvím letohrádku,¹⁰¹ a tak plzeňská městská rada spolu s arciděkanem měli jako patroni kaple povinnost provádět případně potřebné opravy za vlastníka a vymáhat jejich náklady i exekučně.

Jelikož měl Seitz v době josefínského rušení kostelů obavy, aby bylo možné v kapli i nadále sloužit bohoslužby, obrátil se na krajský úřad se žádostí o potřebné informace.

⁹² LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 11.

⁹³ Jakub Vilém Seitz pocházel z pražské zlatnické rodiny a působil v pernerovské dílně jako tovaryš.

⁹⁴ Prostor mezi vnitřní a vnější městskou hradební zdí za dnešním Pivovarským muzeem.

⁹⁵ PERNEROVÁ-ZYKMUNDOVÁ, Luisa. *Zvonařská rodina Pernerů v Plzni*. Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí, 1914. s. 11-15. Zde. s. 12.

⁹⁶ HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*. In: *Z dějin hutnictví 33*, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003. s. 97.

⁹⁷ Viz Příloha č. 15.

⁹⁸ AMP, Listiny, Poř. č. 286, sign. I 411, Ev. j. listina po r. 1526.

⁹⁹ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 46-47.

¹⁰⁰ ZČM, NMP, Fond Písemnosti. Č. inv. 40608-10.

¹⁰¹ Letohrádek byl v josefínském katastru uváděn poněkud nedůstojně jako *chalupa při kostelíčku U Ježíška*.

14. srpna 1787 se mu dostalo ponaučení, že není závady, aby se v domácích kaplích konaly bohoslužby a že o této věci rozhoduje pouze pražský ordinariátní úřad.¹⁰²

5.2. Pernerové

Rodina Pernerů, další z majitelů areálu U Ježíška, byla tradičním výrobcem zvonů regensburského profilu nejen pro Plzeň, ale i pro další města. V pozdější době se jejich dílna zaměřila na výrobu požárních stříkaček a zpracování mědi. Pernerové v Plzni nejen provozovali po několik generací zvonařský podnik, ale aktivně se podíleli na chodu města a získali si tím nezapomenutelné místo v dějinách Plzně.

Jako první z rodiny se v Plzni usadil s manželkou Annou Marií (1668-1746) na počátku 18. století vyučený zvonář Jan Berner/Perner (1667-1760),¹⁰³ který před příchodem do Plzně pracoval jako správce vodotrysků na zámku v Ostrově u Karlových Varů.¹⁰⁴ Podle rodinných pamětí pochází rod z Bernu ve Švýcarsku,¹⁰⁵ což zřejmě vysvětluje počáteční archivní zápisy pod jménem Berner. Se svým synem byl přijat mezi plzeňské měšťany 9. června 1702¹⁰⁶ a již v následujícím roce byl jím ulitý zvon umístěn v Leducích u Plzně.¹⁰⁷ V roce 1705 koupil za 300 zlatých dům č. p. 17 v Dlouhé (od roku 1878 Veleslavínově) ulici.¹⁰⁸ Dům stál na okraji města,¹⁰⁹ přiléhal téměř k parkánové zdi,¹¹⁰ a Jan Perner do něj umístil i svou první zvonařskou dílnu.¹¹¹ Vzhledem k pořizovací ceně 300 zlatých¹¹² se jednalo spíše o menší dům, takže musel mít stísněné prostory. Proto se zřejmě v roce 1722 celá rodina i s dílnou

¹⁰² Katolický (duchovní) úřad s pravomocí diecézního biskupa.

¹⁰³ HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni. Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, 181, Z dějin hutnictví 33. Praha: Národní technické muzeum, 2003. s. 99.

¹⁰⁴ WASKA, Karel. *Dějiny města Plzně 2 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. s. 334.

¹⁰⁵ PLETZER, Karel. *Československé zvonařství do 2. poloviny 18. století*. Jihočeský sborník historický 1977, č. 1-4. s. 65.

¹⁰⁶ AMP, Register osob k Miestu Plzny przigatých Zalozien Za Primatora P. Tomasse Zeledra z Prosskowitz Letha Panie 1660, č. 43, pag. 173.

¹⁰⁷ HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*. In: Z dějin hutnictví 33, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003. s. 97.

¹⁰⁸ ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 182.

¹⁰⁹ V roce 1868 byly prostory bývalé dílny použity k rozšíření městské nemocnice.

¹¹⁰ Viz Příloha č. 16.

¹¹¹ Kronika rodu Pernerů I. sign. 2 f 51. s. 3.

¹¹² ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955. s. 182.

přestěhovala do prostornějšího domu nedaleko náměstí v Pražské ulici č. p. 88, který se nadlouho stal dodnes známým pernerovským sídlem.¹¹³

Janův syn Josef Perner (1714-1768) převzal dílnu a zemřel ve věku 54 let. Jeho vdova Anna Alžběta (1724-1797) se znovu provdala,¹¹⁴ a to za zvonaře Jakuba Viléma Seitze (1744-1793) narozeného v Praze na Starém městě, jenž působil do té doby v Pernerově dílně jako tovaryš a vedl ji až do své smrti v roce 1793. V roce 1773 Seitz dílnu přestěhoval do prostor bývalé slévárny na děla ve Zwingeru. V roce 1783 byl dosud funkční kostel svaté Máří Magdaleny na Pražském předměstí zrušen a celý areál se i se zrušeným hřbitovem dostal do majetku rodu Pernerů, který zde před rokem 1789 vystavěl obytný dům U Zlatého zvonu.¹¹⁵

Po Seitzově smrti dílnu a rodový majetek, a tím i areál U Ježíška, převzal Pernerův druhorozený syn Petr Pavel (1764-1848). V roce 1803 přestavěl starý rodinný dům na dvoupatrový s třemi páry sdružených oken v každém poschodí, malým barokizujícím štítem, portálem s letopočtem 1803 a znakem tří zvonů. Slévárna pak byla umístěna v prostoru dvora vpravo.¹¹⁶ Petr Pavel Perner své zvony označoval značkou PPP¹¹⁷ popřípadě popisně PETER PAVL PERNER IN PILSEN.¹¹⁸

Prvorozený syn Jan Josef byl sice v době otcovy smrti již vyučen zvonařem, ale ještě nebyl mistrem, nemohl tedy převzít otcovskou živnost. Seitz ho svým způsobem připravil o dědictví. Lze tedy předpokládat, že vztahy mezi nimi nebyly přátelské. Po otcově smrti proto Jan Josef odešel na zkušenou do Německa a po návratu do Čech v roce 1772 přijal práci u zvonaře Antona Pögla¹¹⁹ v Suchém Vrbném u Českých Budějovic. Perner získal nejen ruku Pöglovy neteře, ale po Pöglově smrti převzal i zvonárnu, a stal se tak zakladatelem budějovické větve zvonařského rodu Pernerů. Kromě zvonů vyráběl také cimbály, pumpy, roury a jiné kovolijecké výrobky. Jeho zvony ovšem nebyly příliš kvalitní a často musely být přelévány.

¹¹³ HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*. In: *Z dějin hutnictví 33*, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003. s. 97.

¹¹⁴ Matrika oddaných kostela sv. Bartoloměje v Plzni. Kniha III. Pag. 761.

¹¹⁵ PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v Království českém. Díl II. Vikariáty: Berounský, Bystřický a Plzeňský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1908. s. 258.

¹¹⁶ MACHÁČEK, Fridolín. *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*. Plzeň: Městské historické muzeum v Plzni, 1931. s. 40.

¹¹⁷ HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*. In: *Z dějin hutnictví 33*, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003. s. 97.

¹¹⁸ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 81

¹¹⁹ *Encyklopedie Českých Budějovic. Zvonařství*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/zvonarstvi>

Dílnu po něm vedli jeho synové Jan Karel Perner a Jan Vojtěch. V další generaci Anton Perner a Josef Karel Perner,¹²⁰ ve čtvrté generaci byl hlavní osobností dílny Antonův syn Rudolf. Poté další Rudolf, toho jména již druhý, který byl v roce 1946 nuceně vystěhován. Dílna pak byla znárodněna a působila jako součást Závodů umělecké kovovýroby, proto Rudolf Perner přesunul svou dílnu do Pasova.¹²¹

Jeho syn Rudolf, toho jména třetí, zemřel dříve než otec, dílnu tedy převzal vnuk Rudolf, toho jména čtvrtý,¹²² který dílnu vedl až do dočasně posledního lití v roce 2013.¹²³ Od té doby se dílna zabývala pouze údržbou a opravami instalovaných zvonů, ale v roce 2017 se dílna rozhodla lití zvonů obnovit.¹²⁴

Zvonařskou dílnu v Plzni po svém otci Petrovi Pavlovi Pernerovi převzal jeho prvorozený syn Václav Petr Perner (1803-1869), který vedl dílnu v letech 1825-1861. V rodovém domě v Pražské ulici v dvorním traktu v roce 1848 přistavěl nové výrobní prostory a zřídil v něm krámy.¹²⁵ Dvaadvacetiletý mistr se v roce oženil 1825 s Terezií Steinbachovou (1807-1865), dcerou plzeňského perníkáře Josefa Steinbacha.¹²⁶

Václav Perner za dobu vedení dílny odlil přes dvě stě zvonů, pokračoval s výrobou požárních stříkaček a sortiment rozšířil o hodinové cimbály, z nichž největší, který odlil pro Plzeň, vážil 1125 kg.¹²⁷

Ve Václavově životě však nebyly jen šťastné události, ale i takové, které se hluboce dotkly jeho profesní cti. Po úderu blesku a následném požáru věže chrámu svatého Bartoloměje z 5. na 6. února 1835 byla zničena jeho zvonice spolu s hodinami a uvnitř zavěšenými zvony.¹²⁸ Pernerovi, který se podílel na hašení požáru, byl po odklizení sutin věže a nalezení roztavené zvonoviny svěřen úkol odlít pro chrám zvony nové.¹²⁹ Po čtyřech měsících byly

¹²⁰ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*. Praha: nákladem Královské české společnosti nauk, 1885. s. 43.

¹²¹ *Glockengießerei Perner GmbH. Geschichte*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://www.glocke.com/geschichte/>

¹²² *Zvon pro Bartoloměje. Budějovická větev*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://zvony.katedralaplzen.org/budoucnost.php>

¹²³ *Pasovská firma s jihočeskými kořeny končí s výrobou zvonů*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://prachaticky.denik.cz/podnikani/pasovska-firma-s-jihocesky-mi-koreny-konci-s-vyrobou-zvonu-20130418-hyo3.html>

¹²⁴ *Glockengießerei Perner GmbH. Geschichte*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.glocke.com/>

¹²⁵ MACHÁČEK, Fridolín. *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*. Plzeň: Městské historické muzeum v Plzni, 1931. s. 40.

¹²⁶ AMP, Kronika rodu Pernerů I., sign. 2 f 51, s. 15.

¹²⁷ HUČKA, Jan. *Zvonařství rodu Pernerů v Plzni*. In: Slévárenství, ročník 56, č. 11-12, Praha: Svaz sléváren České republiky, 2008. s. 549-551.

¹²⁸ HRUŠKA, Martin. *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 339.

¹²⁹ HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*. In: Z dějin hutnictví 33, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003. s. 97.

vysvěceny a 16. června 1835 slavnostně zavěšeny do prozatímní dřevěné věže celkem čtyři zvony: Marie, Jan, Prokop a Anna.¹³⁰ Z prozatímní věže byly na kostelní věž hotové zvony vytaženy na velký pátek 25. března 1837.¹³¹

Na věži však stále chyběl největší z tradičních plzeňských zvonů Bartoloměj. Po nashromáždění dostatečného množství zvonoviny a dokončení stavby shořelé věže v roce 1838¹³² Václav Perner ulil nový zvon, avšak při příležitosti zavěšení, kdy bylo zvykem, že zvonařský mistr uspořádal hostinu, vznikl spor mezi ním a plzeňským děkanem Antonínem Hlavanem táhnoucí se několik let. Perner totiž na oslavu pozval nejprve několik radních a teprve poté děkana, který to vnímal jako urážku svého postavení. Ačkoliv byl zvon uznán jako bezvadný, zasazoval se děkan Hlavan o odstranění zvonu z věže. Po jednom neúspěšném pokusu bylo přece jen nakonec v roce 1852 Pernerovi uloženo zvon rozbít.¹³³ Václav Perner musel 8. listopadu 1853 zvon vlastníma rukama rozbít a shodit po kusech z věže. Obyvatelstvo rozbíjení a házení kusů na náměstí přihlíželo se smíšenými pocity. S touto událostí se pojí i pověst – viz „Pernerovské ponížení“.¹³⁴

Po smrti první ženy si Václav Perner v roce 1868 vzal za ženu svoji hospodyni Josefu Hříbalovou.¹³⁵ Krátce poté ovšem zemřel a nutností se stalo rozdělení pernerovského majetku mezi jeho šest dětí a mladšího bratra Roberta. Řešením byla veřejná dražba konaná ve dnech 21. a 22. října 1869.¹³⁶

V dražbě rodinného majetku získal kostel U Ježíška Robert Perner. Jeho údržbu si však nemohl dovolit, protože již přemísťoval zvonárnu z Pražské ulice do nových prostor v Poděbradově třídě, na níž již v roce 1868 postavil nový rodinný dům č. p. 10.¹³⁷ Kostel tak byl v roce 1870 znovu prodán a přešel do vlastnictví plzeňské rodiny Diviškových.¹³⁸

Robert Perner (1839-1903) po svém starším bratrovi převzal dílnu v roce 1861 a vedl ji až do roku 1903. Robert Perner se snažil svoji dílnu zmodernizovat, proto se údajně na

¹³⁰ Viz Příloha č. 17.

¹³¹ HRUŠKA, Martin. *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 397.

¹³² HRUŠKA, Martin. *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 401.

¹³³ AMP, Louisa Pernerová-Zykmundová, Několik kapitol z rodinné kroniky, sign. 6 f 131, fol. 8r-9r.

¹³⁴ HAVLIC, Vladimír. *Pověsti z kraje pod Radyní*. Plzeň: ALTEA production, 2003. s. 213.

¹³⁵ AMP, Louisa Pernerová-Zykmundová, Rodokmen otce a příbuzných rodin, sign. 7 e 93, fol. 14r.

¹³⁶ AMP, Louisa Pernerová-Zykmundová, Kronika rodu Pernerů I, sign. 2 f 51, s. 17.

¹³⁷ HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*. In: *Z dějin hutnictví 33*, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003. s. 98.

¹³⁸ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 14.

doporučení Emila Škody¹³⁹ v roce 1871 spojil s kotlářským mistrem Arnoštem Juránkem a společně založili zvonařskou a mědikoveckou firmu *Juránek a Perner*.¹⁴⁰ Po Juránkově opětovném osamostatnění, když si založil vlastní firmu ve Fügnerově ulici u Radbuzy, vznikla v roce 1888 nová firma *R. Perner, továrna na zboží kovové a zvonařství v Plzni*, která kromě zvonů vyráběla také požární stříkačky.

Robert Perner se oženil 10. září 1866 s Bedřiskou Karolínou Křepinskou (1850-1929),¹⁴¹ ale zemřel bez mužských potomků, proto dílnu po něm vedli jeho zeťové. Nejprve v roce 1903 manžel jeho starší dcery Luisy (1867–1947) Jiří Zykmond (1863–1944), který ve firmě pracoval již od roku 1895. Firma v té době vyráběla především speciální součástky pro tovární stroje i běžné pracovní nářadí a kovové kuchyňské náčiní.

Později Jiří Zykmond předal vedení firmy synovi Robertovy mladší dcery Berty Karlu Robertu Šulcovi (1904–1996). Ten se v roce 1941 stal jejím posledním majitelem a vedl ji až do znárodnění roku 1950. Poslední plzeňský zvon byl odlit v roce 1948 pro Ejpovice.¹⁴²

I přes svůj nesporný věhlas však nedosáhla dílna v Plzni takové proslulosti jako budějovická větev rodu.

5.3. Rozšíření kaple

Po smrti Jakuba Viléma Seitze v roce 1793 získává jmění rovným dílem jeho žena Anna Alžběta a její druhorozený syn z prvního manželství Petr Pavel Perner, který po smrti matky v roce 1797 získal po matce i druhou polovinu. Tak se roku 1794 stává vlastníkem kaple rodina Pernerů, která rovněž hodlala kapli využívat jako rodinnou hrobku, a proto si v roce 1797 Petr Pavel Perner vyžádal povolení pro rozšíření rodinné hrobky.¹⁴³

V této době stála již kaple s přílehlou usedlostí a zahradou nedaleko od městské zástavby. V blízkosti zahrady byl Plzeňanům k dispozici přívoz,¹⁴⁴ který přetrval až do regulace

¹³⁹ MARTINOVSKÁ, Soňa. *Vzpomínky plzeňské rodačky Luisy Pernerové-Zykmundové (1867-1947) jako útěcha v nelehkých časech*. In: Tenkrát na západě (Čech): Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013. s. 184-195. s. 187.

¹⁴⁰ AMP, Louisa Pernerová-Zykmundová, *Kronika rodu Pernerů I*, sign. 2 f 51, s. 17.

¹⁴¹ AMP, Louisa Pernerová-Zykmundová, *Kronika rodu Pernerů I*, sign. 2 f 51, s. 30.

¹⁴² HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*. In: *Z dějin hutnictví 33*, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003. s. 98.

¹⁴³ MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně I do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 604.

¹⁴⁴ Viz Příloha č. 11.

Radbuzy, jež byla zahájena krátce před 1. světovou válkou v blízkosti Pražského mostu a pokračovala mezi léty 1919–1923¹⁴⁵.

Pernerovi se však zdál dosavadní prostor malý, proto se rozhodl pro rozšíření kaple, a tím i rodinné krypty pod ní. S požadavkem na rozšíření se obrátil na nejvýznamnějšího místního architekta doby přechodu rokoka a klasicismu Antona Bartha, který obnovu a rozšíření v letech 1806 až 1807 projektově i stavebně realizoval.¹⁴⁶ K barokní kapli přistavěl loď zastropenou celkem třemi poli plackových kleneb a dosavadní stavba se stala prakticky předsíní nově zbudovaného kostela. Přístavba byla orientována východním směrem, čímž byla napravena dosavadní nezvyklá orientace oltáře na jižní stranu. Nově vzniklý objekt na půdorysu L scelila klasicistní fasáda využívající starších prvků průčelí původní kaple přeměněné ve vstupní část kostela.¹⁴⁷ Věžička, původně umístěná nad starým presbytářem, byla po opravě přemístěna na přechod střechy k nové části a na tomto místě je dodnes. Proti věžičce byl na opačné části hřebene střechy kostelní lodě na kamenném podstavci umístěn dvojramenný jetelový kříž, který se dodnes také zachoval. Není doloženo, proč si stavebník či architekt zvolil právě tuto formu kříže, ale vzhledem k tomu, že na formu kříže není stanoveno přesné pravidlo, je možné se domnívat, že mu vzhledem k oblibě přestavované sakrální stavby zřejmě připadal honosnější než prostý jednoramenný kříž.

Na místo původního oltáře pak byl umístěn menší zděný, dřevem obložený rokokový oltář s dodnes zachovaným dřevěným baldachýnovým závěsem zakončeným korunou. Baldachýnový závěs původně rámoval skupinu Ukřižování z 2. třetiny 18. století, zmiňovanou ještě v 80. letech 20. století,¹⁴⁸ ale jeho osud je dnes neznámý. Přední strana oltáře byla zdobena olejovým obrazem s výjevem Božího hrobu. Tento obraz, údajně od plzeňského malíře Šaška, byl zcizen v roce 1933. Na oltáři stála až do začátku 30. let 20. století socha Ježíška zhotovená v roce 1889 v Tyrolsku. Po ní byl na oltář umístěn obraz Panny Marie. Na oltáři stály barokní svícny z 18. století. Před oltářem byla zavěšena barokní cínová lampička s věčným světlem, po které jsou dodnes patrné otvory ve stropu pro její zavěšení.¹⁴⁹ I tato umělecká díla byla odcizena.

¹⁴⁵ *Regulace toku řeky Radbuzy*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/regulace-toku-reky-radbuzy-18453111>

¹⁴⁶ HRUŠKA, Martin. *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*. Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883. s. 281.

¹⁴⁷ DOMANICKÝ, Petr. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti*. Plzeň: Nava, 2013. s. 238.

¹⁴⁸ POCHÉ, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980. s. 98.

¹⁴⁹ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška, 1936. s. 26.

Po dokončení nově přestavěný kostel vysvětil plzeňský arciděkan Tomáš Kordík v sobotu 2. ledna 1808.¹⁵⁰

6. Poslední soukromý majitel

V roce 1870 byl Robert Perner donucen z finančních důvodů kostel i se zahradou prodat manželům Matěji a Josefě Diviškovým. A tak Pernerové byli posledním rodem, který si kostel s celým areálem drželi jako reprezentativní sídlo, neboť noví majitelé již kupovali majetek se záměrem komerčního využití.

Matěj Divíšek začal v roce 1876 budovat hospodářský dvůr s hospodářským stavením a stodolou, a z čistě odpočinkového areálu se tak stal prostor ryze užitkový, dobudovaný v roce 1878. V následujícím roce Divíšek požádal o stavební povolení na úpravu původního letohrádku. Dům, označený při povinném číslování čp. 22, po přestavbě obsahoval 2 byty, suterénní 1+1 a 2+1 v patře. Hospodářské využití areálu podtrhla stavba hrncířské pece ve stájích pro mistra hrncíře Antonína Šibla.

Rodina Divíškova také užívala kryptu pod kostelem jako rodinnou hrobku, o čemž svědčí pamětní deska umístěná v blízkosti kůru na evangelní straně kostelní lodi.¹⁵¹ Roku 1877 také změnili vstup do krypty. Ten již nebyl zvenčí na jižní straně kostela, nově byl zbudován uvnitř kostela v nejstarší části pod obloukem, před schody vedoucími do druhé části a zakryt poklopem. Přibližně v této době byla po levé straně vstupní části umístěna místo původní kovové kamenná pseudogotická kroupenka. Proti ní jsou umístěny dva náhrobní kameny – větší a menší s nápisem.

Díky sbírce mezi věřícími, kterou zorganizoval tehdejší kaplan Černý, mohli Divíškovi v roce 1893 nechat opravit fasádu a interiér, ale byla to z jejich strany poslední investice. Kostel byl znovu vysvěcen. Nákladem Viléma Rösche bylo pořízeno barevné vitrážové okno, které bylo v rámci oprav osazeno ve starší barokní části. Do inventáře kostela Rösch daroval ještě kalich s patenou.

V rámci rekonstrukčních prací bylo upraveno i okolí: úroveň hospodářského dvora jižně od kostela byla zvýšena zhruba o půl metru a na východní straně byla prohloubena vodoteč

¹⁵⁰ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 111.

¹⁵¹ Viz Příloha č. 18.

odvádějící vodu ze svahu. Byla však provedena neodborně. Vedla příliš blízko kostelní zdi a bez jakékoliv izolace, což způsobilo masivní vlhnutí zdi.

7. Nešťastné století

7.1. Úpadek a první pokusy o záchranu

V roce 1914 byla adaptována stodola pro kamenictví Václava Cingroše, části areálu byly pronajímány, aby byl co nejvíce využit jeho tržní potenciál. Samotní Divíškovi tu provozovali nejprve zelinářství a ve 30. letech pak truhlářství.

Kostel se ale od investice v roce 1893 již další údržby nedočkal, proto byl v druhém desetiletí 20. století v již značně zchátralém stavu. Vlivem znehodnocení měny značně klesla hodnota kostelní fundace, řídly i bohoslužby. Divíškovi měli zájem se obtížného majetku zbavit, proto se ho pokusili nabídnout v roce 1917 městu. Požadovali 350000 korun, město na základě odhadu nabízelo pouze 255000 korun, kostel samotný byl oceněn částkou 9000 korun.

Při návštěvě nového pražského arcibiskupa Pavla hraběte Huyna byl Divíškovým vytknut špatný stav kostela a jeho znečištění, a tak bohoslužby, probíhající do té doby pravidelně, byly zastaveny. Důsledkem těchto opatření však bylo jen další chátrání a ničení objektu vandaly.¹⁵² Okna byla vytlučena i s rámy a zvonička hrozila sesutím. Svůj díl na tomto stavu mělo i uzavření rušné cesty od Masarykova náměstí k přívozu na Radbuze, která byla důležitou spojnici s městem. V okolí začaly vznikat nejrůznější sklady, okolí kostela se stalo periferií.

V letech 1922–1923 „Jednota pro zakládání sadů a okrašlení města a jeho okolí“ (Okrašlovací spolek) mimo jiné aktivity v Plzni osázela i cestu k Ježíšku a stráně kolem svatého Mikuláše. Na osázení přilehlé stráně Okrašlovací spolek věnoval 200 bříz, „jež výbor zahrádkových osad sám k návrhu jednatele Okrašlovacího spolku vysázel.“¹⁵³ Majitelé zahrádkářských osad pod sv. Mikulášem si upravili příchod z Plzeňské třídy podél hřbitovní zdi.

¹⁵² LÁBEK, Ladislav *Kostelík »U Ježíška« v Plzni. Jeho minulost, popis a restaurace.* In: PLZEŇSKO, ročník XVIII, 1936. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1936. s. 88.

¹⁵³ KRS, Jan: *Co vykonala »Jednota pro zakládání sadů a okrašlení města Plzně a jeho okolí«.* In: PLZEŇSKO, ročník X, 1928. Plzeň: Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1928. s. 65.

Samotná stavba kostela dále chátrala, byl na ni neutěšený pohled, a tak se začaly objevovat první nesmělé pokusy o její záchranu. Pravděpodobně prvním z nich byl plán kostela od známého pražského architekta Kamila Hilberta z roku 1925.¹⁵⁴ V roce 1928 Ladislav Lábek ve své úvaze nad prvním desetiletím Československé památkové péče v Plzni a okolí celkově neblahý stav kritizoval a uvedl výčet památek, o které město přišlo. Uvádí, že „*dříve bylo laciným zvykem svalovat vinu z nedostatků na rakouskou vládu, teď jsme pány ve svém domě a mělo by býti tedy lépe, ale bilance našeho pochopení pro nejcennější hodnoty kulturní, které nám tu zůstavila minulost, není právě potěšitelná. V samé Plzni stojí jedna z nejcennějších památek rokokového umění ve smutných ruinách — to jest kostelík »U Ježíška«. Nedaleký hřbitov sv. Mikuláše chátrá vůčihledě, ač jest vtělenou kulturní historií města.*“¹⁵⁵ Z uvedeného je tedy zřejmé, že stav kostela včetně přilehlého areálu byl již tehdy skutečně vážný.

Lábek poprvé uvádí zmínku o „vzácných jednotlivcích“, kteří uvažují o záchraně významných památek. V roce 1934 v časopisu Plzeňsko představuje dřevoryt Karla Koubka Kostelík »U Ježíška« v Plzni¹⁵⁶ a kladně kvituje skutečnost, že se našli milovníci kostela, kterým osud této cenné a krásné stavební památky není lhostejný.¹⁵⁷ Zde zřejmě vznikla i prvotní myšlenka na pozdější ustavení „Jednoty pro záchranu kostelíka U Ježíška“.

V roce 1933 došlo k vyloupení kostela. Tehdy nenávratně zmizela část mobiliáře včetně liturgického náčiní, sochy svatého Václava a Nejsvětější Trojice, dva andělíčkové z oltáře a olejomalba Panny Marie Bolestné, jejíž stáří bylo odhadováno na 300 let.¹⁵⁸ Jednou z mála součástí kostela, jež přetrvala i tyto pohromy, byla původní Helfferova skříň s barokními ornáty, které jsou však dnes neznámo kde, a kredenc¹⁵⁹. Kredenc nese monogram „P.P.H.“, který si nechal Petr Pavel Perner upravit na „P.P.P.“¹⁶⁰

Na základě této události vznikla z iniciativy studentů Masarykova státního československého reálného gymnasia „Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška“.¹⁶¹ Koncem

¹⁵⁴ Viz Příloha č. 19.

¹⁵⁵ LÁBEK, Ladislav. *Deset let ochrany památek v Plzni a okolí*. In: PLZEŇSKO, ročník X, 1928. Plzeň: Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1928. s. 100.

¹⁵⁶ Viz Příloha č. 20.

¹⁵⁷ LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*. In: PLZEŇSKO, ročník XVI, 1934. s. 58. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1934. s. 58.

¹⁵⁸ Večerní České slovo. *Krádež vzácných sošek a obrazu*. Praha: Melantrich, 1933. 21.6.1933. s. 6.

¹⁵⁹ Viz Příloha č. 21.

¹⁶⁰ Viz Příloha č. 22.

¹⁶¹ Viz Příloha č. 23.

roku 1933 byla s majiteli podepsána na 30 let nájemní smlouva na kostel za roční uznávací činži 1 Kč a již v září následujícího roku bylo započato s opravami.¹⁶²

Na žádost Jednoty provedl stavitel a architekt Hanuš Zápál, tehdy již penzionovaný, zaměření a zakreslení stavby. V první fázi došlo k opravám střešní krytiny a krovů, a především k sanaci zdiva. Během roku 1935 byly zhotoveny nové omítky, jak vnější, tak vnitřní, včetně zrestaurování fresky plzeňského malíře Františka Julia Luxe. Opravena byla rovněž podlaha, obnoveny byly oltáře, opraveny varhany a úprav doznal i okolní terén, např. vznikl i nový mostek přes vodoteč.¹⁶³ K novému vysvěcení došlo 5. ledna 1936.

Zajímavé je, že ještě v této době je na dobových fotografiích poznat, že stavba kostela stojí proti dnešnímu stavu, kdy je „utopen“ v dolíku, na vyvýšeném místě.¹⁶⁴

7.2. Památník padlých

V souvislosti s plánovanou rekonstrukcí kostela ve 30. letech 20. století oznámil Ladislav Lábek veřejnosti počátkem března 1935 svůj záměr vybudovat „Památník padlých“.¹⁶⁵

Po první výzvě se ozvala řada pozůstalých po padlých občanech města Plzně, a tak byly pro tento účel vytvořeny pamětní listy. Měly být po vyplnění pozůstalými svázány do knihy, jež pak měla být uložena do kamenné tumby umístěné ve vnitřním prostoru kostela. Tento záměr ale nebyl z neznámých důvodů realizován a z celého souboru zůstaly jen jednotlivé listy.

Plzeňský hudební skladatel a dirigent Norbert Kubát pro tento účel složil na slova učitelky Boženy Kubátové „Píseň padlých“. Tento „živý památník“, jak jej nazval Ladislav Lábek v časopisu Plzeňsko,¹⁶⁶ zazněl poprvé při vysvěcení kostela 5. ledna 1936.

7.3. Léta budování lepších zítřků

Rodina Divíšková vlastnila areál ještě několik let po 2. světové válce, kdy jim byl i s dalším majetkem znárodněn. Kupodivu až na kostel, který od roku 1934 fakticky

¹⁶² LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni. Jeho minulost, popis a restaurace*. In: PLZEŇSKO, ročník XVIII, 1936. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1936. s. 119.

¹⁶³ Viz Příloha č. 24.

¹⁶⁴ Viz Příloha č. 25.

¹⁶⁵ České slovo. *Památník padlých v kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*. Praha: Melantrich, 1935. 2.3.1935. s. 6.

¹⁶⁶ LÁBEK, Ladislav. *Poslední píseň N. Kubáta*. In: PLZEŇSKO, ročník XVIII, 1936. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1936. s. 42.

spravovalo město. Přestože bylo v období budování socialismu využití kostela nepatrné a postupně chátral, dokonce nevhodnou úpravou okolního terénu zatékala voda přímo do kostela, stal se 3. května 1958 kulturní památkou a v kostele i přes socialistický režim dál pokračovaly pondělní bohoslužby.¹⁶⁷

Části zdiva původního letohrádku se stále zachovaly ve zdech obytné budovy, a rozhodnutím Městského národního výboru připadl celý hospodářský areál v roce 1961 státnímu podniku Stavoizolace (Stavební izolace). Již od roku 1965 se uvažovalo o vybudování zeleného rekreačního pásu a předpokladem bylo, že se celý sklad Stavebních izolací přestěhuje do některé průmyslové části města. I když bylo v roce 1966 objektu čp. 22 vydáno povolení k demolici, protože se nacházel na území určeném k asanaci, byla budova i s dalšími využívána nadále, dokonce se podnik rozhodl areál rozšířit o provizorní sklad hořlavin. Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody protestovalo marně, sklad byl nakonec v roce 1980 schválen. Kvůli jeho stavbě a rozšíření vjezdu byla posunuta brána přiléhající ke kostelu.

Některé z budov následně sloužily až do 70. let 20. století jako výkupna a sklad léčivých bylin, před rokem 1989 jako sklad kabelů. Všechny budovy definitivně zanikly počátkem 21. století výstavbou bytového komplexu.

7.4. Znovuzrození

Revoluční změny v roce 1989 se kostela pozitivně nijak nedotkly: ještě před navrácením zbylého majetku rodině majitelů byl kostel z důvodu havarijního stavu uzavřen, v roce 1992 kostel do své správy převzalo plzeňské arciděkanství, ale po necelém roce byl kostel opět vrácen majitelům,¹⁶⁸ v roce 1997 kostel bez mobiliáře sice odkoupilo město, ovšem chátrání pokračovalo.¹⁶⁹

Teprve s počátkem nového tisíciletí svitla naděje na záchranu, protože chátrající stavbě začalo věnovat svoji pozornost „Sdružení pro obnovu památek v Rokycanech a okolí“. Pro možnou opravu kostela stavbu zaměřili studenti plzeňské Střední průmyslové školy stavební

¹⁶⁷ Rozhovor autora s Pavlem Bartovským, synem jedné z posledních spolumajitelů kostela Vojtěšky Bartovské z rodiny Diviškovy. Viz Příloha č. 26.

¹⁶⁸ Rozhovor autora s Mons. Emilem Soukupem, arciděkanem římskokatolické farnosti u katedrály svatého Bartoloměje v Plzni.

¹⁶⁹ Rozhovor autora s Pavlem Bartovským, synem jedné z posledních spolumajitelů kostela Vojtěšky Bartovské z rodiny Diviškovy.

v rámci výuky a projekt zpracoval Ing. arch. Jan Soukup, který rovněž dohlížel na stavební práce.

První fáze obnovy začala v roce 2001. Zahrnovala zpevnění kleneb, opravu krovů, střechy a zvonové věžičky a po úpravě hydrologických poměrů v okolí se dostalo i na fasádu, která byla dokončena v roce 2005. Zrestaurovány byly i dvě vzácné stropní fresky Františka Julia Luxe s motivy Panny Marie jako přímluvkyně a Glorifikace Srdce Páně, předchozím nevhodným restaurátorským zásahem v roce 1935 poškozené. Bylo patrné jen jejich základní rozvržení.¹⁷⁰

V téže době byla v bývalém areálu hospodářského dvora postavena skupina bytových domů, která logicky přejala místní vžitý název U Ježíška. Doplnění novou architekturou ještě více změnilo ráz i panorama celého prostoru a podtrhlo negativní dopad přetváření okolní krajiny v průběhu 20. století. Stavba kostela, která je v podstatě již posledním pozůstatkem původní zástavby, ztratila nejen svou původní funkci, ale i své místo v původním krajinném prostoru.

Právě stavba bytového komplexu úplně znemožnila návrat k původnímu uspořádání a funkci areálu a znamenala konec úvahám alespoň částečně obnovit prostor pod Mikulášským náměstím do původní podoby. Z dříve vyhledávané lokality určené k odpočinku se stal slepenec nesourodých staveb, který zásadně a natrvalo změnil prostor, a tím i původní účel komplexu staveb a zahrad.

V listopadu 2014 se do kostela navrátily zrekonstruované varhany, v prosinci 2015 bylo upraveno i okolí kostela: na pěší cestě od kostela k Mikulášskému náměstí byly vytvořeny jezdecké schody, položen žulový povrch a vrchní část schodů dostala kovový portál, který je analogií dochovaného spodního kamenného portálu s půlkruhovým záklenkem.¹⁷¹ Tím získalo okolí kostela alespoň trochu důstojnější a původně zamýšlený parkový ráz.

8. Stavitelé, architekti, zachránci

Přestože je stavba kostela významná jak z hlediska architektonického, tak z hlediska místního, neměla, jak je popsáno výše, vždy jen šťastná a hojná období. V její historii se našlo mnoho osob, které významně ovlivnily její podobu, a nakonec i její trvání.

¹⁷⁰ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 69.

¹⁷¹ Viz Příloha č. 27.

8.1. Matěj Ondřej Kondel

K lidem, jejichž profesní život byl spjat s barokními stavbami na Plzeňsku v 18. století, patřil kaznějovský rodák stavitel Matěj Ondřej (Mathias Andreas) Kondel z Bílova (1686–1749).¹⁷² Někdy je možné se setkat s podobou jména Kandl, Kandel, Candl, Candell či Kondrl, ovšem v matrice narozených¹⁷³ je uveden zápis Matěj Kučera, syn rychtáře Jana Kučery a matky Kateřiny. Bylo to způsobeno držbou tzv. kučerovského gruntu, který jeho otec Jan držel od roku 1677. V předmětné matrice jsou vedeni jako Kučerové i jeho sourozenci. U jiných křtů jsou však rodiče jako kmotři v několika případech uvedeni jménem Kondel nebo Kondelka. Naopak v pozemkové knize¹⁷⁴ jsou držitelé kučerovského gruntu důsledně vedeni jako Kondelové.

Důvod Matějova užívání druhého jména Ondřej není znám, nikdo z jeho kmotrů toho jména nebyl, je však možné, že druhé jméno získal při biřmování. Také to mohl být projev úcty k plaskému opatovi Ondřeji Trojerovi, za jehož působení v Plasích se narodil.

Matějův otec Jan Kondel se narodil na gruntu u Kondelů v Bílově asi roku 1650 Janu Juhovi, který se v předchozím roce ujal za 138 kop grošů do té doby pustého gruntu po zemřelém Kondelovi, a právě podle tohoto statku byl nazýván Kondelem.¹⁷⁵

V Bílově se zřejmě také narodila roku 1659 Matějova matka Kateřina. Pozdější přídomek Matěje Ondřeje Kondela „z Bílova“ je písemně doložen až ve 40. letech 18. století v souvislosti s plzeňskou stavební činností.

Do současnosti nebyla spolehlivě zodpovězena otázka, na kterých stavbách se Kondel skutečně podílel, protože archivních pramenů vypovídajících o jeho stavbách nebo o něm samotném se mnoho nedochovalo.

Poprvé se touto osobností zabýval na počátku 20. století historik a památkář Jan Herain,¹⁷⁶ který našel listinu z plaského farního archivu datovanou do roku 1721, podle níž Kondel¹⁷⁷ po propuštění z poddanství získal k trvalému užívání klášterní majetek v Nebřezinech, kde

¹⁷² MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 97.

¹⁷³ SOA v Plzni, sbírka matrik západních Čech, Obora 1, narození – rok 1686.

¹⁷⁴ SOkA Klatovy, fond velkostatek Plasy, K 297, fol. 35 a n., též K 245, fol. 421 a n.

¹⁷⁵ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu Kralovického*. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeum T.G.M. Rakovník, 2010. s. 113.

¹⁷⁶ HERAIN, Jan. *Příspěvek k životopisu stavitele Matěje Ondřeje Kondela*. In: Sborník Městského historického muzea c. a k. Františka Josefa I., svazek III. (Sborník Strnadův). Plzeň, 1914. s. 119-120.

¹⁷⁷ Zde poprvé zmiňován jako Matěj Ondřej.

i roku 1749 zemřel.¹⁷⁸ Získaný dům pak přestavěl na reprezentativní barokní budovu, která dodnes tvoří dominantu obce.

Matěj Ondřej Kondel, epigon¹⁷⁹ Jana Blažeje Santiniho-Aichla, přestavoval mezi lety 1721–1740 především konventní budovu plaského kláštera.¹⁸⁰ V matrice zemřelých je uváděn jako „Aedilis“.¹⁸¹ Nebyl tedy jen obyčejným polírem, ale stavitelem, do jehož kompetence patřilo velmi pravděpodobně řízení veškeré stavební činnosti na plaském panství.

Po utlumení tamější stavební činnosti počátkem 40. let 18. století nasměroval svoji činnost na Plzeňsko a se svými pěti syny Evženem, Bernardem, Janem Nepomukem, Gelasiem a Antonínem byl 18. října 1743¹⁸² přijat za plzeňského měšťana. Tehdy se seznámil s primátorem Petrem Pavlem Helfferem, který mu svěřil přístavbu jím vlastněné kaple a realizaci důstojného svatostánku pro kopii sochy Pražského Jezulátka.

Kondelův nejstarší syn a žák Evžen Dominik Ondřej po otcově smrti v roce 1758 zdědil jeho dílnu.¹⁸³ Jako svobodný byl v roce 1758 přijat za plzeňského měšťana s profesí zedník a stal se z něj úspěšný projektant a stavitel. Po dokončení prací v druhé polovině 40. let 18. století Kondelova plzeňská stavební dráha v podstatě končí. Přestože se stal plzeňským měšťanem, využíval svého práva daného plaským opatem a nadále bydlel v nebřezinské rezidenci.

8.2. Anton Barth

Rodiště Antona Bartha (1735/6–1813) – někdy je možné se setkat s podobou jména Part či Port – není známo, stejně tak jeho učednická léta a počátky tvorby, ale pravděpodobně byl vyškolen v Praze. Vazby na Prahu mohou stvrzovat nákupy pozemků a nemovitostí na pražském předměstí v roce 1777 a druhý sňatek v roce 1782 na Malé Straně. Do Plzně se

¹⁷⁸ HORYNA, Mojmir. *Jan Blažej Santini-Aichel*. Praha: Karolinum, 1988. s. 126.

¹⁷⁹ Epigon (řec. potomek, syn) označuje osobu, jejíž dílo je silně inspirované cizími vzory, ale oproti plagiátorovi nepřebírající hotová díla, ale tvořící svá díla sama podle vzorů. Svá díla nevydává za díla někoho slavnějšího, ale publikuje je pod vlastním jménem.

¹⁸⁰ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu Kralovického*. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeum T.G.M. Rakovník, 2010. s. 114.

¹⁸¹ SOA v Plzni, sbírka matrik západních Čech, Plasy 2, fol. 166.

¹⁸² SCHIEBL, Jaroslav. *Ze staré i nové Plzně. Díl II*. Plzeň: Plzeňský obzor, 1909. s. 43.

¹⁸³ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 97.

přistěhoval, zřejmě již jako zkušený stavitel, ze Stoda někdy před rokem 1770. Plzeňské měšťanství získal spolu se svým synem Františkem 4. června 1773.¹⁸⁴

Barthovo dílo je označováno za pozdně barokní nejprve s rokokovými, později s klasicistními prvky.¹⁸⁵ Z jeho staveb se dochovala jen část, více než polovina plzeňských domů¹⁸⁶ byla zdemolována, převážně bez podrobnější dokumentace. Zbořeny byly povětšinou domy, u kterých byl Barth jako stavitel spolehlivě identifikován. Zkázle podlehl i jeho vlastní dům v Dlouhé (dnešní Veleslavínově) ulici č. p. 55, který přestavěl v roce 1782.

Zřejmě nestarším Barthovým dochovaným domem je rohová stavba č. p. 6 na náměstí Republiky a Rooseveltovy ulice. Barth sice jen dotvářel a přestavoval předem danou kompozici, ale i tak stavba doznala zásadní proměny.¹⁸⁷ V letech 1800–1809 vlastnil i dům ve Staré poštovní (dnešní Riegrově) ulici č. p. 218, ale nijak zásadně ho stavebně neupravoval, jen zjednodušil fasádu.¹⁸⁸

Za nepochybně vrcholné Barthovo dílo, a ze čtyř jeho dochovaných plzeňských domů nejpozoruhodnější, lze označit přestavbu domu č. p. 171 U Zlatého slunce v Říšské (dnešní Prešovské) ulici z roku 1777. Nápadná rohová budova domu U Zlatého slunce, jejíž hlavní průčelí směřuje do Prešovské ulice, získala Barthovou přestavbou vzhled výstavného městského paláce. Je jednou z nejkrásnějších plzeňských historických staveb a může se směle srovnávat se soudobými paláci pražskými. Dům se údajně může pyšnit i jedním historickým raritním prvenstvím – někdy v polovině 19. století v něm rodina Horových ozdobil první vánoční strom v Plzni. Od roku 1998 v budově sídlí územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu.¹⁸⁹

Tak jako dominoval Jakub Auguston svojí plzeňskou tvorbou první polovině 17. století, odcházel Barth po dokončení přestavby kostela U Ježíška na odpočinek jako tvůrce, jenž podobně vynikal v její druhé polovině i na přelomu století. Barthova architektura se sice kromě domu U Zlatého slunce nemohla plně srovnávat s díly jeho slavnějších současníků, ale

¹⁸⁴ MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně 1 do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 632.

¹⁸⁵ VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. s. 41

¹⁸⁶ KOVÁŘ, Jaromír. *Plzeňský stavitel Antonín Barth*. In: *Minulostí Západočeského kraje 12*. Plzeň: Archiv města Plzně, 1975. s. 173-196.

¹⁸⁷ MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně 1 do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 633.

¹⁸⁸ MACHÁČEK, Fridolín. *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*. Plzeň: Městské historické muzeum v Plzni, 1931. s. 82.

¹⁸⁹ HOSTIČKOVÁ, Anna. *Plzeňské dvorky*. Plzeň: Starý most, 2020. s. 115-116.

jeho tvorba měla vždy velmi solidní úroveň. Jeho kultivovaná tvorba reagovala na dobový požadavek syntézy stylů a díky tomu dovedl barokní tradici až na počátek 19. století.¹⁹⁰

Zhruba rok po dokončení přestavby kostela U Ježíška Barth předal v roce 1809 stavitelskou dílnu svému synovi Janovi a v roce 1813 zemřel.¹⁹¹

8.3. Hanuš Zápál

Hanuš Zápál patřil k nejvýznamnějším architektům meziválečné epochy a svou prací zanechal nerasmazatelnou stopu zvláště na Plzeňsku. Narodil se roku 1885 v Krašovicích severně od Plzně v rodině venkovského učitele, maturoval na reálném gymnáziu v Rakovníku a v letech 1903–1909 studoval architekturu na České škole technické v Praze u profesorů Josefa Schulze a Jana Kouly.

Již ke konci studií a krátce po jejich dokončení získával praxi u profesora Kouly, což mu umožnilo podílet se na obnově plzeňské radnice, kde participoval i na rozkreslování sgrafit. Právě toto období, jakkoliv bylo poměrně krátké, velmi ovlivnilo Zápálův vztah k Plzni, což dokládá i jeho pozdější přihláška ke konkurzu na místo městského stavebního inženýra, podaná na stavebním úřadě v roce 1909.¹⁹² Ve zmíněném konkurzu Zápál nebyl na tuto pozici přijat, stejně jako žádný z dalších účastníků, zřejmě však přijímací komisi zaujal, a tak bylo později právě Zápálovi nabídnuto místo zatímního inženýra-praktikanta na stavebním úřadě.¹⁹³

Kromě praxe u profesora Kouly Zápál praktikoval také u Antonína Balšánka, u něhož pracoval na plánech pro stavbu Obecního domu v Praze, a až do svého přijetí na stavební úřad v Plzni se zaučoval i u architekta Bedřicha Bendelmayera. Psal též články pro vlastivědný časopis Plzeňsko, který vycházel od roku 1919, a byl rovněž členem prvního výboru „Spolku výtvarníků plzeňských“, založeného na podzim 1919.

¹⁹⁰ MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně 1 do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 637.

¹⁹¹ VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. s. 41.

¹⁹² BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 52.

¹⁹³ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 53.

Zápalovo přátelství s Ladislavem Lábkem dalo ve 20. letech 20. století vzniknout projektu rodinné vily v plzeňské čtvrti Bezovka,¹⁹⁴ u níž si Lábek jako jediný v celé čtvrti prosadil umístění vily mimo uliční čáru do zadní části pozemku, a protože vila stále stojí na svém místě, je možné její podobu navrženou Zápalem obdivovat dodnes.¹⁹⁵

Podle odborníků se Zápalovy architektonické návrhy vyznačují nezvyklým citem pro sladění novostavby s hmotou městského organismu. Jeho urbanistická řešení byla komplexní, zahrnovala i parkové úpravy bezprostředního okolí a utvářela dominantní veřejné prostory; školské budovy vytvářely ve struktuře města významné bloky a prostor spoluvytvářely.¹⁹⁶

Zápal pracoval na mnoha architektonických projektech v mnoha obcích Plzeňska, a kromě projekční činnosti se velmi aktivně zabýval také záchranou památek a osvětovou činností v této oblasti.¹⁹⁷ Na jeho památku a jako ocenění jeho tvorby začala Plzeň od roku 2006 udělovat Cenu Hanuše Zápala za architektonický počin na území města Plzně.

K Zápalovým zásluhám v oblasti záchrany památek patří mimo jiné například hrad Krašov, hospodářský dvůr Hubenov, poutní místo Mariánská Týnice, a především kostel U Ježíška. Právě monumentální Mariánská Týnice, o jejíž záchranu Zápal dlouhodobě usiloval, úzce souvisí se záchranou kostela U Ježíška, jehož stavba od počátku 20. století silně chátrala a v roce 1918 byly v kostele ukončeny bohoslužby.

O záchranu kostela usiloval už Ladislav Lábek se svým „Kroužkem přátel starožitností“, bohužel neúspěšně, teprve až v první polovině třicátých let došlo ke změně situace. Výzva studentů Masarykova československého reálného gymnázia padla na úrodnou půdu jak u Ladislava Lábka, tak především u touškovského vikáře Josefa Resla a společně založili „Jednotu pro záchranu kostelíka U Ježíška“.¹⁹⁸

Jednota si od rodiny Divíškovy na třicet let stavbu pronajala a začala s přípravou opravy: uspořádala finanční sbírku, do níž kromě řady jednotlivců přispěl i Státní památkový ústav a Měšťanský pivovar, o vypracování projektu požádal Lábek tehdy již penzionovaného Zápala, který se ujal vedení stavebních prací a pro Jednotu nezištně pracoval, a 10. září 1934

¹⁹⁴ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 76.

¹⁹⁵ Viz Příloha č. 28.

¹⁹⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 74.

¹⁹⁷ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 97–99.

¹⁹⁸ DŮMANICKÝ, Petr. *Hanuš Zápal, 1885-1964, architekt Plzeňska*. Plzeň: Starý most, 2015. s. 182.

tak mohla Jednota začít s opravou.¹⁹⁹ V první fázi vedl stavební práce při výměně krovu a celá stavba byla zastřešena, v průběhu roku 1935 dohlížel na opravu fasády a interiéru kostela.

Zápalovo projektové řešení ctilo původní řešení stavby a jedinou zásadní změnou bylo zakrytí schodiště do krypty v části stavby. Silně narušené zdivo postrádající střechu upravil tvarově tak, aby zastřešení mělo jednodušší formu. I vnitřní úprava respektovala původní řešení: byly restaurovány fresky Františka Julia Luxe, ale místo výrazných historizujících výmalb navrhl zbylé plochy jednoduše bíle vymalovat.

Zápal též doporučil umístit kovovou schránku obsahující rukopis zakladatele stavby Petra Pavla Helffera nalezený ve věžičce na boční stěnu proti náhrobnímu epitafu rodiny Divíškovy. Stejně tak byl na stejnou stěnu umístěn pergamen s nápisem od Františka Poříckého, malíře a profesora Masarykova gymnázia, připomínající novodobou historii kostela. Osud schránky ani pergamenu dnes není znám.

V neděli 5. ledna 1936, na svátek Nejsvětějšího jména Ježíšova,²⁰⁰ byl kostel slavnostně vysvěcen plzeňským arciděkanem Antonínem Havelkou.²⁰¹ Při té příležitosti se poprvé zpívala píseň Norberta Kubáta k uctění památky padlých. Opět se zde začaly konat pravidelné zpívané bohoslužby s doprovodem varhan a Jednota dál pokračovala v úpravě okolí kostela.

Byla zřízena nová cesta pro pěší a snížena úroveň okolního terénu na původní výšku, aby kostel dál netrpěl vlhkostí. Náklady na obnovu byly rozpočtovány ve výši 26 tisíc Kč, ale při konečném zúčtování dosáhly skoro 44 tisíc Kč. Zřejmě pod vlivem opravy kostela Divíškovi v roce 1935 zrekonstruovali i všechny ostatní objekty v areálu.

Po dokončení zásadních úprav se na podzim roku 1936 nejvýznamnější členové Jednoty Resl, Lábek a Zápal rozhodli, že svou činnost rozšíří, a začali se věnovat záchraně objektů v Mariánské Týnici. Zrodila se tak „Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška v Plzni a Mariánské Týnice u Kralovic“.

¹⁹⁹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 99.

²⁰⁰ Svátek Nejsvětějšího Jména Ježíš připadá na 3. 1. a slaví se v neděli mezi 1. a 6. lednem (ev. v některý ze všedních dní v tomto datu).

²⁰¹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 99.

8.4. Ladislav Lábek

Ladislav Lábek byl, přes veškeré jiné soudobé i pozdější charakteristiky, především tělem i duší Plzeňanem. Byl známou a uctívanou plzeňskou osobností, ale byl také na tehdejší dobu, řečeno dnešní terminologií, rebel, který si dokázal prosadit svou. Zanechal tak na tváři a v historii Plzně a jejího okolí výraznou stopu. Z dějinného hlediska ho lze stručně charakterizovat jako zachránce staré Plzně a ochránce jejích památek, vášnivého historika a zakladatele a ředitele Národopisného muzea Plzeňska.

Své dětství prožil poblíž centrálního náměstí v Divadelní (dnes Riegrově) ulici, kde se vše točilo kolem obchodu jeho otce. Účastnil se zde debat ovlivněných mladočeskými Národními listy, které byly převážnou četbou plzeňských živnostníků, úředníků a obchodníků.²⁰² Zde zřejmě čerpal své vlastenectví vycházející z české minulosti. V tomto pohledu mladého Lábků podporoval jeho otec, jehož velkou zálibou bylo sběratelství, a zvláště numismatika. Tady lze hledat původ Lábkova zájmu o starožitnosti a památky a také základ pozdější národopisné a muzejní činnosti. Nemiloval učení, proto se po skončení docházky v měšťanské a obchodní škole rozhodl vyučít v obchodě svého otce a přes praktikantské působení v různých firmách bylo stále jeho cílem pořídit si vlastní papírenství.²⁰³

V Praze, kde pobyl celkem pět let, vstoupil do „Společnosti přátel starožitností“ a „Klubu za starou Prahu“ a při jedné z přednášek se seznámil s Dr. Zdeňkem Wirthem, který mu byl vzorem v jeho další uměleckohistorické práci.²⁰⁴

Po návratu do Plzně si v roce 1909 otevřel na tehdejší Ferdinandově (dnes Klatovské) třídě vytoužený obchod s papírnickými potřebami a novinkou – uměleckořemeslnými produkty a starožitnostmi. Lábek však prodával pouze horší zboží, kvalitnější si nechával pro sebe, a vytvořil tak základ pozdějších sbírek Národopisného muzea.²⁰⁵

V Plzni bylo v té době Městské historické muzeum, které vedl František Xaver Franc a od roku 1907 Fridolín Macháček. S muzeem byl spojen i archiv pod vedením Josefa Strnada.

²⁰² BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 32.

²⁰³ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 33.

²⁰⁴ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 33.

²⁰⁵ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 36.

Vedle tohoto muzea v Plzni působilo, pod vedením Josefa Škorpila, i Uměleckoprůmyslové muzeum.²⁰⁶

Pod vlivem pražských zkušeností Lábek založil v roce 1909 „Kroužek přátel starožitností“ a stal se jeho vůdčí osobností.²⁰⁷ Jeho zájmem byla záchrana a propagace památek v Plzni a okolí.

V letech 1911 a 1912 spolu se členy Kroužku přátel starožitností Lábek vystavil pod názvem Národopisná výstava Plzeňska kolekci národopisných a kulturně historických exponátů a po záchraně Gerlachovského domu před zamýšlenou demolicí v Mansfeldově (dnes Dřevěné) ulici se zásluhou Kroužku přátel starožitností v roce 1915 provizorně otevřelo Národopisné muzeum Plzeňska. K definitivnímu otevření došlo až po vzniku samostatného Československa v roce 1919.

Lábek organizoval odborné přednášky a vlastivědné procházky pro veřejnost, uspořádal na 60 výstav nejen v Plzni a po celé republice, ale i v zahraničí. Napsal přes 300 odborných a populárních článků, mimo jiné vydal publikaci *Čtení o kostelíku »U Ježiška« v Plzni*, z terénních výzkumů a archivního bádání uveřejnil část svých studií v Ročenkách Národopisného muzea Plzeňska. Aktivně se podílel na vydávání Listu pro vlastivědu Západních Čech Plzeňsko²⁰⁸ a ve 30. letech 20. století spolupracoval na obou svazcích Národopisného sborníku Plzeňsko.

Ladislav Lábek byl v období 2. světové války předčasně penzionován, ale po skončení války se k práci v muzeu vrátil. Po změně politického zřízení v roce 1948 došlo ke sloučení dosavadních plzeňských muzeí – uměleckoprůmyslového, národopisného a přírodovědného. Lábkova koncepce neodpovídala novému světovému názoru, a tak ji musel několikrát obhajovat. Přestože byl v roce 1963 jako nepohodlná osoba z rozhodnutí nadřízených odeslán do důchodu, ve svém kulturním, historickém a národopisném bádání pokračoval až do své smrti. Je pohřben na plzeňském Ústředním hřbitově v oddělení 32 a jeho hrob s označením O 21-22 je zanesen mezi čestné hroby města Plzně.²⁰⁹

Lábkovo zaměření ovlivnilo i jeho vztah k památkám a jejich záchraně; jeho přátelství s architektem Hanušem Zápalem pak pomohlo i kostelu U Ježiška, za jehož zachování

²⁰⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony 1*. Plzeň: Karel Veselý, 2004. s. 38.

²⁰⁷ MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola. Cesty plzeňského odborného dějepiscectví. Část I. (od počátku do roku 1965)*. Plzeň: Ševčík, 2008. s. 28.

²⁰⁸ MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola. Cesty plzeňského odborného dějepiscectví. Část I. (od počátku do roku 1965)*. Plzeň: Ševčík, 2008. s. 29.

²⁰⁹ Správa hřbitovů a krematoria města Plzně. *Čestné hroby města Plzně*. Plzeň: Správa hřbitovů a krematoria města Plzně, 2011. Nestránkováno.

a obnovu bojoval dlouhá léta. Neúnavně a pravidelně burcoval veřejné mínění a prostřednictvím Jednoty pro záchranu kostelíka U Ježíška bylo jeho úsilí korunováno úspěchem.

8.5. Karel Jíša

Známým heslem Karla Jíši, jednatele a hnacího motoru „Sdružení pro obnovu památek v Rokycanech a okolí“, bylo *„jsem jen prostý zemědělec“*. Ing. arch Jan Soukup, jeho nástupce na předsednickém postu, ho charakterizoval takto: *„Jeho neustávající aktivita ve prospěch památek byla obdivuhodná, mnohdy nás, jeho spolupracovníky, až zahlcovala. Jeho vztah k obnově památek se nerealizoval pouze v rovině jejich technické opravy, ale pojímal ji v širokých souvislostech. Památky byly vždy pro něj stavbami s osudy jejich iniciátorů a lidí, kteří je užívali, opravovali, měli je rádi. Věděl, že se může zachránit jen ta památka, ke které mají lidé vztah, a proto spojoval činnost sdružení s osvětou, s přiblížením osudu památek zájemcům.“*²¹⁰

Jíšův vztah k památkám vznikl již v dětství, když v roce 1947 jako osmiletý ministroval tehdejšímu arcibiskupovi Beranovi při mši svaté na Vršíčku u Rokycan u příležitosti 200. výročí založení kostelíka Navštívení Panny Marie. Právě obnova tohoto kostelíka stála na začátku jeho obtížné porevoluční cesty za obnovou památek a skončila symbolicky právě U Ježíška.

Karel Jíša za účelem záchrany památek založil „Nadaci kanovníka Staška“, později „Sdružení pro obnovu památek v Rokycanech a okolí“, a díky jeho nadšení a neúnavnosti byla opravena a obnovena řada památek na Rokycansku a Plzeňsku.

Životní pouť Karla Jíši se symbolicky uzavřela pouhý den před slavnostním otevřením částečně zrekonstruovaného kostela U Ježíška veřejnosti při Dni otevřených dveří 16. listopadu 2011. Uctěním památky Karla Jíši a symbolickým návratem k počátku činnosti sdružení se stalo přejmenování sdružení na „Vršíček, spolek pro obnovu památek“.

²¹⁰ MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 2 – SLOVANY. informační Zpravodaj Městského obvodu Plzeň 2 - Slovany. XIX. Ročník, číslo, červen 2011. Plzeň: MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 2 – SLOVANY, 2011. s. 12.

8.6. Ing. arch. Jan Soukup

Plzeňské církevní památky bez Jana Soukupa, to je pro zasvěcené myšlenka naprosto nepředstavitelná. Nejen že je známým a úspěšným architektem, který dlouhá léta se svými kolegy vede úspěšný architektonický atelier, ale výrazně se angažuje právě při záchraně církevních památek v Plzeňském kraji.

Jan Soukup postgraduálně vystudoval obor Obnova památek a tento odborný zájem ho svedl dohromady s Karlem Jíšou, s nímž se na záchraně kostela U Ježíška podílel. Je kromě architektonického otcovství novodobé podoby kostela i jeho neúnavným propagátorem a oblíbeným řečníkem na přednáškách o jeho historii.

Kromě předsednictví ve spolku Vršíček je i předsedou spolku „Klášter Chotěšov“. (Pro zajímavost – obě církevní památky, kostel U Ježíška a klášter Chotěšov, jsou spojeny osobou Františka Julia Luxe, který pro obě stavby vytvořil nástropní fresky.) Kromě těchto spolků byl či doposud je členem mnoha organizací, které s památkami souvisí.

Kromě autorství řady publikací a výstav je Jan Soukup držitelem mnoha ocenění. Patří k nim mimo jiné Stavba roku Plzeňského kraje za roky 2004, 2009, 2010 a 2012, Stavba roku za roky 2004 a 2005, Historická pečeť města Plzně za rok 2011, Plzeňská ikona za rok 2012 a Medaile sv. Cyrila a Metoděje za rok 2013, za spolupráci při obnově církevních památek.

9. Významný mobiliář a výzdoba kostela

Kostel U Ježíška je vedle kostela svaté Anny, nepočítáme-li Augustonovy úpravy františkánského kostela,²¹¹ jedinou památkou církevního stavitelství barokního období v Plzni. Kromě své unikátnosti architektonické nabízí návštěvníkům i několik vzácností, z nichž se v mobiliáři kostela několik dochovalo do současnosti.

9.1. Krypta

Po druhé přestavbě kostela byl vchod do krypty vybudován na jižní straně kostela; na tomto místě je dnes umístěno jedno z přízemních oken. Tato dispozice však přestala časem vyhovovat, zřejmě kvůli provozu na hospodářském dvoře, proto byl v roce 1877 vchod

²¹¹ JANUSOVÁ, Jana. *Architekt baroka Jakub Auguston mladší*. In: *Západočeský historický sborník 2*. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1996. s. 334.

přesunut do kostela pod schody na rozhraní první a druhé části kostela. Na původní umístění vchodu odkazuje vchodový oblouk, dodnes patrný u paty jižní zdi kostelní lodě cca 1 metr od kruchty směrem k presbytáři.

Rakve byly ukládány na kamenné podstavce a postupně se jich nashromáždil velký počet. Byly zde ostatky nejen majitelů kostela, ale i osob cizích, které si v kryptě přály být pochovány.

Jak je známo ze závěti Petra Pavla Helffera, nebyl zde uložen on, a patrně ani nikdo z jeho rodu. Petr Pavel Helffer byl podle františkánské kroniky v kapitole Sepulturae saecularium uveden jako zemřelá světská osoba pohřbená u františkánů.²¹²

Zato rodina Pernerova užívala hrobku ještě před přístavbou kostela a postupně sem uložila 26 členů rodiny počínaje Jakubem Vilémem Seitzem a konče tříletou Marií, dcerou Roberta Pnera a jeho manželky Bedřišky, pochovanou v roce 1876. Jako cizí osoba zde byl pohřben roku 1852 provinciál františkánského řádu v Plzni P. Hroznata Schuldes, blízký přítel a duchovní rádce rodiny.

Po změně majitelů zde byli pohřbíváni i členové rodiny Divíškovy. Podle dat z náhrobní desky byl jako poslední z rodiny uložen Jan Divíšek v roce 1938.

Již dlouho před započítím rekonstrukčních prací v polovině 30. let 20. století byla krypta značně zpustlá, rakve byly rozpadlé a těla ležela v jedné směsici na zemi, proto byly v roce 1930 ostatky Václava Pnera a Terezie, rozené Steinbachové i ostatky zemřelých rodiny Divíškovy převezeny na Ústřední hřbitov, ostatky rodiny Wankovy pak do hrobky u svatého Mikuláše. Před samotnou rekonstrukcí zůstalo v kryptě spolu s provinciálem františkánského řádu²¹³ ještě 20 členů rodu Pernerů.

V současné době je v kryptě již jen železný kříž, plechová rakev a zbytky dětské rakve. Při jedné z akcí byly ve výklenku u schodů do krypty náhodně objeveny kosterní pozůstatky, ale doposud se nepodařilo zjistit jejich původ.

9.2. Ježíškův zvon

Ježíškův zvon byl ulit v Seitzově dílně v roce 1777. Na plášti zvonu mezi festony je na západní straně reliéf Panny Marie Růžencové nesoucí Ježíška, na východní straně reliéf

²¹² MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně 1 do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. s. 682.

²¹³ LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni. Jeho minulost, popis a restaurace*. In: PLZEŇSKO, ročník XVIII, 1936. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1936. s. 121.

svatého Václava s praporem, na severní straně zvonařský štítek s nápisem JACOB WILHELM SEITZ IN PILSEN v horní straně a pod ním zvon nad dvěma zkříženými dělovými hlavními a kružidlem.²¹⁴ V rozích štítku dávají číslice začínající v levém horním rohu dohromady letopočet 1777. Na čepci a věnci zvonu²¹⁵ vedou dvojice vystupujících linek, hlavice zvonu je spojená se čtyřramennou korunou²¹⁶ dvěma kovovými pásy.

Zvon zázračně unikl i válečné rekvizici, protože byl z věžičky včas snesen a ukryt, a úřady na něj zapoměly. Přestože došlo dvakrát k pokusu zvon ukrást a věnec zvonu je již poměrně zubatý, slouží při bohoslužbách a dalších akcích dodnes. Velkou atrakcí je při akcích typu Noc kostelů zvonění na Ježíškův zvon, o které mají zájem děti i dospělí.

9.3. Fresky Františka Julia Luxe

K zasvěcení kostela Nejsvětějšímu jménu Ježíš se vztahuje i fresková výzdoba obou kleneb. Fresky ukazující výjevy Panny Marie jako přímluvkyně a Glorifikace Srdce Páně provedl plzeňský malíř František Julius Lux.²¹⁷

O narození, národnosti, původu a předchozím působení Františka Julia Luxe není nic známo nebo jsou zmínky značně zavádějící²¹⁸ a jeho stopa se v plzeňských dokumentech objevuje až při příležitosti udělování měšťanství.²¹⁹ V registru nově přijatých plzeňských měšťanů je zaneseno, že „*František Lux malíř po složení náležitých rekvizitův jest za spoluměšťánina zdejšího přijat...*“.²²⁰ Ze záznamu o jeho úmrtí v roce 1764, v matrice uveden jako dvaadesátiletý, je možné zhruba dovodit, že se zřejmě narodil v roce 1702.²²¹ Roku 1734 Lux zakoupil za 700 zlatých nevelký dům č. p. 271 a splácel ho do roku 1736.²²² Přestože Lux za svůj život vytvořil mnoho prací pro plzeňské měšťany, kláštery a šlechtu, musel si roku 1756 půjčit z majetku farního kostela v Blovicích 100 zlatých.²²³ Ani na konci

²¹⁴ Znak užívaný rodem Pernerů – viz např. kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích.

²¹⁵ LUNGA, Radek, SOLAŘ, Jaroslav. *Kostelní věže zvonice*. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 20.

²¹⁶ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 15.

²¹⁷ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 69.

²¹⁸ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 19-20.

²¹⁹ PODLAHA, Antonín. Materialie k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků. *Památky archeologické* 23, 1909. s. 69.

²²⁰ AMP, Register osob k Miestu Plzny przigatých Zalozien Za Primatora P. Tomasse Zeledra z Prosskowitz Letha Panie 1660, č. 43, pag. 202.

²²¹ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 19.

²²² MACHÁČEK, Fridolín. *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*. Plzeň: Městské historické muzeum v Plzni, 1931. s. 104.

²²³ AMP, rkp. 559, Kniha obligací, I. fol. 230, pag. v. 230 a pag. 231.

života zřejmě nežil v dobrých majetkových poměrech, neboť ze zápisu posmrtného inventáře vyplývá, že se majetkově blížil městské chudině.²²⁴

Pro kostel U Ježíška zhotovil dvě rokokové nástropní klenební fresky, které zřejmě vznikaly při jeho díle okrajově.²²⁵ V klenbě tehdejší lodi provedl výjev Panny Marie klečící u trůnu Božího s přímlyvným gestem za lidstvo,²²⁶ zde konkrétně za zemřelé členy Helfferovy rodiny. Přestože oblaka částečně zakrývají polooblouky na čtyřech stranách, vytváří malba otevřené kupole s lucernou nad vznášející se Pannou Marií v přítomnosti dvou andělů na oblacích dojem otevřenějšího a vzdušnějšího prostoru, který je při dostatečném slunečním svitu umocněn. V kupoli presbytáře vymaloval vznášející se tabernákl s Ježíšovým srdcem korunovaným trním mezi dvěma letícími anděly představující Glorifikaci Srdce Páně.²²⁷ Celek je uzavřen oválným profilovaným rámem s dvojicí prázdných kartuší, z nichž spodní část s doprovodnými anděly držícími korunu tvořila vrchol původního oltáře; po přestavbě v roce 1807 se její funkce změnila. V protějších pendetivech jsou znázorněni andílčí putti s hudebními nástroji.

Rozdíl v umělecké kvalitě obou fresek je patrný na první pohled. První působí dojmem jakéhosi nedokončeného náčrtu, druhá již svou plností a rozmístěním postav vytváří dojem hotového díla.

František Julius Lux byl umělecky velmi činný, v Plzni a okolí realizoval značné množství děl. Jeho prvním známým dílem je freska z roku 1727 na plackové klenbě kaple svatého Jana Nepomuckého v zámku v Dolní Lukavici.²²⁸ Fresku představující vítězná tažení Karla VI. proti Turkům v úřadovně purkmistra na plzeňské radnici lze datovat jen odhadem. Na této malbě se Lux zřejmě definitivně slohově našel, a tak lze říci, že předznamenala jeho další uměleckou tvorbu.²²⁹

V roce 1730 provedl na objednávku Marie Gabriely hraběnky Lažanské z Bukové na zámku v Manětíně fresku s alegoriemi čtvera ročních období na stropě sálu a Minervy s Jupiterem na klenbě knihovny²³⁰ jako oslavu rodu Lažanských. Zajímavostí je, že motiv

²²⁴ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 22.

²²⁵ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 156-178.

²²⁶ Viz Příloha č. 29.

²²⁷ Viz Příloha č. 30.

²²⁸ HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický*. Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. s. 31

²²⁹ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 30.

²³⁰ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 157.

otevřené kupole na malbě Minervy s Jupiterem použitý v zámecké knihovně je velice podobný motivu Panny Marie jako přímlyvkyně ze vstupní části kostela U Ježíška.²³¹

Soubor čtyř fresek další významné barokní sakrální památky, plzeňského kostela svaté Anny, není vročený ani signovaný, ale lze jej logicky časově umístit do roku 1735, kdy byla stavba vysvěcena. Lux zde vymaloval na klenbě presbytáře motiv Nejsvětější trojice, v klenbě centrální lodi Uvedení Panny Marie jako dívky do chrámové služby, v klenbě pod kruchtou Pannu Marii Plášťovou, rozprostírající svůj plášť nad mužskými i ženskými členy řehole dominikánského řádu, a konečně v klenbě podkruchtí Krista přijímajícího svatou Marii Lidskou.²³² Pro kostel Zvěstování Panny Marie v Mariánské Týnici, stavbu opět přeneseně spojenou postavou architekta Hanuše Zápala s kostelem U Ježíška, zhotovil fresky v ambitu.²³³

9.4. Varhany

Zvláštní pozornost si zasluhuje kruchta vestavěná do oblouku spojujícího předsíň s kostelní lodí. Zábradlí kruchty je zdobeno krouženými kuželkami a uprostřed je umístěna varhanní skříň. Ing. arch. Jan Soukup, pod jehož dohledem se kostel rekonstruoval, uvádí, že varhany jsou nejstarším nástrojem na Plzeňsku a pocházejí zhruba z let 1680–1690.²³⁴

Unikátní nástroj byl po rekonstrukci v roce 2005 umístěn nejprve ve františkánském kostele a poté v katedrále svatého Bartoloměje, aby se na něj mohlo hrát a tím byly dodrženy podmínky záruky. V nově zrekonstruovaném kostele mohli návštěvníci kostela varhany slyšet při varhanním koncertě v prosinci 2014.

Malé varhany, tzv. varhanní pozitiv, zřejmě koupila zvonařská rodina Pernerů v roce 1807. „*Pernerovi je zřejmě pořídili odněkud z druhé ruky. V té době se rušily kláštery a některé církevní ústavy. Je těžké se dopátrat jejich původu, v kostelích se takto malé varhany velikosti skříň obvykle nevyskytovaly. Spíš bývaly v kapitulních síních klášterů nebo přímo v chórech, kde se mniši modlili, proto se domnívám, že sloužily někde jako chórové varhany.*“²³⁵ uvedl Ing. arch. Jan Soukup.

²³¹ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 44-45.

²³² PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 158-160.

²³³ PREISS, Pavel, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. s. 57-65.

²³⁴ Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršíček.

²³⁵ Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršíček.

Malesický varhanář Jakub Singer s Pernery jednal roku 1848 o výměně pozitivu za nové varhany, ale rozpočet byl patrně příliš vysoký, takže stavba nových varhan nakonec realizována nebyla. Singer pouze vyměnil dva klínové měchy ovládané řemeny za zásobní měch s čerpacím měchem na nožní šlapání, který je v nástroji zachován dodnes.²³⁶

Varhany mají i přes svůj malý rozměr 4 rejstříky a 200 dřevěných a cínových píšťal. Na dvířkách byli původně vymalováni světci a čeští patroni: vpředu král David a svatá Cecílie, vzadu svatý Vojtěch a svatý Václav mezi dvěma anděly. Pravá dvířka byla ještě před rekonstrukcí odcizena, a protože se nedochovala dokumentace, byl pro ně zvolen stejný motiv, pouze stranově obrácený. Dnes jsou na dvířkách vlevo král David a vpravo svatý Vojtěch.

9.5. Náhrobek Anny Říhové

Památkou na dobu vlastnictví kostela rodinou Perneroovou jsou dva náhrobky umístěné v přední části, hned za vchodem vpravo. Velký spodní a starší o rozměrech cca 145 x 80 cm je bez nápisu, menší nad ním o rozměrech cca 60 x 80 cm z dnes již neznatelného červeného mramoru původně nesl v německém jazyce vyvedenou báseň a zlacený nápis, který podává informaci, že zde byla pochována mladá maminka Anna Říhová, rozená Perneroová (choť mlynáře z Panského mlýna Bernarda Říhy), s dceruškou Markétkou, záhy po ní zemřelou v červenci roku 1815.²³⁷ Český překlad německy psaného textu: *Anna Říhová rozená Perneroová narozená 2. února 1797. Zemřela 3. července 1815. Její dcera Margareta Říhová narozená 3. července 1815 zemřela 6. července 1815.*

9.6. Náhrobní epitař čtyřčat Alžběty Perneroové

Nad náhrobkem Anny Říhové byl původně umístěn ještě plechový malovaný epitař²³⁸ jedinečné události, která se stala v březnu roku 1801. Manželce Petra Pavla Pernera Alžbětě, rozené Waltrové, která byla původně služebnou v domě Perneroových, se narodila čtyřčata Rosina, Josef, Alžběta a Jakub. Alžběta zemřela krátce po narození 1. března a bratr Josef

²³⁶ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 40.

²³⁷ Viz Příloha č. 31.

²³⁸ Viz Příloha č. 32.

druhý den. Oba sourozenci byli pochováni ve společné rakvičce v rodinné kryptě kostela U Ježíška.

Rodinné neštěstí však pokračovalo, když 9. března zemřela Alžběta a 14. března poslední ze čtyřčat, Jakub. Také oni byli uloženi do společné rakvičky a 16. března za přítomnosti plzeňského arciděkana pohřbeni vedle svých dříve zemřelých sourozenců. Dle úmrtní matriky byla příčinou úmrtí mdloba.

Bezprostředně po úmrtí svých čtyř dětí nechal Petr Pavel Perner vymalovat plechový epitaf o výšce cca 85 cm, který byl dlouho umístěn na stěně kostela a poté přemístěn do sbírek Národopisného muzea Plzeňska.

Přepis českého nápisu:

„Co snad Plzeň newiděla,
To letos sstiasně spatřila.
Gedným že Plodem Dobře zplozeny
W Krystu ale Blaze zrozeny,
Dwa Bližency, dvě Dwyčatka,
Dwa Synačky, dvě Děwčatka
Otce Petra Pernera Zvonaře Plzeňského
Mateře pak Alžběty ctny Manželky geho
zde s Bohem odpočíwagj.
Ktery Nebe za Wlast Magj
Roku 1801 dne 16 Března.“

9.7. Náhrobní epitaf rodiny Divíškovy

Na evangelní straně kostelní lodě poblíž kruchty je umístěn náhrobní epitaf rodiny Divíškovy ze dvou žulových kamenů.²³⁹ Na horním kameni je zlatým písmem vyveden výčet členů rodiny, kteří zde byli pochováni:

HROBKA RODINY

Divíšchkový

VILOUŠ † 6. června 1879 stár 14 dní

²³⁹ Viz Příloha č. 18.

ANNA † 29. září 1884 stará 3 roky

MATEJ † 25. července 1886 stár 71 roků

ANNA roz. RÖSCHOVÁ

† 18. března 1889 stará 33 roků²⁴⁰

Na dolním kameni je výčet zlatým písmem doplněn dalšími jmény zemřelých, kteří zde ale pohřbeni nebyli:

JOSEFA † 12./4.1898 stará 73 roků

JOSEFA BOUŠOVÁ * 6.2.1878 † 14.6.1904

VÁCLAV DIVÍŠEK * 25.8.1853 † 26.1.1918

JAN DIVÍŠEK * 17.11.1876 † 18.10.1938

9.8. Liturgické náčiní

Kostel byl původně liturgickým náčiním vybaven velmi dobře, ale drtivá většina z něj se však nedochovala. Díky aktivitě Ladislava Lábka se zachoval alespoň popis a fotodokumentace jeho zásadních součástí.

Mezi dochované a velmi cenné kusy se řadí monstrance²⁴¹ pořízená již Petrem Pavlem Helfferem. Dochovala se díky tomu, že byla ve vlastnictví Luisy Zykmundové, dcery Roberta Pernera a dnes je umístěna ve fondu klenotnice Západočeského muzea v Plzni. Monstrance je zhotovena z pozlacené a postříbřené mědi. Vlastní schránka na Nejsvětější svátost je lemována rokaji a zakončena korunkou s letícím andílkem. Do pozadí lehce ustupuje větší věnec vrcholící křížkem. Původní monstrance byla v roce 1844 na zakázku pro Petra Pavla Pernera rozšířena o velkou kruhovou svatozář opět zakončenou na vrcholu křížkem a rozšířenou nohou, kde je na rubu vyryto „*P. P. Perner 1844*“. Noha monstrance je zdobena tepanými rokaji a mřížkami a pod ořechem má listový kalíšek. Celek v dnešní podobě měří 50 cm.

K nedochovaným, ale cenným a dobře popsáním se řadí jednoduché ciborium o velikosti 28 cm z pozlacené mědi s profilovanou nohou zdobenou perlovcem a víčkem zakončeným plochým křížkem. Noha ciboria byla zdobena monogramem „*P.P.P.*“ a letopočtem „*1797*“.

²⁴⁰ Zřejmě v souvislosti s jejím úmrtím věnoval Vilém Rösch kostelu r. 1893 liturgické náčiní a ozdobné okno.

²⁴¹ Viz Příloha č. 33.

Při poslední opravě v roce 1893 věnoval Vilém Rösch kostelu mimo jiné kalich s patenou²⁴² vysoký 21 cm. Na podstavci byl vyrytý nápis „*Co milou vzpomínku na svou drahou manželku Josefu, věnoval r. 1893 Vilém Rösch*“. Lábek zmiňuje též velmi cenný původní Helfferův kalich, který se však nedochoval.²⁴³

Před oltářem byla původně zavěšena velmi cenná lampa na věčné světlo tepaná z měděného plechu a kvalitně postříbřená.²⁴⁴ Lampu tvořila široká baňka se třemi pentlovými uchy po stranách, zakončená nahoře kalíškem, dole hruškou, celá s tepanými rokaji a květinovými stonky. Na štítcích je vytepán monogram „*J.W. – A.S.*“ vlastníků kostela Jakuba Viléma Seitze a jeho manželky Anny.

9.9. Lábkův pošumavský betlém

Ladislav Lábek pro zrekonstruovaný kostel pořídil i betlém, jenž byl dle předávaných informací umístěn vždy vpravo od dveří. Velmi neobvyklé jesličky s figurkami vysokými zhruba třicet centimetrů byly ze slámy. Původní slámové součásti však byly zřejmě postupně vyměňovány, protože součásti betléma nalezené do dnešní doby jsou kromě střešů výhradně dřevěné.

V devadesátých letech 20. století, kdy se kostel dostal do vlastnictví města, prohlédli pracovníci odboru památkové péče inventář a z betléma našli v sakristii ve staré krabici pouze dřevěnou konstrukci původní salaše. Osud figurek nebyl v té době znám.

V 80. letech 20. století sice byly v kostele ještě slouženy bohoslužby, ale betlém se tehdy již nenacházel v dobrém technickém stavu. Podle vzpomínek pamětníků se muselo do kostela přecházet po prknech přes stálou louži v předsínce, jež byla důsledkem necitlivé úpravy okolního terénu v předchozích letech.²⁴⁵ Ing. arch Jan Soukup vzpomíná na vyprávění Karla Jiřího: „*Poslední bohoslužby se sloužily někdy v roce 1992, potom se kostel stal terčem různých vandalů a tehdy zřejmě došlo i k odcizení betléma. V té době jsme o něm více nevěděli.*“²⁴⁶

Protože k betlému chyběla jakákoliv dokumentace a nebyla nalezena ani po prohledání archivu a depozitářů, nemohl být ani zrekonstruován. Když ale v Plzeňském deníku vyšel článek o kostele a byla v něm zmínka o bývalém betlému patřícím kostelu, kontaktoval autora

²⁴² Viz Příloha č. 34.

²⁴³ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška, 1936. s. 35.

²⁴⁴ Viz Příloha č. 35.

²⁴⁵ Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršíček.

²⁴⁶ Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršíček.

článku Davida Růžičku pan František Sup a nechal pro něj v redakci vzkaz, že má fotografie betléma. „Šel jsem vynést reklamní letáky a všiml si vedle kontejneru krabice od cukrovinek. Byla plná fotografií, pravděpodobně z nějaké pozůstalosti. Mezi spoustou rodinných snímků ležela i fotografie betléma. Okamžitě jsem poznal, co na nich je, a uschoval si ji.“²⁴⁷

Na fotografii²⁴⁸ je dobře rozeznatelné rozmístění budov, jesliček a množství drobných figurek, freska na stropě je v dobrém stavu a na zábradlí kruchty lze spatřit obraz Poslední večeře Páně. Nejvíce zaujme výzdoba svázaným chvojím a ozdobnými girlandami okolo betléma.

U kontejneru ležela krabice s fotkami i učební smlouva a složka s dokumenty potvrzujícími, že „maturant reálného gymnázia v Plzni J. Němec bude po 18 měsících v letech 1941–1942 v učení na povolání zahradnické v podniku sousedícím s kostelem U Ježíška“.²⁴⁹ Podle pamětníků zde zahradnictví fungovalo ještě v 60. letech, i když později znárodněné. Je možné, že zahradnický učeň pomáhal se zdobením kolem oltáře, a právě proto si fotografii uchoval mezi osobními věcmi.

Tato fotografie jev současné době jediným podkladem pro obnovu a další pátrání po zmizelých figurkách.

Betlém je v kostele vystaven celoročně i s Ježíškem. Jedním z důvodů je zasvěcení kostela právě Ježíškovi.

10. Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš

Oficiální zasvěcení kostela – Nejsvětějšího jména Ježíš – nesou v současnosti v České republice další tři kostely, ale plzeňský je již od nepaměti uváděn jedinečně jako U Ježíška. Jedinečnost plzeňského kostela podtrhuje i to, že byl vždy držen v soukromých rukách a k bohoslužbám byl a je církvím pouze propůjčován.

²⁴⁷ RŮŽIČKA, David. *Příběh jesliček z kostela U Ježíška*. Vítaný host na Šumavě a v Českém lese. Plzeň: Regionall – Hana Voděrová, 2009, č. 4. s. 30-31.

²⁴⁸ Viz Příloha č. 36.

²⁴⁹ RŮŽIČKA, David. *Příběh jesliček z kostela U Ježíška*. Vítaný host na Šumavě a v Českém lese. Plzeň: Regionall – Hana Voděrová, 2009, č. 4. s. 30-31.

10.1. Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš v Lánech²⁵⁰

Druhý kostel shodného jména je součástí oblíbeného zámku prezidenta T. G. Masaryka v Lánech. Jedná se v podstatě o zámeckou kapli, zbudovanou v letech 1748–1750 jako jednolodní menší barokní stavbu se sakristií v ose presbytáře. Kaple je propojena v úrovni prvního patra krytou chodbou (prampouchem) s východním křídlem zámecké budovy. Do roku 2003 kaple fungovala jako lánský farní kostel.

10.2. Kostel Jména Ježíš v Telči²⁵¹

Třetí kostel toho jména byl postaven v Telči v barokním slohu jako součást koleje v polovině 17. století poté, co Františka Slavatová²⁵² hraběnka z Meggau uvedla do města jezuitský řád.²⁵³ Jde o největší kostel tohoto jména v Česku – dvojice věží kostela jsou po vrcholovou korouhev vysoké 38,93 m. Za zmínku stojí, že v některých historických pramenech (např. stabilní katastr) je uváděno zasvěcení kostela svatému Ignáci, zřejmě po zakladateli jezuitského řádu svatém Ignáci z Loyoly.

10.3. Kostel Nejsvětějšího jména Ježíše v Křišťanově²⁵⁴

Posledním známým kostelem téhož jména je kostel v Křišťanově v okrese Prachatice. Obec leží na hranicích vojenského prostoru Boletice a kostel je jedním z mála dochovaných objektů v poválečně vysídlené obci. Klasicistní stavba z let 1798-1799 je jednoduchý jednolodní kostel s trojboce ukončeným presbytářem, sakristií s oratoří na severní straně a plochostropým interiérem. Nad západním průčelím se ze střechy zvedá dřevěná vížka. Kostel byl po poválečné devastaci spojené s nucenou výměnou obyvatelstva na přelomu 20. a 21. století opraven.

²⁵⁰ Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Zámek s kostelem a parkem*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-s-kostelem-a-parkem-2145188>

²⁵¹ Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Kostel Jména Ježíš, jezuitský kostel* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-jmena-jezis-14453303>

²⁵² Česká šlechtična z původem srbskolužického rodu pánů z Meggau, vychovatelka a nejvyšší hofmistryně arcivévodý a budoucího císaře Leopolda I.

²⁵³ HRUDÍČKA, Alois. *Františka Slavatová a doba její – obrazy z dějin katolické reformace na Moravě a v Čechách*. Brno: Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, 1902. s. 325.

²⁵⁴ Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Kostel Nejsvětějšího Jména Ježíše* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-nejsvetejsiho-jmena-jezise-694702>

10.4. Kaple Nejsvětějšího jména Ježíšova²⁵⁵

Někdy je ve výčtu kostelů se stejným zasvěcením jmenována i stavba v Hoříně, ale protože jde pouze o pohřební kapli, není v tomto výčtu uváděna běžně.

V obci je zámek, v němž v polovině 18. století založili Lobkovicové svou rodovou rezidenci. Hřbitovní osmiboká neorenesanční kaple Nejsvětějšího jména Ježíšova pochází z roku 1826 (vysvěcena 1853) a byla postavena jako součást rodového pohřebiště Lobkoviců. Kapli, která v současnosti chátrá, v půlkruhu obklopuje pohřebiště.

11. Ježíšek v životech Plzeňanů

11.1. Kde je Ježíšek?

Přestože je stavba kostela mimořádná stavebně i historicky, velká část plzeňských obyvatel se při vyslovení jeho jména dlouze zamyslí a většinou správně uvede, že je kousek od nádraží. V mnoha případech však také sdělí, že je to „ten, jak je tam vždycky ta pout“, tzn. že si ho spojují a pletou s doubraveckým kostelem svatého Jiří. Nebo si jeho polohu vůbec nevybaví. Tato situace je logicky způsobena tím, že kostel byl v poválečné historii mimo společenské dění, a navíc skryt za bujnou vegetací.

Osobně jsem se v kostele při jedné z kulturních aktivit setkal s návštěvníkem, který uvedl, že bydlí na blízkém Mikulášském náměstí přes 65 let, ale nikdy U Ježíška nebyl. Po výstavbě bytového komplexu v prostorách bývalého hospodářského dvora chodí jeho obyvatelé do kostela častěji a většinou se rádi pochlubí, že jsou zde poprvé, i když bydlí také „U Ježíška“. Ostatně i Vendelín Budil zmiňuje ve svém fejetonu o Výstavičce „U Ježíška“, že „*je přes 50 let již v Plzni činným a mnohokrát šel kolem něj, ale teprve Fridolín Macháček mu osvětlil jeho historii.*“²⁵⁶

V souvislosti s likvidací přilehlého hospodářského objektu, opravou kostela a výstavbou bytového komplexu vyvstal i problém se správnou adresou. Podle orientačního přehledu ulic na Pražském předměstí z roku 1910 je v ulici U Ježíška evidován pouze jeden objekt s číslem

²⁵⁵ Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Pohřební kaple Lobkoviců*. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/pohrebni-kaple-lobkovicu-2153561>

²⁵⁶ AMP, Pozůstalost Vendelína Budila, Sign. LP 96/1r.

popisným 22 a číslem orientačním 1.²⁵⁷ Ovšem v rešerši z roku 2006 uvádí autor dokumentu ZIP o.p.s. (Západočeský institut pro ochranu a dokumentaci památek), že „Kaple U Ježíška“ má adresu č. p. 2432, ul. U Ježíška 3.²⁵⁸

Čistě historickou logikou by stavba měla být stále označována orientačním číslem 1, ale obě tato lichá orientační čísla v současném systému číslování nejsou možná, protože obecně platí, že ve směru stoupajících orientačních čísel jsou lichými čísly označovány stavby vlevo a sudými vpravo. Ale protože stavba kostela stojí skutečně po pravé straně původní cesty, je tedy v současné době označena číslem popisným 2932 a správně také orientačním číslem 2.

Podle katastru nemovitostí by ale správná adresa měla být č. p. 2432 a číslo orientační 2, takže lze s trochou nadsázky pochopit, že velké množství Plzeňanů neví, kde se vlastně Ježíšek nachází.

11.2. Život U Ježíška

Zrenovované prostory kostela se přímo nabízely k navázání na tradiční aktivity z let minulých, ale přinesly zároveň poměrně velké možnosti pro uspořádávání akcí nových. Bylo možné navázat na poutě, svatby a křty a postupně přidávat akce související s původními. V průběhu let přicházející návštěvníci sdělovali střípky ze svých životů spojených s kostelem. Ať již to byl manželský pár oddaný v kostele před mnoha desítkami let²⁵⁹ nebo mladistvě vypadající paní překvapivě důchodového věku, která hrdě přinesla svůj křestní list „od Ježíška“.²⁶⁰ A právě tyto drobnosti zapříčinily, že kostelu přibývají nové aktivity a postupně se obnovují tradiční, a někdy i dávno zapomenuté. První doložený svatební obřad je z roku 1748 a v roce 1758 je zaznamenán svatební obřad, při kterém vystupoval jako svědek majitel kaple Petr Pavel Helffer.²⁶¹

Svou katolickou duchovní autoritu zde vykonává plzeňský arciděkan a pro běžný provoz má kostel pronajatý Evangelická církev augsburského vyznání. Protože však vlastníkem kostela církev nikdy nebyla, poskytuje tento stav značnou volnost. Nejzřetelnější je při organizaci svatebních obřadů, jež novodobá popularita kostela zapříčinila.

²⁵⁷ CÍSAŘ, J. *Orientační schema ulic a domů Král. města Plzně dle stavu ze dne 15. února 1910*. Plzeň: Městská kancelář pro všeobecné sčítání lidu, 1910. s. 229.

²⁵⁸ WASKOVÁ, Marie, ŠIROKÝ, Radek. *Plzeň, Kaple U Ježíška. Archivní rešerše k dějinám stavby, Vyhodnocení vývoje hydrologických poměrů. čj. 354/06*. Plzeň: ZIP o.p.s. – Západočeský institut pro ochranu a dokumentaci památek, 2006. s. 3.

²⁵⁹ Viz Příloha č. 37.

²⁶⁰ Viz Příloha č. 38.

²⁶¹ Matrika oddaných kostela sv. Bartoloměje v Plzni, Kniha III. Pag, 715. 22. srpna 1758.

Ačkoli sňatek U Ježíška uzavře v průběhu roku i několik párů podle pravidel různých církví, většina uzavíraných manželských svazků je takzvaně civilních. Stalo se zajímavou tradicí, že pokud to počasí jen trochu dovoluje, vstupuje nevěsta s tatínkem při obřadu dveřmi na jižní straně a ženich s maminkou dveřmi na straně severní. Trochu úsměvným a logickým zdůvodněním by mohlo být, že jižní strana je dlážděním přímo spojena se sakristií, tudíž je pro nevěstu zaručen potřebný komfort, severní strana je až na malý prostor kolem kostela porostlá travou.

Obřadem navazujícím na svatební je vítání narozeného dítěte na svět – křest. I tuto radostnou událost kostel několikrát do roka zažije. Rovněž u těchto obřadů je značná benevolence, proto kostel zažil i veselí ceremonie vykonávané „údajně“ podle starých slovanských tradic.

Tak jako kostel zažívá události radostné, stává se i místem posledního rozloučení, ať už jde o malé komorní rozloučení před uložením urny na hřbitov, nebo velké shromáždění s rozloučením nad rakví.

Tradiční akcí je pouť a mše svatá na počest Nejsvětějšího jména Ježíš konaná vždy začátkem roku. Podle zvyklosti se odnepaměti dodržuje termín první lednové neděle. Až na malé výjimky, kdy je sloužena mše svatá v souvislosti s poutí, jiné katolické bohoslužby se zde v průběhu roku nekonají.

Pravidelné mše tu však slouží Evangelická církev augsburského vyznání, a to jak podle českého, tak podle slovenského ritu, a ekumenická mše „Zapalme svíčku“ na památku zemřelých dětí je již tradičně sloužena společně třemi nebo čtyřmi duchovními.

Mši svaté na počest Nejsvětějšího jména Ježíš již několik let předchází Tříkrálový pochod spojený s Tříkrálovou sbírkou. „Ježíškovi“ mají tři králové za doprovodu masy lidí, hudebníků a zpravidla i velkých tří králů na koních odcházejí od vánočního stromu z náměstí Republiky a koledou dojdou až ke kostelu, kde se odehraje obdoba středověké vánoční hry Živý Betlém, a následuje mše svatá.

V polovině roku se koná celorepublikově rozšířená Noc kostelů, při níž se „Ježíšek“ pravidelně otvírá a pouští návštěvníky do všech prostor. Velikou atrakcí je každoroční vstup do krypty; v prvním roce po zapojení kostela se v ní vystřídalo přes 800 návštěvníků. Tradičním bodem programu jsou po celý večer hudební vstupy, ale největším lákadlem, především pro děti, je zvonění na „Ježíškův zvon“. Pro kostelníka (v současné době autora této práce) to znamená absolvovat namáhavou cestu do věžičky, následně zkontrolovat uchycení zvonu i provazu a pak se stejnou cestou přes úzký otvor na oratoři dostat zpět. Nemenší věžičkou je i „Ježíškova kavárna“ postavená vždy na jeden den na trávníku na

severní straně kostela, kde se návštěvníci dlouho do noci baví s přáteli. Pro mnoho z nich se toto místo stalo příjemným začátkem, zastávkou i zakončením celé Noci kostelů.

24. prosince je nejen důležité datum v roce, ale i název slavnosti „Na Ježíška U Ježíška“, při níž si Plzeňané celé dopoledne přicházejí pro betlémské světlo darované skauty, poslechnou si umělecká vystoupení různých umělců a pozdraví se s přáteli. Pro obyvatele vedlejšího bytového komplexu se již stalo samozřejmostí, že se sejdou před kostelem „na schodech“, vzájemně ochutnávají vánoční cukroví a před odchodem na sváteční oběd užívají štědrodenní pohodu.

K životu kostela patří čas od času i pojem odsvěcení. Jak je tento termín frekventovaný, tak je současně i problematický. Jeho užití totiž mylně navozuje dojem, že existuje speciální církevní obřad, jenž sakrálnímu místu odebere jeho určení posvátného prostoru pro bohoslužbu. Podle církevního práva však kostely mohou být pouze předány k jinému počestnému využití. Nepřestávají tedy být tím posvátným prostorem, v kterém by mohl být obratem zřízen jakýkoliv jiný podnik. Byť je kostel nevyužívaný, zůstává sakrálním prostorem i nadále, tzn. že různé jiné činnosti jej mohou „pouze“ znesvěcovat. Posvátný prostor zanikne až porušením obvodového zdiva.

Kostel U Ježíška byl, jak je dobrým zvykem, po každé přestavbě či rekonstrukci (pouze) znovu vysvěcen.

11.3. Ježíšek v pověstech

Ke kostelu u Ježíška se váže několik pověstí a lidových vyprávění. Některé jsou založené na podkladech alespoň částečně popisujících pravdivý stav, některé jsou prakticky nevysvětlitelné a s ničím reálným nespojitelné. Pro dodržení autentičnosti dále uvádím některé názvy a části v doslovném Schieblově dobovém přepisu.

11.3.1. Bílá paní »U Ježíška«

Svého času zjevovala se každou středu o půl noci před vraty kostelíka »U Ježíška« bílá paní, vešla dovnitř, aniž se vrata otevřela, a okna svatyně se rázem osvětlila. As po půl hodině zjevení opět zavřenými vraty vyšlo, světlo zároveň uvnitř zhaslo a vše zmizelo. To prý trvalo dlouhý čas, až pojednou vše přestalo.

11.3.2. Jan Sladký Kozina

Ke kostelu se údajně váže i pověst spojená s Janem Sladkým Kozinou. Plzeň žila na konci 17. století ve vynuceném rytmu poklidného venkovského města způsobeném centrálními státními omezeními a nařízeními. V této atmosféře nebylo divu, že se pro Plzeňany stala poprava „jakéhosi selského rebela“ v jejich životě bezvýznamnou epizodou.²⁶³ Ještě několik desítek let po popravě byl Jan Sladký pro běžný lid „*sedlák z krajiny domažlický, jenž proti vrchnosti své pikle a nepořádky strojí a taky z jiných vesnic lidí ke zbourání svedl*“.²⁶⁴

Pověst uvádí, že tělo Jana Sladkého bylo v noci tajně sejmuto ze šibenice a odneseno, a podle jedné z verzí pověsti bylo tělo Jana Sladkého odneseno právě k Ježíškovi. Porovnáním s dostupnými písemnými prameny vyšlo zřetelně najevo, že si kostel U Ježíška i v tomto případě mnoho obyvatel plete s kostelem svatého Jiří, a navíc si i další odvozená verze pověsti s uložením těla u svatého Jiří plete kostru Kozinovu s uložením kostry jiné. Původní pověst sice uvádí, že „*Někteří sedláci z Doubravky, kteří byli svědky při popravě Kozinově, ... po popravě umluvili se, že tělo popraveného, které dle tehdejšího zvyku bylo katem pod šibenicí v nesevěčené zemi zakopáno, tajně v noci vykopají a v posvěcené zemi poctivě pohřbí. Tento svůj úmysl také sdělili staříčkému hrobníku na hřbitově u sv. Jiří, a získali starce pro svůj zámysl*“.²⁶⁵ „*Byl uložen v poctivém hrobě, který v ten den předem vykropil kněz, jemuž se hrobník ve zpovědi svěřil*“.²⁶⁶ Že je Kozina pohřben u svatého Jiří, slyšel Jaroslav Schiebl v šedesátých letech 19. století od měšťana Herla.²⁶⁷

Skutečností však je, že „*po usmrcení provazem provedeným popravčím mistrem Bartolomějem Kvíčalou 26. listopadu 1695 zůstalo Kozinovo tělo podle tehdejšího zvyku viset na šibenici tak dlouho, dokud samo nespadlo*“.²⁶⁸ Méně známou skutečností je, že Kozina byl

²⁶² SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl II.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 162.

²⁶³ MACHÁČEK, Fridolín. *Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti.* Plzeň: Lidová universita Husova, 1925. s. 89.

²⁶⁴ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl I.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 139.

²⁶⁵ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl I.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 141.

²⁶⁶ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl I.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 141.

²⁶⁷ HAVLIC, Vladimír. *Pověsti z kraje pod Radyní.* Plzeň: ALTEA production, 2003. s. 279.

²⁶⁸ SCHIEBL, Jaroslav. *Některé připomínky k popravě Jana Sladkého-Koziny.* In: PLZEŇSKO, ročník IX, 1927. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1927. s. 32.

oběšen vedle žida Issaca Jakuba, který na šibenici visel již od 24. září téhož roku, a Židovská obec apelovala, a zřejmě i účinně podpořila svou žádost, aby bylo jeho tělo snato. Po dlouhých průtazích se tak skutečně 21. ledna 1697 stalo, ale Kozinovo tělo zůstalo na šibenici viset dále.²⁶⁹

Mýlka s uložením Kozinova těla u svatého Jiří vznikla zřejmě tím, že v roce 1917 byly u Božích muk poblíž doubravecké silnice na údajném místě Kozinovy popravy vykopány ostatky, které byly některými senzacechtivými horlivci ztotožněny s Kozinou. Skutečné místo existovalo jižněji, na místo nálezu byla Boží muka z původního místa přenesena. Pozůstatky nalezené v roce 1917 byly však v kostele svatého Jiří skutečně uloženy.²⁷⁰

11.3.3. Pernerovské ponížení

Ke kostelu se váže i příběh vztahující se k rodině tehdejších majitelů, zvonařského rodu Pernerů. V souvislosti s uvedeným ponížením Václava Pnera, který musel rozbít svůj vlastní zvon Bartoloměj a shodit ho z věže, se traduje pověst, že když tehdy patnáctiletý syn Václava Pnera Robert uviděl bolest, roztrpčení a stavovské ponížení svého otce, zapřísáhl se, že nového Bartoloměje nikdy nechce spatřit. Tuto přísahu dodržel a opravdu na věž svatého Bartoloměje nikdy nevystoupal, i když mu přelití několika zvonů bylo svěřeno.²⁷¹

11.3.4. Bohaté »Boží požehnání«

Před více než sto lety patřil dům čp. 88 v Pražské ulici jisté zvonařské rodině. V hospodářství, které tehdy bývalo na nezastavěných ještě dvorech, choval majitel též vepře a mezi nimi i prasnici, která však neměla více nežli jediné prasátko. Velmi to mrzelo starostlivou paní domu, a když jednou ocitla se sama v požehnaném stavu, pravila: „Však já poviji jistě více dětí nežli ta naše prasnice prasátek.“ A skutečně záhy nato dala život sedmi děťátkům, která však rádně vyvinuta, měla se chutě k životu. Byla také v jediný den pokřtěna a na památku tak zvláštní události namalován byl obraz, který zavěšen v kostelíku „U Ježíška“.

²⁶⁹ SCHIEBL, Jaroslav. *Některé připomínky k popravě Jana Sladkého-Koziny*. In: PLZEŇSKO, ročník IX, 1927. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1927. s. 32-33.

²⁷⁰ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl I*. Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 140-141.

²⁷¹ HAVLIC, Vladimír. *Pověsti z kraje pod Radyní*. Plzeň: ALTEA production, 2003. s. 213.

Fr. Blöchl v časopise „Pilsner Tagblatt“, 5. července 1923, pod názvem „Reicher Kindersegen“. Obraz na plechu malovaný skutečně visíval v kostelíku a jest nyní ve sbírce paní Luisy Zykmondové, roz. Pernerové v Plzni.²⁷²

V zápiscích Ladislava Lábka je uložena jiná verze této události, která přímo odkazuje na případ, který je zachován v malovaném epitafu v kostele U Ježíška – viz „Náhrobní epitaf čtyřčat Alžběty Pernerové“.

Perner zvonář vzal si za manželku chudé, ale krásné děvče z venkova. Za nějaký čas po svatbě přišla k nim matka mladé ženy prosit o nějakou maličkost. Dcera se na ní rozzlobila a v řeči prohodila: „Proč jste nás tolik měla!“ Matku to moc mrzelo i odpověděla dceři, která byla již v jiném stavu. „Za to, žes ke mně taková, budeš mít sama tolik dětí, kolik mladých bude mít naše svině.“ Za nějaký čas svině měla 15 prasátek. Mladé Pernerové se poté narodila šesterčata (nebo čtyřčata, o tom se již nepamatuje) a potom z ní vyšly celé kusy masa a krve, dohromady toho bylo 15 kusů. Z toho zemřela. U Ježíška je deska na její památku.

Vypravovala sl. Rychtářiková, 22/5 24²⁷³

11.3.5. Železný kříž nad kostelíčkem »U Ježíška«

Na cestě ke hřbitovu sv. Mikuláše stával po levé straně při svahu, asi v místech za dnešní hrází, vedoucí od Nepomucké silnice k železničním mostům, železný kříž. O tomto kříži se vypravuje:

Když se tu stavěla železnice, zjevilo se tu v noci hlídači ženské strašidlo. Pravilo mu, že jest zemřelou manželkou doktora Linharta (oblíbený lékař plzeňský) a že nemá po smrti pokoje. Prosila hlídače, aby došel k Linhartovům a řekl jim, aby za ni dali sloužit mši svatou. Hlídač, teprve když se toto zjevení noci po sobě opakovalo, učinil, jak ho duch žádal. Rodina Linhartova dala sloužit žádanou mši. V noci nato zjevila se všem ve snu nebožka a děkovala za vysvobození.

Na místě, kde se duch zjevil, dala rodina na památku postavit železný kříž, který ale později byl odstraněn.

Zapsáno r. 1882 dle vypravování sl. Krásné, dcery po posledním tkadlci v Plzni.²⁷⁴

²⁷² SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl II.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 16.

²⁷³ ZČM, NMP, fond Písemnosti, CHD11, S7.

²⁷⁴ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl II.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 165.

11.3.6. Dřevěný kříž nad kostelíkem »U Ježíška«

Plzeň byla v minulosti přísně katolickým městem. Lidé jiného vyznání nebyli vždy vítáni a katolíkům se svým postavením nemohli vyrovnat. K změnám docházelo postupně až od poloviny 16. století, když přibývalo vlivných „jinověrců“ a vyvstala potřeba jejich důstojného pohřbívání. Protože zemřelý nekatolické víry nemohl být až na výjimky křesťansky pochován při farním kostele, bylo pro obyvatele nekatolické víry zřízeno pohřebiště u vedlejšího vchodu za severní hradbou hřbitova u svatého Mikuláše.

Za dřívějších časů stál velký dřevěný krucifix na svahu vedle severního východu ze hřbitova sv. Mikuláše, nad kostelíčkem „U Ježíška“.

Kříž tento nacházel se dříve uprostřed hřbitova jinověrců, který se rozkládal při severní straně hřbitova sv. Mikuláše a byl zvláště ohražen. Když byla později tato část přibrána jako oddělení pro dětské pohřby ke hřbitovu sv. Mikuláše, přesazen dřevěný ten kříž na předem uvedené své místo. Zavdal podnět ke vzniku četných pověstí, které však ve spolehlivém znění nepodařilo se zachovati.

*Jar. Schiebl dle Strnadova vydání Plachého Pamětí a dle vypravování hrobníka Seidlera od sv. Mikuláše.*²⁷⁵

11.3.7. Čert hlídá mrtvolu advokáta

V kostelíčku »U Ježíška« byla hrobka a chodilo se tam po schodech. Byl tam pochován jeden advokát, který za života mnoho lidí ošidil. Na kraji schodů v hrobce stála socha čerta s velkým řetězem. Říkalo se, že čert musí hlídat toho advokáta, aby ho nikdo neodnes.

Josefa Kulvejtová, kol. r. 1860

*Patrně zmatená vzpomínka na dra Petra Pavla Helffera z Helfersträu, zakladatele kostelíka r. 1745.*²⁷⁶

Lábek uvádí, že tato pověst vztahující se k Petru Pavlu Helfferovi je těžko vysvětlitelná, protože Helffer, ani nikdo z jeho rodiny a jakkoliv spřízněných osob, zde pohřben nebyl.²⁷⁷ Jediným vysvětlením může být zmatené spojení se suspendací primátora Helffera z úřadu.²⁷⁸

²⁷⁵ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl II.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 165.

²⁷⁶ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl II.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 164.

11.3.8. Ochrana před vodníkem

Ke kostelu, stojícímu poměrně blízko u řeky Radbuzy, se přeneseně váže i „vodnická“ pověst.

Vodníku se ubrání, kdo si zašije do šatů posvěcený svatojánský chléb. Pak na něj nemá vodník moc, a dokonce může toho i přemoci, kdyby se s ním dal do rvačky. Ale ten svatojánský chléb musí být posvěcen v kostele, který je nejbližší k řece, ve které vodník přebývá.

Truhlář Kokoška, 1868.²⁷⁹

11.4. Ježíšek očima umělců

Kostel od počátku své existence přitahoval obyvatele Plzně nejen jako místo duchovní útěchy, ale i jako místo romantické, vzbuzující v dobových umělcích inspiraci. Lábek v listu Plzeňsko v roce 1934 v průběhu realizace záchranných prací k umělecké kvalitě stavby zmiňuje, že „Kostelík, třeba značně zpustlý, má své původní zařízení, které svědčí, že byl vystaven s velikou péčí a nákladem, spolu pak i velikým smyslem uměleckým“.²⁸⁰

Umělci, kteří se nechali inspirovat „Ježíškem“:

Jan Willenberg: Veduta Plzně, 1602²⁸¹

Vincent Morstadt: Kostelík „U Ježíška“, 1820

Vincenc Kühnel: Veduta Plzně, 1840

August Haun: Plzeň od jihu, před 1860

Jan Herzog: Veduta Plzně, 1860

Bohumil Krs: Zákoutí Plzně, 1914

Karel Koubek: Kostelík »U Ježíška« v Plzni, 1934²⁸²

²⁷⁷ LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*. In: Plzeňsko XVI. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1934. s. 29.

²⁷⁸ LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*. In: Plzeňsko XVI. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1934. s. 40.

²⁷⁹ SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce*. Díl II. Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933. s. 162.

²⁸⁰ LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*. In: Plzeňsko XVI. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1934. s. 58

²⁸¹ Viz Příloha č. 2.

²⁸² AMP, Grafický list, kresba, Ev. č. Ts5c, Sign. Ts5c/52. Viz Příloha č. 20.

Karel Votlučka: Interiér kostela, před 1935

Vladimír Levora: Kostelík s obytným stavením, asi 1954

Kostel U Ježíška ostatně inspiroval i samotného Ladislava Lábka, který si ve svých poznámkách kostel načrtl.²⁸³

Kromě výtvarných umělců je známo i několik nábožných písní, které jsou věnovány Ježíšku Plzeňskému, milostnému Jezulátku nebo milostnému Karmelitánskému Jezulátku. Ladislav Lábek uvádí některé z nich:²⁸⁴ Nábožná píseň k Ježíšku Plzeňskému (z psaného zpěvníku z r. 1797), Z nábožné písně o milostném Karmelitánském Jezulátku, jež se v kapli pod sv. Mikulášem blíž Plzně veřejně ctí (tisk z r. 1840), Nábožná píseň o milostném Jezulátku, který v městě Plzni k uctění všem ctitelům se představuje (vytištěna v Plzni u Josefa Jana Morgensaylera 1810).

Tak jako přitahoval kostel pozornost umělců po celou dobu své existence, není divu, že kostel, nově opravený v první dekádě 21. století, na sebe oprávněně znovu strhl pozornost umělecké obce. Plzeňský grafik a pedagog Západočeské univerzity v Plzni Mgr. Petr Vrobel navrhl pro kostel jednoduché a výstižné logo²⁸⁵ a Vojtěch Jurík, další grafik známý pod jménem Vhrsti, pravidelně kreslí pro kostel výroční pohledy,²⁸⁶ z jejichž prodeje se financují další opravy kostela a jeho mobiliáře.

12. Naplnění odkazu zakladatele

Po výstavbě sousedního domovního komplexu, dokončeného roku 2008, mají jeho obyvatelé kostel stále na očích. Sdružení, které kostel zachránilo, se přejmenovalo na „Vršíček“ a i díky němu se Plzeňané „k Ježíškovi“ naučili chodit na koncerty a kulturní akce, svatby, křty i pohřby. Od roku 2015 probíhají v kostele pravidelně bohoslužby Plzeňského sboru Evangelické církve augsburského vyznání v České republice a každoročně je počátkem ledna konána poutní mše u příležitosti svátku Nejsvětějšího jména Ježíš. Kostel se každoročně zapojuje i do celostátní akce Noc kostelů, při níž zpřístupňuje veškeré prostory návštěvníkům.

²⁸³ Viz Příloha č. 39.

²⁸⁴ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. s. 48-51.

²⁸⁵ Viz Příloha č. 40.

²⁸⁶ Viz Příloha č. 41.

To vše je důkazem, že kostel žije podle posledního přání Petra Pavla Helffera, aby „...*kaple Ježíška... dále trvati mohla*“.²⁸⁷

13. Závěr

Při pátrání po spolehlivých a objektivních zdrojích informací jsem získal možnost hovořit s mnoha pamětníky nedávné historie kostela. Zajímavé informace mi poskytli členové posledních majitelů kostela – rozvětvené rodiny Divíškovy, Pavel Bartovský a Anna Radová rozená Horová, Ing. arch Jan Soukup, předseda sdružení „Vršíček“, které vedlo poslední obnovu kostela, i jeho bratr Mons. Emil Soukup, plzeňský arciděkan.

Nejprekvapivější bylo zjištění, že kostel samotný nebyl rodině Divíškových při znárodnění majetku odebrán, a zřejmě i proto bylo možné, že i v období budování socialismu kostel omezeně fungoval, avšak opravdovou zkázu mu přinesla hektická postkomunistická doba. K obnově kostela došlo jen díky několika zapáleným jedincům, jejichž nadšení strhlo mnohé další jednotlivce i organizace a kteří společným úsilím dokázali tuto unikátní plzeňskou památku zachovat. Po obnově kostela se postupně v depozitářích a soukromých úschovách objevily a stále objevují součásti kostela, mobiliáře a velká část ztraceného betlému. Osobně jsem byl svědkem navrácení části oltáře.

Díky tomu, že vlastníci kostela, tj. rodiny významných a oblíbených plzeňských měšťanů, zasvětili svůj svatostánek právě Jezulátku, byl zájem Plzeňanů o kostel vždy velký. Oblibu kostela podporovala i záliba měšťanů trávit po šlechtickém vzoru volné chvíle za jarních a letních dnů za městskými hradbami a tato lokalita se k tomu přímo nabízela.

I přes velkou oblibu tohoto území nebyla počáteční historie stavby kaple-kostela s jejím přesným časovým zařazením zcela jasná, ale díky nashromážděným faktům se mi podařilo zařadit její stavební počátek do gotického období. Fotografie pořízené při rekonstrukci počátkem 21. století totiž jasně dokazují, že stavba má typicky gotické stavební prvky, proto lze celkem spolehlivě stavbu na Willenbergově veduté Plzně z roku 1602 s pozdější stavbou kostela U Ježíška ztotožnit.

Dnešní podoba kostela v sobě zachovala všechny postupné fáze přístaveb a lze si tak názorně představit jakým stavebním vývojem procházela. Z původně jednoduchého gotického základu se stala honosnou barokní stavbou. Barokní ráz ovšem nenarušila ani klasicistní

²⁸⁷ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936.

přístavba z počátku 19. století, naopak lze hovořit o zdařilém sjednocení stavebních slohů do jednoho harmonického celku.

Zasvěcení kostela Jezulátku jako by předurčovalo svit jeho šťastné hvězdy. Do dnešních dnů „Ježíšek“ přetrval nejen díky zájmu obyčejných obyvatel města, ale pro jeho zachování se ukázalo jako klíčové, že si jeho význam uvědomovala i odborná veřejnost a doboví mecenáši. Ze závěti Petra Pavla Helffera byl patrný nejen zájem o to, aby kostel zůstal díky ustanovené fundaci zachován, ale i to, že obyvatelé města mu za několik málo let od výstavby věnovali majetek rovnající se pořizovací hodnotě menšího plzeňského domu. Důležitost a oblibu kostela dokládá i pohřbívání osob, které nebyly rodinnými příslušníky majitelů kostela.

Kostel je pozoruhodný i svým mobiliářem, jenž ovšem nebyl do dnešních dnů zachován v plné šíři, ale o jeho velkoleposti a důležitosti svědčí i pouhé dochované části.

Přes všechna období úpadku se podařilo udržet všechny stavební součásti kostela prakticky v původní podobě. I když dnešní výzdoba je návštěvníky vnímána jako impozantní, velkou škodou je, že nebyla obnovena v celém svém rozsahu ta původní, nádherná, z přelomu 19. a 20. století.

Kostel byl inspirací pro mnoho generací umělců, kteří v Plzni žili nebo s ní jen na čas spojili svoje dny, a je tak přes čtyři staletí předmětem zájmu nejen výtvarníků, ale i básníků a hudebníků.

Výčet stavitelů, architektů či zachránců kostela je výkladní skříní významných plzeňských osobností. Každé jméno znamenalo ve svém oboru a době opravdovou osobnost. I když kostel s přílehlými stavbami zažíval po létech rozkvětu i období úpadku a několikrát stál těsně před likvidací, vždy se našla vůdčí osobnost, která dokázala kostel opět přivést na výsluní. Váha osobností Ladislava Lábka, Hanuše Zápala a v poslední době Karla Jiřího či Ing. arch. Jana Soukupa byla tím rozhodujícím, co posunulo jazýček vah na stranu záchrany kostela a jeho zachování pro příští generace.

Resumé

Bakalářská práce **Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš zvaný Kostel U Ježíška** zpracovává historii a stavební úpravy výjimečné plzeňské chráněné nemovité kulturní památky kostela U Ježíška a věnuje se osobnostem spojeným s touto stavbou. Nejprve je zpracována historie stavby a informace o osobnostech spojených s jejími přestavbami. Srovnáním dostupných podkladů a rozhovory s pamětníky se podařilo zmapovat historii kostela a vyplnit její dosavadní bílá místa. Zároveň je detailně zpracována část pojednávající o architektech a stavitelích s ním spojených. V dalších částech jsou zpracovány údaje o významném mobiliáři a výzdobě stavby a o sakrálních stavbách stejného zasvěcení. Vypsány jsou i pověsti s kostelem spojené. Závěrečná část je věnována významu této pamětihodnosti v životě Plzeňanů.

Bachelor's thesis **The Church of The Blessed Name of Jesus, known as The Church U Ježíška**, aims to outline the history and the structural alterations of the extraordinary protected immovable cultural landmark of The Church U Ježíška in Pilsen. It also encompasses the historical figures linked to the building. Firstly, it chronicles the church's history and presents information about the characters connected to the church's reconstruction through time. It was possible to fill in the gaps in historical records related to the church, by merging the information acquired from available sources and interviews with old-timers. The thesis also includes a detailed segment on the architects and the builders, who contributed to the development of this church in the past. The following sections provide data on the noteworthy furniture and the church's interior ornamentation, as well as describe other sacral buildings of the same consecration. Superstitions linked to the church are also mentioned. The final chapter is dedicated to this church's significance in the lives of the people of Pilsen.

Seznam literatury a použitých pramenů

Archivní zdroje

- AMP, Pozůstalost rodiny Pernerů a Zykmondů, 1714-1968. Inventář, archivní pomůcka č. 205.
- AMP, Louisa Pernerová-Zykmondová, Několik kapitol z rodinné kroniky, sign. 6 f 131.
- AMP, Louisa Pernerová-Zykmondová, Kronika rodu Pernerů I, sign. 2 f 51.
- AMP, Louisa Pernerová-Zykmondová, Rodokmen otce a příbuzných rodin, sign. 7 e 93.
- AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.
- AMP, Fotografie, Poř. č. O890, Sign. LP263/2.
- AMP, Fotografie, Poř. č. O8770, Sign. LP262/66.
- AMP, rkp. 559, Kniha obligací, I. fol. 230, pag. v. 230 a pag. 231.
- AMP, Listiny, poř. č. 286, sign. I 411, ev. j. listina po r. 1526.
- AMP, Negativy, Poř. č. N 895, Sign. e1.
- AMP, Pozůstalost Vendelína Budila, Sign. LP 96/1r.
- AMP, Veduty. Ev. č. Ts2a, Sign. Ts2a/2.
- AMP, Register osob k Miestu Plzny przigatých Zalozien Za Primatora P. Tomasse Zeledra z Prosskowitz Letha Panie 1660, č. 43, pag. 173.
- AMP, Register osob k Miestu Plzny przigatých Zalozien Za Primatora P. Tomasse Zeledra z Prosskowitz Letha Panie 1660, č. 43, pag. 202.
- Matrika oddaných kostela sv. Bartoloměje v Plzni, Kniha III. Pag. 715.
- Matrika oddaných kostela sv. Bartoloměje v Plzni. Kniha III. Pag. 761.
- SOA v Plzni, sbírka matrik západních Čech, Plasy 2, fol. 166.
- SOA v Plzni, sbírka matrik západních Čech, Obora 1, narození – rok 1686.
- SOKA Klatovy, fond velkostatek Plasy, K 297, fol. 35 a n., též K 245, fol. 421 a n.
- ZČM, NMP, Negativy, Inv. č. 502.
- ZČM, NMP, fond Písemnosti, CHD11, S7.
- ZČM, NMP, Fond Písemnosti. Č. inv. 40608-10.
- ZČM, NMP, fond Písemnosti. č. inv. 40621a.

Literatura

- BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965.

- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony I.* Plzeň: Karel Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5.
- BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň na historických plánech.* Plzeň: Starý most, 2008. S. I. ISBN 978-80-254-4215-9.
- BUBEN, Milan. *Encyklopedie heraldiky: světská a církevní titulatura a reálie.* Praha: Libri, 1994. ISBN: 80-901579-4-7.
- CÍSAŘ, J. *Orientační schema ulic a domů Král. města Plzně dle stavu ze dne 15. února 1910.* Plzeň: Městská kancelář pro všeobecné sčítání lidu, 1910.
- DOMANICKÝ, Petr. *Hanuš Zápal, 1885-1964, architekt Plzeňska.* Plzeň: Starý most, 2015. ISBN: 978-80-88027-01-0.
- DOMANICKÝ, Petr. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti.* Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7.
- FLODR, Miroslav: *Komplexní pojetí funkce zvonu v středověkých zvonových nápisech.* In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická. 1976–1977, roč. 25-26, č. C 23–24,
- HAVLIC, Vladimír. *Pověsti z kraje pod Radyní.* Plzeň: ALTEA production, 2003. ISBN 80-902960-1-7.
- HERAIN, Jan: *Příspěvek k životopisu stavitele Matěje Ondřeje Kondela.* In: Sborník Městského historického muzea c. a k. Františka Josefa I., svazek III. (Sborník Strnadův). Plzeň: 1914.
- HORYNA, Mojmír. *Jan Blažej Santini-Aichel.* Praha: Karolinum, 1988. ISBN 80-7184-664-3.
- HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV. Politický okres přeštický.* Praha: Archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907.
- HOSTIČKOVÁ, Anna. *Plzeňské dvorky.* Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-011-5.
- HRUDIČKA, Alois. *Františka Slavatová a doba její – obrazy z dějin katolické reformace na Moravě a v Čechách.* Brno: Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, 1902.
- HRUŠKA, Martin. *Knih pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870.* Plzeň: Nákladem dědiců Hruškových, 1883.
- HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni.* In: Z dějin hutnictví 33, Praha: Národní technické muzeum Praha, 2003.

- HUČKA, Jan. *Zvonařství rodu Pernerů v Plzni*. In: Slévárenství, ročník 56, č. 11-12, Praha: Svaz sléváren České republiky, 2008. s. 549-551.
- JANUSOVÁ, Jana. *Architekt baroka Jakub Auguston mladší*. In: Západočeský historický sborník 2. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1996. s. 333 – 335.
- JANUSOVÁ, Jana. *Barokní umělci Plzně a západních Čech*. Plzeň: ZČU, 1995. ISBN 80-7043-167-9.
- KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu Kralovického*. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeum T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-329.
- KOVÁŘ, Jaromír. *Plzeňský stavitel Antonín Barth*. In: *Minulostí Západočeského kraje 12*. Plzeň: Archiv města Plzně, 1975.
- KRS, Jan: *Co vykonala »Jednota pro zakládání sadů a okrášlení města Plzně a jeho okolí«*. In: PLZEŇSKO, ročník X, 1928. Plzeň: Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1928.
- LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936.
- LÁBEK, Ladislav. *Deset let ochrany památek v Plzni a okolí*. In: PLZEŇSKO, ročník X, 1928. Plzeň: Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1928. s. 100.
- LÁBEK, Ladislav. *Edice Kroužku přátel starožitností v Plzni. Číslo 1*. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1912.
- LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*. In: PLZEŇSKO, ročník XVI, 1934. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1934. s. 58.
- LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni. Jeho minulost, popis a restaurace*. In: PLZEŇSKO, ročník XVIII, 1936. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1936. s. 83-88, 119-124.
- LÁBEK, Ladislav. *Poslední píseň N. Kubáta*. In: PLZEŇSKO, ročník XVIII, 1936. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1936. s. 42.
- LUNGA, Radek, SOLAŘ, Jaroslav. *Kostelní věže zvonice*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9.
- MACHÁČEK, Fridolín. *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*. Plzeň: Městské historické muzeum v Plzni, 1931.
- MACHÁČEK, Fridolín. *Nové dějiny Plzně*. In: *Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti*. Plzeň: Lidová universita Husova, 1925.
- MACHÁČEK, Fridolín. *Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti*. Plzeň: Lidová universita Husova, 1925.

- MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie, DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny města Plzně I do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. ISBN 978-80-87911-02-0.
- MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie. *Příběhy plzeňských domů I*. Plzeň: Starý most, 2012. s. 164-183. ISBN 978-80-87338-21-6.
- MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1294-6.
- MARTINOVSKÁ, Soňa. *Vzpomínky plzeňské rodačky Luisy Pernerové-Zykmundové (1867-1947) jako útěcha v nelehkých časech*. In: Tenkrát na západě (Čech): Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013. s. 184-195. ISBN 978-80-261-0328-8.
- MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7.
- MAZNÝ, Petr, KRÁTKÝ, Vladislav, RŮŽIČKA, David. *100 zajímavostí ze staré Plzně III*. Plzeň: Starý most, 2009. ISBN 978-80-87338-02.
- MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola. Cesty plzeňského odborného dějepisectví. Část I. (od počátků do roku 1965)*. Plzeň: Ševčík, 2008. ISBN 978-80-7291-202-5.
- PERNEROVÁ-ZYKMUNDOVÁ, Luisa. *Zvonařská rodina Pernerů v Plzni*. Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí, 1914. s. 11-15.
- PLETZER, Karel. *Českobudějovičtí zvonaři do 2. poloviny 18. století*. Jihočeský sborník historický 1977, č. 1-4.
- PODLAHA, Antonín. *Materialie k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků*. Památky archeologické 23, 1909. s. 67-72.
- PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v Království českém. Díl II. Vikariáty: Berounský, Bystřický a Plzeňský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1908.
- POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Praha: Academia, 1980.
- PREISS, Pavel. *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*. Praha: Scriptorium, 2000. ISBN 80-86197-23-9.
- RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*. Praha: nákladem Královské české společnosti nauk, 1885.
- SCHIEBL, Jaroslav. *Některé připomínky k popravě Jana Sladkého-Koziny*. In: PLZEŇSKO, ročník IX, 1927. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1927. s. 31-33.

SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl I.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933.

SCHIEBL, Jaroslav. *Plzeň v pověsti, legendě, tradici a škádlivce. Díl II.* Plzeň: Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové, 1933.

SCHIEBL, Jaroslav. *Ze staré i nové Plzně. Díl II.* Plzeň: Plzeňský obzor, 1909.

SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice.* Praha: Portál, 2010. 376 s. ISBN 978-80-7367-681-0.

Správa hřbitovů a krematoria města Plzně. *Čestné hroby města Plzně.* Plzeň: Správa hřbitovů a krematoria města Plzně, 2011.

VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách.* Praha: Academia, 2004. ISBN:80-200-0969-8.

WASKA, Karel. *Dějiny města Plzně 2 1788–1918.* Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04-4.

WASKOVÁ, Marie, ŠIROKÝ, Radek. *Plzeň, Kaple U Ježíška. Archivní rešerše k dějinám stavby, Vyhodnocení vývoje hydrologických poměrů. čj. 354/06.* Plzeň: ZIP o.p.s. – Západočeský institut pro ochranu a dokumentaci památek, 2006.

ZEMAN, Adolf. *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století.* Plzeň: Krajské nakladatelství, 1955.

Periodika

České slovo. *Památník padlých v kostelíku „U Ježíška“ v Plzni.* Praha: Melantrich, 1935. 2.3.1935.

MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 2 – SLOVANY. informační Zpravodaj Městského obvodu Plzeň 2 - Slovany. XIX. Ročník, číslo, červen 2011. Plzeň: MĚSTSKÝ OBVOD PLZEŇ 2 – SLOVANY, 2011.

RŮŽIČKA, David. *Příběh jesliček z kostela U Ježíška.* Vítaný host na Šumavě a v Českém lese. Plzeň: Regionall – Hana Voděrová, 2009, č. 4. s. 30-31.

Večerní České slovo. *Krádež vzácných sošek a obrazu.* Praha: Melantrich, 1933. 21.6.1933.

Ústní prameny

Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršíček.

Rozhovor autora s Mons. Emilem Soukupem, arciděkanem římskokatolické farnosti u katedrály svatého Bartoloměje v Plzni.

Rozhovor autora s Pavlem Bartovským, synem jedné z posledních spolumajitelek kostela Vojtěšky Bartovské z rodiny Diviškovy.

Internetové zdroje

Glockengießerei Perner GmbH. Geschichte. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.glocke.com/>

Matěj Ondřej Kondel a kostelík U Ježíška. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://www.ujeziska.cz/forum/viewtopic.php?f=14&t=98>

Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Kostel Jména Ježíš, jezuitský kostel* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-jmena-jezis-14453303>

Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Kostel Nejsvětějšího Jména Ježíše* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-nejsvetejsiho-jmena-jezise-694702>

Národní památkový ústav. Památkový katalog. *Kostel U Ježíška, právní ochrana.* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/kostel-u-jeziska-157441>

Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Pohřební kaple Lobkoviců.* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/pohrebni-kaple-lobkovicu-2153561>

Národní památkový ústav – Památkový katalog. *Zámek s kostelem a parkem.* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-s-kostelem-a-parkem-2145188>

Pasovská firma s jihočeskými kořeny končí s výrobou zvonů. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://prachaticky.denik.cz/podnikani/pasovska-firma-s-jihoceskyymi-koreny-konci-s-vyrobou-zvonu-20130418-hyo3.html>

Regulace toku řeky Radbuzy. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/regulace-toku-reky-radbuzy-18453111>

Římskokatolická farnost Plzeň u katedrály sv. Bartoloměje. *Zvon pro Bartoloměje.* [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://zvony.katedralaplzen.org/historie.php>

Vršíček, spolek pro obnovu památek. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=796361&typ=UPLNY>

Zvon pro Bartoloměje. Budějovická větev. [online]. [cit. 31.1.2020]. Dostupné z: <http://zvony.katedralaplzen.org/budoucnost.php>

Seznam příloh

Příloha č. 1.²⁸⁸

Budoucí prostor areálu U Ježíška na mapě plzeňské zástavby z roku 1650.

Příloha č. 2.²⁸⁹

J. Willenberg, Pohled na Plzeň 1602.

Příloha č. 3.²⁹⁰

Propojení původní kaple s přístavbou z roku 1745 při rekonstrukci.

Příloha č. 4.²⁹¹

Dům Dominikánská 3 – celek.

Příloha č. 5.²⁹²

Dům Dominikánská 3 – portál.

Příloha č. 6.²⁹³

Umístění kostela U Ježíška na mapě plzeňské zástavby z roku 1839.

Příloha č. 7.²⁹⁴

Dům U zlaté lodi.

Příloha č. 8.²⁹⁵

Situations Plan der Königl. Kreisstadt Pilsen, 1781 – výřez.

Příloha č. 9.²⁹⁶

Plánek kostelíka U Ježíška. Rýsoval Ing. arch. Hanuš Zápál roku 1934.

Viz Příloha č. 10.²⁹⁷

Zvonová věžička kostela U Ježíška.

Viz Příloha č. 11.²⁹⁸

Přívoz pod kostelem sv. Mikuláše.

²⁸⁸ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 644.

²⁸⁹ AMP, Veduty. Ev. č. Ts2a, Sign. Ts2a/2

²⁹⁰ Foto Ing. arch. Jan Soukup.

²⁹¹ Foto autor.

²⁹² Foto autor.

²⁹³ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 645.

²⁹⁴ LÁBEK, Ladislav. *Edice Kroužku přátel starožitností v Plzni*. Číslo 1. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1912. S. I.

²⁹⁵ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň na historických plánech*. Plzeň: Starý most, 2008. S. I.

²⁹⁶ LÁBEK, Ladislav. *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. Příl. 1.

²⁹⁷ Foto autor.

²⁹⁸ ZČM, NMP, Negativy, Inv. č. 502.

Viz Příloha č. 12.²⁹⁹

Oltář.

Viz Příloha č. 13.³⁰⁰

Kazatelna v 30. letech 20. století.

Viz Příloha č. 14.³⁰¹

Plán královského města Plzně upravený stavebním úřadem, cca 1895-1896 – výřez.

Viz Příloha č. 15.³⁰²

Zvon odlitý Jakubem Vilémem Seitzem z roku 1777.

Příloha č. 16.³⁰³

Plzeň - starý dům v Sadech 5. května - část bývalé zvonárny Perner. Stav před bouráním.

Fotografováno 2. 4. 1955.

Příloha č. 17.³⁰⁴

Zvonařská značka Václava Pernerera.

Příloha č. 18.³⁰⁵

Náhrobní epitaforodiny Diviškovy.

Příloha č. 19.³⁰⁶

Plánek arch. Kamila Hilberta z roku 1925.

Příloha č. 20.³⁰⁷

Karel Koubek: Kostelík »U Ježíška« v Plzni. 1934.

Příloha č. 21.³⁰⁸

Původní kredenc.

Příloha č. 22.³⁰⁹

Monogram Petra Pavla Helffera, který si nechal upravit Petr Pavel Perner.

²⁹⁹ Foto autor.

³⁰⁰ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁰¹ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň na historických plánech*. Plzeň: Starý most, 2008. S. II.

³⁰² AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁰³ AMP, Fotografie, Poř. č. O890, Sign. LP263/2.

³⁰⁴ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 33.

³⁰⁵ Foto autor.

³⁰⁶ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁰⁷ LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*. In: PLZEŇSKO, ročník XVI, 1934. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1934. č. 3. Příloha.

³⁰⁸ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁰⁹ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

Příloha č. 23.³¹⁰

Členská legitimace pí. Josefy Šteflové (Jednoty pro záchranu kostelíka "U Ježíška" v Plzni a Mariánské Týnice)

Příloha č. 24.³¹¹

Foto ze svěcení kostela 5. 1. 1936.

Příloha č. 25.³¹²

Kostel U Ježíška. J. Pechold, 1940-1945.

Příloha č. 26.³¹³

Příprava na bohoslužbu.

Příloha č. 27.³¹⁴

Upravené okolí kostela.

Příloha č. 28.³¹⁵

Dům Ladislava Lábka podle projektu Hanuše Zápala.

Příloha č. 29.³¹⁶

Freska Panny Marie jako přímluvkyně.

Příloha č. 30.³¹⁷

Freska Glorifikace Srdce Páně.

Viz Příloha č. 31.³¹⁸

Náhrobek Anny Říhové.

Viz Příloha č. 32.³¹⁹

Náhrobní epitaf čtyřčat Alžběty Pernerové.

Viz Příloha č. 33.³²⁰

Monstrance.

Viz Příloha č. 34.³²¹

Kalich darovaný Vilémem Röschem.

³¹⁰ AMP, Fotografie, Poř. č. O8770, Sign. LP262/66.

³¹¹ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³¹² AMP, Negativy, Poř. č. N 895, Sign. e1.

³¹³ Foto Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

³¹⁴ Foto autor.

³¹⁵ Foto autor.

³¹⁶ Foto autor.

³¹⁷ Foto autor.

³¹⁸ Foto autor.

³¹⁹ Foto autor.

³²⁰ Foto Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

³²¹ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

Viz Příloha č. 35.³²²

Lampa na věčné světlo.

Viz Příloha č. 36.³²³

Nalezená fotografie betléma.

Viz Příloha č. 37.³²⁴

Oddací list Františka Hergeta a Růženy Havelcové z 31. 12. 1952.

Viz Příloha č. 38.³²⁵

Křestní list Zdeňky Langové z 15. 6. 1958.

Příloha č. 39.³²⁶

Náčrt kostela provedený Ladislavem Lábkem.

Viz Příloha č. 40.³²⁷

Logo kostela U Ježíška.

Viz Příloha č. 41.³²⁸

Vánoční pohled.

³²² AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³²³ Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

³²⁴ Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

³²⁵ Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

³²⁶ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³²⁷ Archiv autora.

³²⁸ Archiv autora.

Příloha č. 3.³³¹

Propojení původní kaple s přístavbou z roku 1745 při rekonstrukci.

Příloha č. 4.³³²

Dům Dominikánská 3 – celek.

³³¹ Foto Ing. arch. Jan Soukup.

³³² Foto autor.

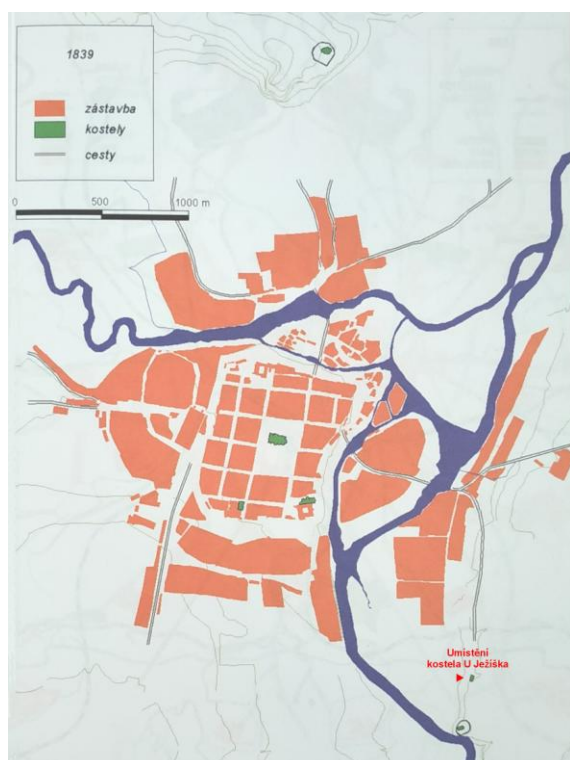
Příloha č. 5.³³³

Dům Dominikánská 3 – portál.

Příloha č. 6.³³⁴

Umístění kostela U Ježíška na mapě plzeňské zástavby z roku 1839.

³³³ Foto autor.

³³⁴ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol. Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 645.

Příloha č. 7.³³⁵

Dům U zlaté lodi před rokem 1911.

Příloha č. 8.³³⁶

Situations Plan der Königl. Kreisstadt Pilsen, 1781 – výřez.

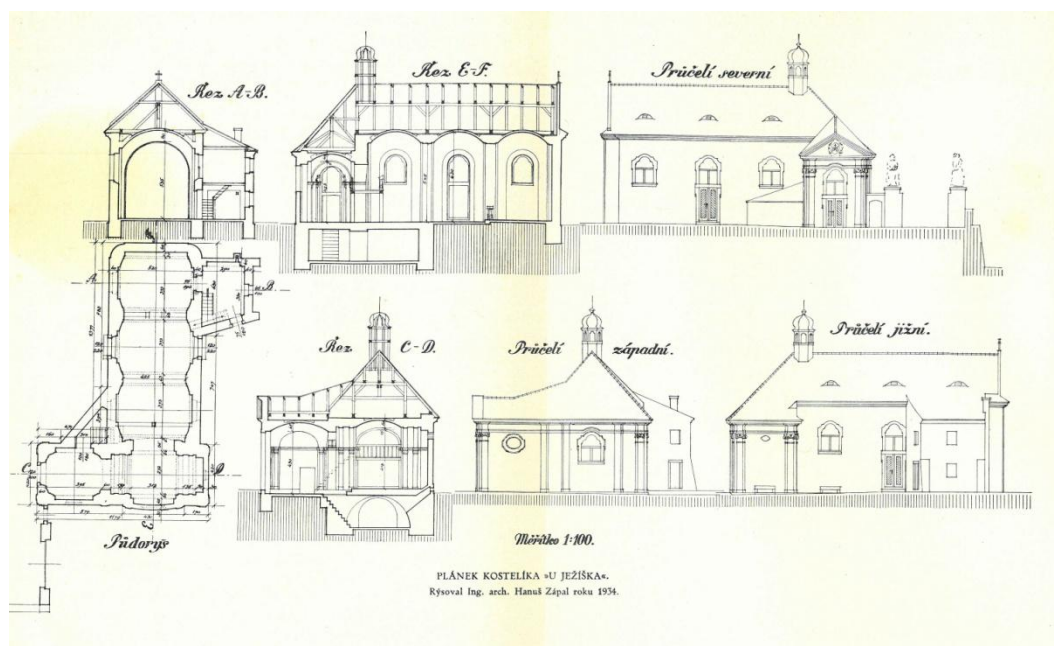

³³⁵ LÁBEK, Ladislav. *Edice Kroužku přátel starožitností v Plzni*. Číslo 1. Plzeň: Kroužek přátel starožitností, 1912. S. I.

³³⁶ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň na historických plánech*. Plzeň: Starý most, 2008. S. I.

Příloha č. 9.³³⁷

Plánek kostelíka U Ježíška. Rýsoval Ing. arch. Hanuš Zápál roku 1934.

Viz Příloha č. 10.³³⁸

Zvonová věžička kostela U Ježíška.

³³⁷ LÁBEK, Ladislav. Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni. Plzeň: Jednota pro záchranu kostelíka, 1936. Příl. 1.

³³⁸ Foto autor.

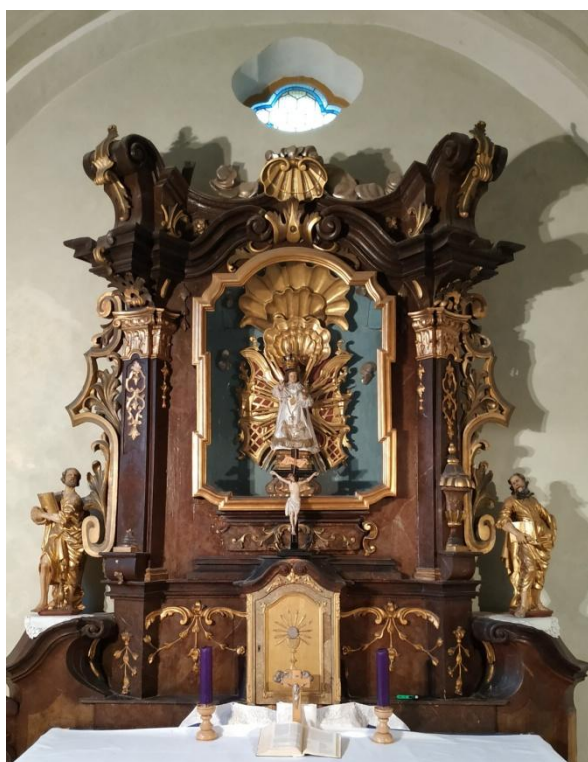
Viz Příloha č. 11.³³⁹

Prívoz pod kostelem sv. Mikuláše.

Viz Příloha č. 12.³⁴⁰

Oltář.

³³⁹ ZČM, NMP, Negativy, Inv. č. 502.

³⁴⁰ Foto autor.

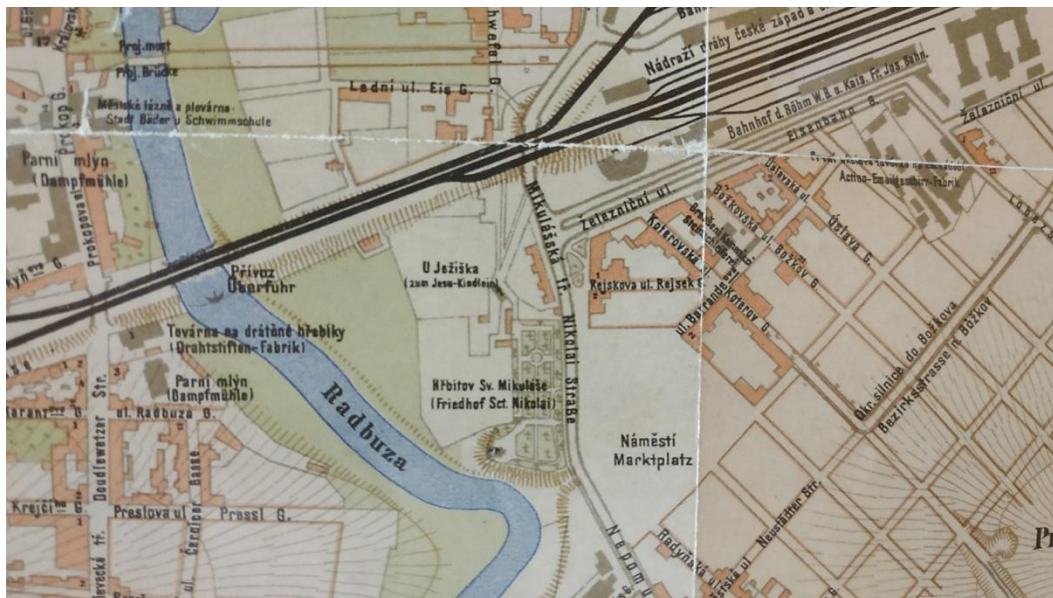
Viz Příloha č. 13.³⁴¹

Kazatelna v 30. letech 20. století.

Viz Příloha č. 14.³⁴²

Plán královského města Plzně upravený stavebním úřadem, cca 1895-1896 – výřez.

³⁴¹ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježiška.

³⁴² BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň na historických plánech*. Plzeň: Starý most, 2008. S. II.

Viz Příloha č. 15.³⁴³

Zvon odlitý Jakubem Vilémem Seitzem roku 1777.

Příloha č. 16.³⁴⁴

Plzeň - starý dům v Sadech 5. května - část bývalé zvonárny Perner.

Stav před bouráním. Fotografováno 2. 4. 1955.

³⁴³ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁴⁴ AMP, Fotografie, Poř. č. O890, Sign. LP263/2.

Příloha č. 17.³⁴⁵

Zvonařská značka Václava Pernerera.

Příloha č. 18.³⁴⁶

Náhrobní epitař rodiny Diviškovy.

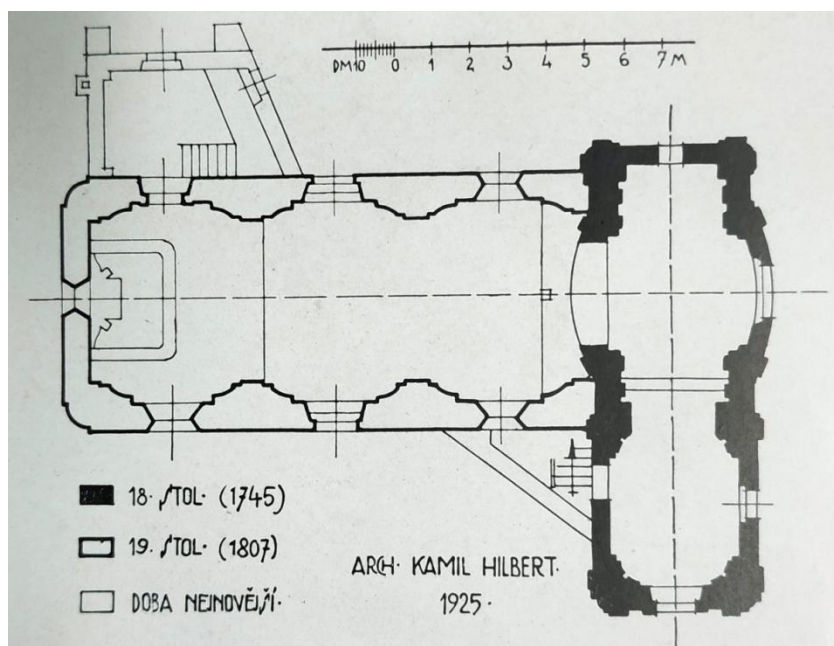

³⁴⁵ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 33.

³⁴⁶ Foto autor.

Příloha č. 19.³⁴⁷

Plánek arch. Kamila Hilberta z roku 1925.

Příloha č. 20.³⁴⁸

Karel Koubek: Kostelík »U Ježíška« v Plzni. 1934.

³⁴⁷ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁴⁸ LÁBEK, Ladislav. *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*. In: PLZEŇSKO, ročník XVI, 1934. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni, 1934. č. 3. Příloha.

Příloha č. 21.³⁴⁹

Původní kredenc.

Příloha č. 22.³⁵⁰

Monogram Petra Pavla Helffera, který si nechal upravit Petr Pavel Perner.

³⁴⁹ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁵⁰ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

Příloha č. 23.³⁵¹

Členská legitimace pí. Josefy Šteflové (Jednoty pro záchranu kostelíka "U Ježíška" v Plzni a Mariánské Týnice)

Příloha č. 24.³⁵²

Foto ze svěcení kostela 5. 1. 1936.

³⁵¹ AMP, Fotografie, Poř. č. O8770, Sign. LP262/66.

³⁵² AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

Příloha č. 25.³⁵³

Kostel U Ježíška. J. Pechold, 1940-1945.

Příloha č. 26.³⁵⁴

Příprava na bohoslužbu.

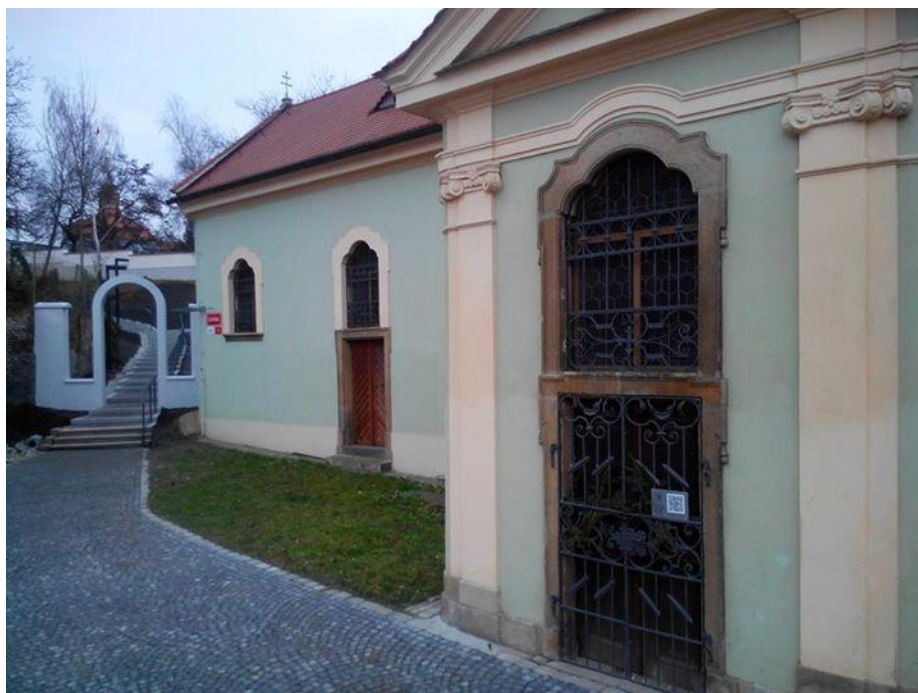

³⁵³ AMP, Negativy, Poř. č. N 895, Sign. e1.

³⁵⁴ Foto Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

Příloha č. 27.³⁵⁵

Upravené okolí kostela.

Příloha č. 28.³⁵⁶

Dům Ladislava Lábka podle projektu Hanuše Zápala.

³⁵⁵ Foto autor.

³⁵⁶ Foto autor.

Příloha č. 29.³⁵⁷

Freska Panny Marie jako přímlovkyně.

Příloha č. 30.³⁵⁸

Freska Glorifikace Srdce Páně.

³⁵⁷ Foto autor.

³⁵⁸ Foto autor.

Viz Příloha č. 31³⁵⁹

Náhrobek Anny Říhové.

Viz Příloha č. 32.³⁶⁰

Náhrobní epitař čtyřčat Alžběty Pernerové.

³⁵⁹ Foto autor.

³⁶⁰ Foto autor.

Viz Příloha č. 33.³⁶¹

Monstrance.

Viz Příloha č. 34.³⁶²

Kalich darovaný Vilémem Röschem.

³⁶¹ Foto Archiv Višíček, spolek pro obnovu památek.

³⁶² AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

Viz Příloha č. 35.³⁶³

Lampa na věčné světlo.

Viz Příloha č. 36.³⁶⁴

Nalezená fotografie betléma.

³⁶³ AMP, Místopisná sbírka L. Lábka, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁶⁴ Foto Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

Viz Příloha č. 37.³⁶⁵

Oddací list Františka Hergeta a Růženy Havelcové z 31. 12. 1952.

Řím.-katol. farní - děkanský úřad v Plzni Pouze pro církevní účely.

č. j. 1610

Potvrzení o církevním sňatku Kniha I, list 58, číslo 1

Datum a místo sňatku	civilního	<u>31. prosince 1952. u M. v Plzni.</u>
	církevního	<u>31. prosince 1952. v kostelíčku u jezírka v Plzni</u>
Manžel	Jméno a příjmení, povolání, bydliště (okres), náboženství, stav	<u>František Herget, středoškolský učitel v Plzni - Chrástovské náměstí 50, Plzeň</u>
	Datum a místo narození (okres)	<u>21. srpna 1923. v Plzni</u>
Manželka	Jméno a příjmení, povolání, bydliště (okres), náboženství, stav	<u>Růžena Havelcová, učitelka v Plzni - Družby 50, Plzeň</u>
	Datum a místo narození (okres)	<u>4. ledna 1929. v Dobrušce, okres Mladá Boleslav</u>
Oddal	<u>Alvíš Čerňák, arciděkan v Plzni - Křišťálová ul. 20.</u> <u>Jaroslav Šup, farář v Plzni - Křišťálová ul. 20.</u> <u>Adrián Salomon, arciděkan v Plzni - Křišťálová ul. 20.</u>	

dne 31. prosince 1952

Alvíš Čerňák podpis
arciděkan

2701007 512802

Viz Příloha č. 38.³⁶⁶

Křestní list Zdeňky Langové z 15. 6. 1958.

Pouze pro církevní úřady a soukromou potřebu.

POTVRZENÍ O KŘTU

Kniha 1958 list 46 č. 183.

Pokřtěný:	<u>Zdeňka Langová</u>
Dat. a místo narození:	<u>15. srpna 1953 v Plzni V - Fakultní nemoc.</u>
Dat. a místo křtu:	<u>15. června 1958. v Plzni - v kostele, U jezírka.</u>
Pokřtil:	<u>Alvíš Čerňák, arciděkan</u>
Otec /povolání, bydliště/	<u>Jaroslav Lang, elektrotechnik v Plzni - Polová</u>
Matka /roz.ř.:	<u>Zdeňka, rozená Slavíková</u>
Křtované:	<u>Marie Bocková, v domácnosti v Chotěboři</u>

č. j. 403 L. S. v. dne: 15. července 1958

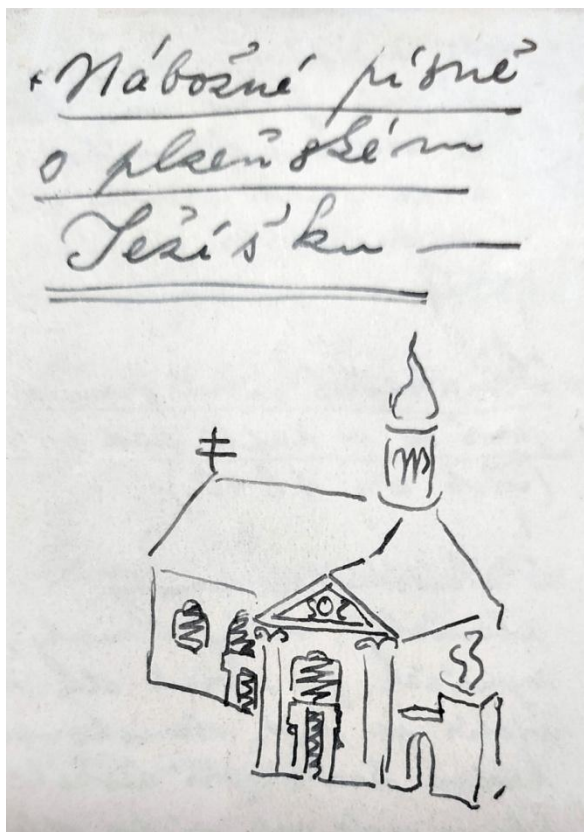
Alvíš Čerňák podpis
duchovní správce

³⁶⁵ Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

³⁶⁶ Archiv Vršíček, spolek pro obnovu památek.

Příloha č. 39.³⁶⁷

Náčrt kostela provedený Ladislavem Lábkem.

Viz Příloha č. 40.³⁶⁸

Logo kostela U Ježíška.

³⁶⁷ AMP, Místopisná sbírka L. Lábkem, K 41 – kostel u Ježíška.

³⁶⁸ Archiv autora.

Viz Příloha č. 41.³⁶⁹

Vánoční pohled.

DOMALUJ KOSTELÍKU U JEŽÍŠKA
HEZKOU ČEPICI, AŽ MU NENÍ ZIMA!

³⁶⁹ Archiv autora.